

PERSPECTIVA ESCOLAR 116

Publicació de «Rosa Sensat»

Juny 1987

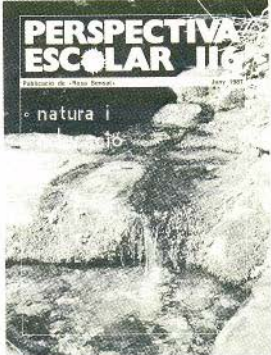
natura i
educació

Poema sense acabar
"quin doll d'aigua a la font
ara que és vespre"

Joan Salvat Papasseit

ÍNDEX

<i>Per uns ajuntaments oberts a l'escola</i>	1
NATURA I EDUCACIÓ	
1. <i>Educació i natura a Catalunya fins a 1975</i> , per Oriol de Bolós	2
2. <i>L'educació ambiental després del "Llibre Blanc de la gestió de la natura als PPCC"</i> , per Ramon Folch i Guillén i Miquel Monge	7
3. <i>10 anys d'educació ambiental activa</i> , per Martí Boada i Juncà	11
4. <i>L'ecologia: una exposició al Museu de Zoologia</i> , per Rosario Nos	15
5. <i>L'educació ambiental en nucli urbà: algunes propostes generals</i> , per Jaume Terradas	18
6. <i>El material escrit com a eina didàctica</i> , per Jordi Pujol i Forn	21
7. <i>La situació del mestre</i> , per Anna Agenjo	26
8. <i>L'Escola de Natura "Angeleta Ferrer" de Badalona</i> , per Angeleta Ferrer	29
ESCOLA	
Experiències escolars	
<i>Immersió a Ciutat Badia: Reflexions al cap de cinc anys</i> , per Teresa Reverter, Maria Soliva i Montserrat Torruella	35
Sortida	
<i>Visita al poblat ibèric d'Anseresa (Solsonès)</i> , per Josep Antoni Serra Santallusia	47
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>Tema General de l'Escola d'Estiu</i>	57
ACTUALITAT	
Informacions i comentaris	
<i>La nova estructura del Departament d'Ensenyament</i> , per Ramon Juncosa i Ferret	58
<i>La funció crea l'òrgan</i> , per Josep M. Bas	63
<i>El Secretariat de la Campanya en converses amb la Conselleria</i> , per Jaume Aguilar i Fernando Lezcano	70
<i>Coberta: Font del Llor, vall d'Horta (Foto Biel Dalmau)</i>	

Perspectiva Escolar
Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Córsega, 271
Tel. 237 07 01 - 08008 Barcelona
Consell de Redacció: Anna Agenjo, Rosa Carrió, Mercè Comas,
Biel Dalmau, Mercè Fluvià, Montserrat Galicia, Marta Mata, Pia Vilarrubias.
Director: Jordi Tomàs
Secretària de Redacció: Lidia Sánchez
Maqueta i Coberta: Núria Hortal
Fotògraf: Josep Gri
Fotocomposició: Presart, S. A.
Impressió:
Distribució a llibreries: Arc de Berà - Lluïl, 10-14, 08005 Barcelona
Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»
Dipòsit legal: B. 2.090-1975 — ISSN: 0210-2331
Subscripció anual: 3.340 ptes. — P.V.P. 375 ptes.

PER UNS AJUNTAMENTS OBERTS A L'ESCOLA

Ens trobem una altra vegada davant de les eleccions municipals i aquest fet va sent cada cop més un hàbit ciutadà en comptes del fet notable i excepcional dels primers anys post-franquistes.

Aquest és el moment en què prenem el pols a allò proper, a allò quotidià, al que ens envolta: les realitzacions i les mancances, els noms i els rostres que formen part de la més propera història i orografia diàries.

Des del nostre espai, la referència obligada és la relació municipi-escola. Als ajuntaments tot just democràtics dels començaments dels vuitantes, vam demanar-los voluntat política per suplir els buits institucionals: creació i tutela d'escoles bressol, creació d'institucions de serveis pedagògics i d'assessorament i orientació psicològica, i participació en serveis que giren a l'entorn del fet educatiu, com menjadors escolars, transports, colònies de vacances i activitats d'esplai.

El municipi és una unitat territorial on, per la seva immediatesa, es poden detectar i resoldre problemes. Prou sabem que el que poden fer els ajuntaments per l'escola està emmarcat per unes competències ben concretes, que molts municipis han superat àmpliament. És important continuar en aquesta línia, una línia i una voluntat d'obertura a les escoles, als mestres i als alumnes, de dignificació del mestre, de suport a experiències innovadores i de promoció de la cultura arrelada a l'entorn concret.

Tots els ajuntaments, tant els grans com els petits, poden ajudar a la millor qualitat de la nostra escola pública, sent creatius i actius, buscant i trobant mecanismes i recursos per estimular i prestar suport a una escola de qualitat al nostre país.

EDUCACIO I NATURA A CATALUNYA FINS A 1975

per Oriol de Bolòs

A la nostra cultura hi ha un desequilibri molt acusat entre el vessant humanístic i el vessant científic. Mentre Catalunya ha assolit un nivell cultural respectable en el camp de les arts plàstiques, de la literatura i, fins i tot, de la música i de les ciències socials i històriques, la seva aportació al progrés de la ciència bàsica i del coneixement de la natura ha estat francament migrada. Quan, sense moure'ns del migjorn d'Europa, pensem en l'esplet de grans matemàtics, de físics i químics, de geòlegs i de biòlegs que han produït França o Itàlia i volem cercar figures paral·leles a casa nostra, ens adonem que no existeixen. Durant tota l'edat moderna Catalunya ha anat a remolc de l'Estat Espanyol, on la ciència no ha gaudit mai de gaire estimació, i això s'ha traduït en un greu subdesenvolupament científic que ha afectat també d'una manera molt considerable el nivell popular de comprensió i de valoració de la natura.

És veritat que, si analitzem els fets amb més de detall, veurem que la manca de recerca científica no ha pas estat absoluta. Els estudiosos que s'esforcen actualment per tal d'aprofundir el coneixement de la història de la ciència catalana demostren, cada vegada més clarament, que Catalunya té una autèntica tradició científica, bé que molt modesta. Si ens limitem a les ciències naturals, podem dir que l'activitat gairebé no s'ha interromput des del segle dissetençà. Entre altres noms d'antics homes de ciència, podríem recordar el dels apotecaris de la fa-

mília Salvador, que pels volts de l'any 1700 van crear el primer museu de ciències naturals i el primer jardí botànic que hi ha hagut a Barcelona, el de Carles de Gimbernat (1765-1839), que féu estudis geològics a diversos països europeus, o el d'Antoni de Martí (1750-1832), químic i fisiòleg, etc. Però, de fet, els naturalistes dels segles divuitè i dinovè no eren res més que rares excepcions dins una societat que vivia d'esquena a la ciència. Molt sovint no podien arribar ni tan sols a publicar els resultats de llur treball, vençuts per unes circumstàncies que no feien gens fàcil l'edició de textos científics.

A més d'esforços individuals, també hi havia accions col·lectives esporàdiques, que volien atenuar els efectes de la negligència de les corporacions oficials. Així, en temps que a Barcelona els estudis universitaris no eren permesos i mentre a la Universitat de Cervera no hi havia ensenyament de ciències de la natura, la Junta de Comerç de Barcelona sostenia càtedres científiques. L'any 1764 fou fundada l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, que encara subsisteix. Però aquestes accions, escasses i molt disperses, no van poder fer gaire res més que evitar que el caliu de la ciència s'apagués del tot.

Cap a mitjan segle dinovè les coses van començar a canviar, encara que molt a poc a poc. La restauració de la Universitat de Barcelona va constituir un pas important, perquè va permetre que algunes persones es dediquessin pro-

fessionalment a les ciències de la natura. Però, el nombre de professors de ciències naturals ha estat exigü fins fa molt pocs anys i, encara, molts d'ells no han tingut activitat en el camp de la recerca, de manera que una gran part del treball d'investigació científica fet a Catalunya ha estat obra d'aficionats, moltes vegades sense gaire relació amb la Universitat.

En realitat les activitats marginals i les accions de suplència han tingut una importància fonamental i han hagut de continuar fins al temps present. L'any 1899 fou creada la Institució Catalana d'Història Natural. Inicialment era un grup d'aficionats amb més bona voluntat que capacitat real de fer un treball científic important, però, de mica en mica, a mesura que s'hi incorporaven nous elements, va agafar una volada cada vegada més gran. Cal recordar, molt especialment, l'acció de suplència que féu l'Ajuntament de Barcelona, que, sobretot a partir de 1916, donà vitalitat als Museus de Ciències Naturals, els quals, gràcies a l'esforç de científics eminents, com Pius Font i Quer i Francesc Español, esdevingueren centres de recerca científica de categoria internacional. L'acció de l'Ajuntament, continuada més tard per la Junta de Ciències Naturals, en la qual, a més del municipi, intervenien altres corporacions públiques catalanes, permeté la formació de centres com l'Institut Botànic de Barcelona, que encara ara posseeixen un potencial científic únic a Catalunya i incomparablement superior, en alguns aspectes, al dels centres universitaris anàlegs.

Pels volts de 1936 començava a existir una infraestructura científica considerable i hi havia nuclis de geòlegs i de biòlegs oberts als grans corrents de la recerca moderna. Catalunya estava a punt d'eixir del subdesenvolupament científic en què havia estat mantinguda durant segles.

La guerra i la dictadura franquista tingueren conseqüències molt greus per a les ciències naturals a la nostra terra. Alguns dels investigadors més valuosos, aleshores amb plena capacitat de treball, hagueren d'interrompre llur activitat o foren obligats a reduir-la fortament. La Institució Catalana d'Història Natural passà a la clandestinitat, i després d'alguns anys d'inactivitat, continuà la seva vida en forma poca cosa més que testimonial. La Junta de Ciències Naturals fou dissolta i l'Ajuntament de Barce-

Pius i Font i Quer, director des de 1921 del Museu de Ciències Naturals de Barcelona i, posteriorment de l'Institut Botànic, que esdevingueren centres de recerca científica de categoria internacional.

lona donà pràcticament per acabada la seva antiga funció de suport a la cultura científica. Els nous responsables del municipi, amb algunes excepcions que cal reconèixer, no volien continuar la línia de llurs predecessors d'ajut a la cultura catalana, i sovint ni s'adonaven del valor d'allò que tenien entre mans. La política que seguïen era encaminada a transformar els antics centres científics, que un dia foren honor de Barcelona, en simples museus locals, exhibidors de curiositats. Només la tenaç resistència dels científics que romanien en actiu evità la destrucció definitiva del tresor cultural que són, encara ara, els Museus de Ciències Naturals de Barcelona.

De tota manera, a desgrat d'unes circumstàncies tan adverses, el cultiu de les ciències de la natura no s'interrompé i, progressivament, amb l'entrada en activitat de nous treballadors joves, agafà cada vegada més empena.

Si a casa nostra la recerca, o sigui, la creació científica, ha estat, en general, molt mediocre, la docència, és a dir, la transmissió de coneixements, no pot haver estat tampoc gaire brillant.

A la Universitat de Barcelona hi hagué alguna mena d'ensenyament de les ciències naturals des de la seva restauració, però la Secció especialitzada en aquests estudis no fou establerta fins a l'any 1910. Els primers temps d'aquesta Secció foren més aviat grisos. Però els que hi và-

4 rem passar després de la guerra, pels volts de 1945, no en tenim pas mal record. Molts del professors eren joves i procedien dels nuclis de científics catalans formats abans de 1936. Hom feia el que podia, encara que, evidentment, les limitacions eren molt grans.

Darrerament, com a conseqüència dels progressos espectaculars que fan les ciències biològiques i, també, com a reacció de defensa davant la magnitud de les accions de destrucció del patrimoni natural que hem de suportar, impotents per a evitar-les, l'interès del poble per la natura ha augmentat molt i això ha provocat una gran afluença d'estudiants, probablement desproporcionada amb la capacitat d'absorció de professionals que té la nostra societat.

Durant molt de temps els Instituts de Batxillerat i les Escoles Normals han fet ben poca cosa per a transmetre el coneixement de la natura als alumnes. L'autor d'aquestes ratlles, que va estudiar en Instituts de Barcelona entre 1934 i 1942, recorda amb respecte alguns mestres d'una gran qualitat humana i intel·lectual; al costat d'ells hi havia, però, professors que es li-

mitaven a repetir literalment el llibre de text, amb les errades incloses, i, de vegades, amb confusions grosseres, que els alumnes detectàvem fàcilment. Però, fins i tot els bons professors no tenien gaires possibilitats d'oferir vivències de la natura, perquè el règim de classes no ho permetia i perquè, en la majoria dels casos, ells mateixos no havien rebut coneixements suficients per a moure's amb llibertat i seguretat fora de l'espai urbà. Només l'Institut Escola constituïa una notable excepció.

Anàlogament, el nivell de cultura naturalista ha estat sempre baix, en general, a l'ensenyament primari. La majoria dels professors no han rebut una preparació adequada i no poden transmetre als deixebles allò que ningú no els ha comunicat a ells mateixos. A Catalunya hi ha hagut, certament, esforços molt importants per tal de millorar l'estat de coses. Ll. Solé i Sabarís, en un documentat article que aparegué dins el «Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural» (vol. 43, p. 19-37, 1979) exposa les accions principals fetes en els diversos nivells d'ensenyament durant el primer terç del segle actual amb la finalitat d'acostar mestres i alumnes a la natura. És evident que, a poc a poc, el nivell pujava. Pels volts de 1930, per exemple, ja hi començava a haver llibres catalans que intentaven d'aproximar el lector a la natura a base d'estimular l'observació directa dels fets.

El franquisme fou nefast en l'ensenyament, igual que en la recerca científica, i va fer recular les coses cap a estats anteriors. De mica en mica però, es va produir la recuperació, fins i tot abans que s'acabés la dictadura. Grups importants de mestres i de professors d'ensenyament mitjà han fet esforços considerables per millorar el nivell de l'ensenyança i per obtenir que els estudiants coneguin més bé la natura. El treball ha estat facilitat per l'aparició d'un gran nombre de llibres de text, de guies de campanya, de descripcions d'itineraris, etc.

La força creixent, a tot el món, del moviment de valoració i de defensa de la natura ens permet de pensar que les perspectives de futur en el terreny de la didàctica seran molt millors que els records que tenim del temps passat.

Resultat de la trista història que hem intentat de resumir és que la quasi totalitat del nostre poble no hagi rebut ensenyament de cap

EL FAIG

mena sobre la natura. I allò que no és conegut ni viscut, en general no és apreciat i sovint és menyspreat. En aquest aspecte la comparació amb els països de l'Europa central i septentrional ens mostra que estem plenament en el nivell de les regions subdesenvolupades.

Al començament del segle actual la incomprensió afectava un sector tan ample de la societat que els rars homes de ciència que treballaven en l'estudi de la natura, davant les dificultats de fer entendre a la gent el sentit de la feina que feien, quan es topaven amb persones desconegudes havien de recórrer, de vegades, a fer-se passar per recolectors d'herbes medicinals o alguna cosa semblant. Ja fa molts d'anys, però, que això ha canviat i que el treballador científic no ha de dissimular allò que és. La televisió i els altres mitjans de comunicació han contribuït molt a donar prestigi als estudis ecològics i a les ciències afins.

La ignorància i l'allunyament de la natura, que, com hem vist, ens ve de lluny, afecta fins i tot una gran part de la intel·lectualitat i dels polítics, i això fa difícil la feina d'aquells que han de lluitar en defensa del patrimoni natural i de les institucions científiques. Hem conegut homes importants de la nostra cultura humanística capaços d'escriure que Montserrat és una muntanya de granit o de restar bocabadats davant una fageda, dient que no s'havien imaginat mai que existís aquesta mena de bosc. I aquestes mateixes persones no comprendrien que hi hagués gent de nivell cultural mitjà que confongués l'estil romànic amb el gòtic o que digués que no havia sentit parlar mai de Goethe.

Naturalment, així com en parlar de la creativitat científica ens hem vist obligats a matisar unes primeres afirmacions una mica rotundes, també en el tema del coneixement i de la valoració de la natura pel poble hem de reconèixer que hi ha diferències. Un poble no és mai un conjunt monolític, sinó que és integrat per grups socials diferents.

La manca d'interès per la natura és un fenomen principalment urbà. Són molts els ciutadans que al defora de les poblacions se senten estranys. Sobretot eren molts abans de la difusió general de l'automòbil. Ara, els dies de festa, surt de la ciutat una gran quantitat de gent que va a fer fontades, a caçar, a collir bolets, etc. Però massa sovint aquesta gent malmet sense cap consideració els indrets que visita i no

pot ésser inclosa, doncs, entre els amics de la natura.

Però, dins els diversos grups socials, el dels caçadors i el dels boletaires, el dels pagesos transplantats a ciutat i el dels ciutadans d'esperit refinat, amics de les arts i de les ciències, es formen nuclis cada vegada més importants de persones sensibles a les valors científiques i estètiques del paisatge i de la vida natural. El moviment excursionista, iniciat durant la segona meitat del segle dinovè, no para de créixer i ha esdevingut un dels suports més valuosos de les accions de conservació del patrimoni natural. Excursionistes i científics han actuat junts en molts d'aspectes des del primer moment. Més tard s'hi han afegit els conjunts, cada vegada més poderosos, de gent que vol lluitar contra els perills que amenacen la humanitat si continua la política d'explotació irracional dels béns naturals.

Mural al barri Sa Carbonera, de Blanes.

6 La potència de la tecnologia moderna fa que, al costat de grans obres de construcció, siguin molt fàcils les accions destructives. Per tal de saber-les destriar és indispensable un coneixement profund de la natura, que permeti de veure clar el camí que cal seguir. Arreu del món la reacció contra la irracionalitat i el malversament dels béns naturals és cada vegada més in-

tensa, i nosaltres no hem d'ésser una excepció en aquest aspecte. Cal, doncs, que a la nostra terra no perdi impuls la marxa ascendent que hem pogut apreciar tant en el camp de la recerca científica com en el de la didàctica de les ciències de la natura. Només així la nostra societat podrà sortir de l'endarreriment en què ha estat mantinguda tant de temps.

Casa de la família Oliver "el Marquet", de Sant Llorenç de Munt (Vall d'Horta) (Foto Biel Dalmau)

NATURA VIVA

Ara em plau de glossar planerament
l'antic pessebre natural del món,
La muntanya i el riu, l'arbre de bosc,
la font i el prat, bladars i regadius.

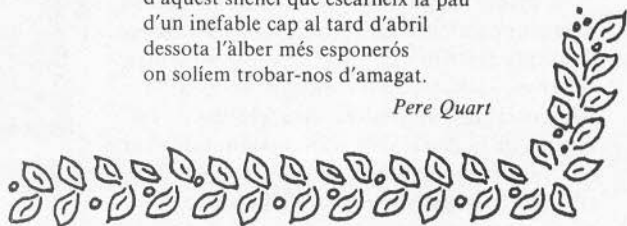
Penso també en la serp i el borinot,
en la pedra foguera i l'esbarzer,
el gaig grallaire i el conill poruc.

Per les valls obagoses i els solells
refaig de cor camins i corriols
cap al cim generós, cap a l'avenc.

Recordo primaveres amb plugim,
tardors d'aram, hiverns emblanquinats
i migdies d'estiu amb foranell.

Només la mort em desposseirà
del bell miratge que de tant en tant
amenitza la meua soledat;
d'aquest silenci que escarneix la pau
d'un inefable cap al tard d'abril
dessota l'àlber més esponerós
on solíem trobar-nos d'amagat.

Pere Quart

L'EDUCACIO AMBIENTAL DESPRÉS DEL «LLIBRE BLANC DE LA GESTIÓ DE LA NATURA ALS PPCC»

7

per Ramon Folch i Guillén
i Miquel Monge

Els responsables de «Perspectiva Escolar» han estimat l'existència d'un *abans* i d'un *després* del «Llibre blanc» a l'hora d'abordar la història de l'educació i la natura al nostre país. Això és una decisió afalagadora per als autors del llibre, esdevingut als seus ulls, doncs, frontissa del procés educatiu. I tanmateix és veritat, en efecte, que l'aparició del «Llibre blanc» marcà un tombant decisiu, tant per allò que contribuï a fer canviar, com per tot allò que, en haver madurat, havia fet possible la seva sortida. El «Llibre blanc» fou resultat i causa, tot alhora, tal com passa històricament en aquests casos, quan «l'espontaneïtat del fet» es concreta en actuacions o en obres que, immediatament, provoquen la «transformació dels fets» que tan espontàniament les han generades. I això, per què?

Els anys setantes nasqueren sota el signe de la desfeta ecològica, sobretot entre nosaltres. L'expansió especulativa dels seixantes, unida al desori i a les corrupteles d'un franquisme moralment agònic però plenament funcional, i al subsegüent punt més baix del to civil del país, en foren els responsables. Era normal que les restes de dignitat ciutadana es revoltessin, i era feliçment casual que unes nou nades professionalitats i diletàncies naturalistes haguessin fet acte de quasi miraculosa presència. En sortí, incontentible, el «Llibre blanc», document-consigna que compilava veritats ocultades —que no ocultes— i suggeria actuacions. Per això hi ha-

gué un *després* en el camp de l'educació ambiental.

Implícitament la reinventava. De fet: si teníem tot allò, per què no ho coneixíem, estudiàvem, vivíem? Perquè conèixer la natura duia a conèixer mitjançant la natura —que és tot, o quasi—, i de retruc a conèixer i a comprendre les relacions de l'home amb la natura, és a dir de l'home amb l'entorn, o sigui de l'home amb tot plegat. No es parlava encara d'educació ambiental, però ja s'hi era a les portes.

L'educació per definir

La primera dificultat a vèncer a l'hora de fer el repàs històric de l'educació ambiental al nostre país en la darrera dècada és precisar l'abast i naturalesa de les actuacions a considerar. En efecte, no tothom entén per educació ambiental la mateixa cosa. Hi ha qui troba que n'és qualsevol modesta activitat escolar sobre ciències naturals, mentre que, a l'altre extrem, hi ha qui en nega el qualificatiu a tot allò que no sigui un procés pedagògic, revolucionari o quasi, d'accés al coneixement i a l'experiència vital a través, precisament, de la lògica —o filosofia— de la natura; entremig, és clar, se situa una infinitament matisada gamma de posicions intermèdies. Altrament, les solucions d'emergència que la iniciativa privada civil posà —i posa— a punt per contrarestar l'històric an-

8 quilosament de l'educació formal tradicional han donat a l'educació ambiental un cert to de cosa alternativa que ha de fer-se amb dificultat i fora d'hores. I potser sigui en part així, si, com alguns opinen, els temps de l'escola clàssica ja han passat a la història.

En tot cas és un fet que l'escola més progressiva —menys formal?— ha incorporat molts elements educatius sobre l'entorn, que ha anat a cercar-los allà on són (treball de camp), i que han estimulat l'estudiant a sentir-se existencialment concernit per tot allò, no només informat. I també és un fet que, fora de l'escola, infants, adolescents i adults tenen una oferta ambientalista («mass media», corrents d'opinió, etc.) inimaginable quinze anys enrera.

Per a nosaltres, en aquesta modesta crònica, serà educació ambiental tot allò que ha contribuït a educar sobre l'ambient o mitjançant l'ambient, allò que recorda i ensenya a l'espècie humana que és biològicament *Homo* i que el fa digne d'ésser *sapiens* no només taxonòmicament.

El tombant de 1983

El 1983 aparegué un número dels «Quaderns d'Ecologia Aplicada», concretament el 6, dedicat a l'educació ambiental. Un de nosaltres (M.M.) i Teresa Franquesa hi feren un inventari d'instal·lacions i equipaments que, aleshores, eren a disposició dels usuaris, fossin públics o privats. La llista impressionava. Almenys ens impressionava a nosaltres, que sabíem d'on veníem i per on passàvem. Allò era un exponent del camí fet i també, és clar, del camí per fer, tan llarg encara. Per això hem sentit la temptació de repetir ara aquí aquella informació, actualitzada. Però hi hem desistit: la història es basa en les dades, però és sobretot la crònica d'un procés, no l'enumeració dels seus elements. A més, en aquest mateix monogràfic hi ha moltes dades, i per a la imminent segona edició del «Llibre blanc» (prevista per a la propera tardor) aquests mateixos dos autors han preparat una cronologia molt extensa sobre tot plegat. Així que aquí renunciem als números. Però no pas als conceptes.

La primera cosa que apuntem: 1983 fou un any fonamental, frontissa històrica del nostre procés. A Sitges, del 13 al 16 d'octubre, en unes *Primeres Jornades sobre Educació Ambiental*

(Diputació de Barcelona i Direcció General del Medio Ambiente) se celebrà la primera reflexió col·lectiva sobre l'educació ambiental, crítica i multitudinària (250 assistents), amb participants de tot l'estat: hi hagué un abans i un després de Sitges. Però és que per l'abril havia tingut lloc a Barcelona un *Seminari sobre Educació Ambiental al Medi Urbà*, revelador simbòlic del trencament amb el binomi ambient/natura, no pas perquè sí organitzat per la Universitat de Barcelona (ICE) i per l'Ajuntament de Barcelona (IME). I pel desembre unes *Primeres Jornades sobre el Centre del Medi Urbà* (Barcelona) feien arrencar aquest projecte, concebut per Jaume Terradas un parell d'anys enrera (i no acabat de cristallitzar encara ara, per cert). Així que 1983 significà el moment racionalitzador i, alhora, la voluntat desbucolitzadora. I també, o potser per això, la fi del mite dels itineraris de la natura (del mite, hem dit).

El camí dels itineraris

La desmitificació dels itineraris: un segon concepte. El nostre primer itinerari, *l'Itinerari de la Natura de Santiga* (Vallès Occidental) havia nascut el 1975 i engegat el moviment de l'educació ambiental moderna al nostre país. Cinc anys més tard, n'hi havia ja tants que els «itineraris» pogueren celebrar una assemblea per discutir-ne la problemàtica (Fundació Roca i Galés, 18 de novembre de 1980). Ara, dotze anys més tard, els itineraris, nombrosíssims, són un simple valuós recurs més, sovint integrats en escoles de la natura o en granges-escoles. Avui ja sabem que sense suport logístic són poc més que un circuit de «footing», fins i tot una manera d'hiperfreqüentar un indret. I que només passejar no educa, bé que potser distregui. Per això calen, si més no, les escoles o les granges.

L'aparició de les escoles de la natura i de les granges-escoles: una tercera cosa a considerar. Antoni Jonch en llençà la idea el 1969, però no trobà encara una societat prou receptiva. El *Taller de la Natura* creat el 1976 a Badalona per Jordi Pujol i Margarida Forn fou el primer equipament regular —i fruit de l'esforç privat— equiparable a una escola de la natura. El següent *l'Escola de la Natura de Can Lleonart* (Parc

Natural del Montseny), el 1977, fruit de la iniciativa pública (Diputació de Barcelona) i tot d'altres. El *Centre de Los Molinos*, a Crevillent (1979), la *Granja-Escola de Can Girona* (Vallès Oriental), creada per l'Ajuntament de Barcelona el 1982 —i dirigida per l'amic desaparegut Albert Pérez-Bastardes—, representaven estadis més avançats de l'invent, igualment replicats. Però malgrat llur innegable interès no han resultat exempts d'alguns dels vicis dels itineraris, bé que aquí la passejada pugui esdevenir colònia de vacances: és la culpa de les instal·lacions o dels usuaris?

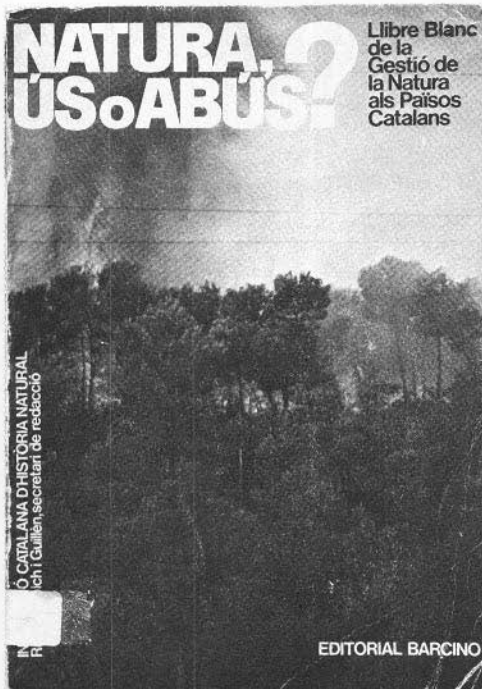
Que és una mica el cas, també a les àrees naturals protegides, suposable seu de recorreguts pedagògics, però mers racons d'esplai en massa ocasions. Així, el primer centre d'interpretació d'un parc català, el *Centre d'Interpretació del Coll d'Estenalles*, al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt, no fou inaugurat fins poc després de les Jornades de Sitges, la qual cosa és reveladora (i alhora una fita més del crucial 1983). Però ara ja n'hi ha d'altres, en una línia esperançadora.

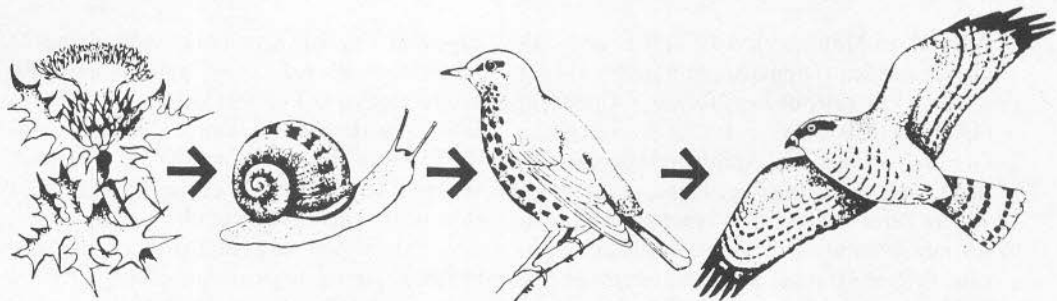
El món de la comunicació

D'octubre a octubre, a cavall de 1976 i 1977, esclatà la *Campanya per a la Salvaguarda del Patrimoni Natural*, del Congrés de Cultura Catalana. Un dels autors (R.F.), Rafael Balada i Manuel Cervera en foren els animadors i astorats espectadors de privilegi del fenomen: on no hi havia hagut res, semblava sortir de tot. Perquè, si 1983 marcà el tombant crític, 1976 fou l'any de l'arrancada col·lectiva, simbolitzable potser amb l'aparició del «Llibre blanc». De la Campanya sorgiren grups i iniciatives, naixeria (1977) el Departament de Natura de la Fundació Roca i Galés, arrancaria una gran projecció pública del moviment ambiental. En concret, hi començà la producció de pòsters (aquella entranyable «Auca de la Natura», per exemple) i d'àudio-visuals, que amb el temps donaren pas als vídeos i fins als films convencionals: pel novembre de 1981 començà la projecció, en sales comercials, del curt «Els parcs naturals de Catalunya» (Diputació de Barcelona). Un singular precedent fou el programa «La natura, escola viva», produït i emès per TVE-2 el 1976, la primera aparició del tema —i prou primeren-

ca— a la TV, conceptualment molt avançada respecte de les seductores, però superficials, produccions que TVE feia aleshores —i encara fa— sobre temes de la natura. En aquest sentit, TV3 s'ha situat molt per davant: el modest «Oikumene» de 1984 (13 capítols) i «El nostre entorn» de 1985 (4 capítols dins «Aula visual») tenien plantejaments pedagògicament més ambiciosos que les hagiografies zoològiques del malaguanyat Félix Rodríguez de la Fuente, tècnicament tan reeixides.

De campanyes o operacions ambientals, n'hi ha hagut més. Destacaríem operacions com «Jo estimo Barcelona, per això no l'embruto» (1980), «L'aigua, què en fem?» (1981), la «Quinzena del Medi Ambient» (1981) i la seva còngrua exposició itinerant, «El bosc és vida» (1982), que era una altra exposició itinerant, «L'ecologia en acció» (1982), campanya d'exposicions, edició de llibres i pòsters MAB/UNESCO, «Juga net amb la teva ciutat. Gràcies» (1985), «L'ecologia» (1985) i «Barcelona funciona: ecologia d'una ciutat» (1986), exposicions molt exitoses, o la recentíssima iniciativa tarragonina «Seguim amb la vida» (1987).

Les cadenes alimentàries. II. del llibre *La Natura en acció*. Introducció a l'ecologia, KETRES Editora, Barcelona 1983, p. 37.

Però malgrat el pes i la popularitat del cinema, de la televisió i de les exposicions, la lletra impresa conserva prestigi i sobretot una màgica capacitat per a fixar idees i per a transmetre els conceptes decisius. Per això la teorització sobre el nostre tema es canalitza, és clar, a través de llibres i revistes (de la qual la present és un exemple, sense anar més lluny). Jaume Terradas publicà el 1977, *Ecologia y educació ambiental*, primera aportació teòrica de pes i a casa nostra sobre la qüestió. Hi hagué també el ja comentat «Quaderns d'Ecologia Aplicada», sobre educació ambiental (1983), i l'inici de la sèrie (1984) «Descobrir el medi urbà». Però sobretot les aportacions de «Perspectiva Escolar» i de «Cuadernos de Pedagogía», que han incidit repetidament sobre el tema a partir de 1978, i la recentíssima i esperançadora aparició de la revista «Educació ambiental» (1987).

El debat i la vida associativa.

Ja ens hem referit més amunt a les decisives sessions de discussió de 1983. Però n'hi ha hagut d'altres, algunes amb anterioritat. Pel juliol de 1977, a Sant Antoni de Portmany (Eivissa) se celebrà una *Setmana Internacional de Solidaritat Ecològica* que dedicà una atenció especial als temes pedagògics; pel juliol de 1978 Marina Mir i tot d'altres animaren un campament ecològic a Fontmartina (Montseny), i pel març de 1979 hi hagué unes *Primeres Jornades sobre Ecologia i Educació* organitzades per l'ICE de la Universitat de Barcelona, peces importants, com d'altres, en la reflexió pedagògica ambiental. Com també ho han estat, és clar, les trobades dels «itineraris».

Però res de tot això no hauria estat possible

sense la vida associativa, sense les plataformes, estables de promoció. A part les mateixes universitats i centres públics de pedagogia, cal destacar el paper importantíssim fet pels serveis ambientals de la Diputació de Barcelona, hereus del desaparegut —per gemmació consumptiva— Servei de Parcs Naturals, Protecció de la Natura i Defensa del Medi Ambient, creat, amb aquest nom impossible, el 1974. Bon nombre de les iniciatives reportades els tenen per propiciadors, així com estructures homòlogues de l'Ajuntament de Barcelona. És així i cal dir-ho.

L'organització dels privats, cada cop més importants, ha trigat més a arribar. El punt capital ha estat la fundació de la *Societat Catalana d'Educació Ambiental* i de la *Societat Balear d'Educació Ambiental*, ambdues sorgides el 1985, la primera editora novella d'«Educació Ambiental». Però, per contra, són ara els privats qui més iniciatives duen a terme, inclòs el manteniment de nombroses instal·lacions arreu del país. És així, també.

El tombant de 1987

Voldríem esperar que 1987 acabés figurant, al costat de 1976 i de 1983, en la relació dels anys decisius (o especialment significatius, perquè de decisius, tots en són). L'aparició d'«Educació Ambiental» potser fa pressagiar-ho. I també que la Direcció General del Medio Ambiente hagi anunciat la celebració d'un *Segundas Jornades de Educación Ambiental*, aquest cop a Valsain (Madrid). I encara moltes altres coses. Però això ja no és història, sinó prospectiva, o potser il·lusionada esperança: aviat ho sabrem.

10 ANYS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL ACTIVA

11

per Martí Boada i Juncà

L'aprenentatge personal i el risc de desgast.

Al cap de deu anys de treballar de manera permanent en un equipament d'educació ambiental, la primera glopada mental que em ve és la d'advertir de l'elevat risc d'esgotament que pot comportar aquest tipus de feina.

Em ve el record, de diversos companys, que en iniciar la dita laborabilitat, em felicitaven joiosos, i fins molts d'ells mostraven el desig de dedicar-se a aquest tipus de feina. Des de fora semblava que el treball a la natura amb els nens hauria d'ésser d'allò més engrescador, quasi el clímax per a un ensenyament naturalista.

Oblidàvem tots plegats, amb aquesta pressa il·lusòria, que una cosa fóra el desitjable treball amb un grup de nens a la natura en un període més o menys perllongat, i l'altra és la relació breu i sobtada, de poques hores, amb grups de procedència i interessos variats, sempre en el mateix marc ambiental. Amb aquesta realitat no seria estrany que la feina, diguem-ne de monitoratge, esdevingués una variant de ciceronisme reiteratiu i cansirós, amb un doble efecte negatiu a la llarga: l'obvi esgotament de l'individu que l'exerceix i l'escassa motivació del grup receptor.

Ara em vénen a la memòria algunes jornades, per fortuna pretèrites, en les quals, gràcies a un voluntarisme, o, més ben dit, militància, hom havia atès fins a cinc grups. En la distàn-

cia em pregunto com me'n sortia. Davant d'aquesta realitat, no fóra gens estrany que hom posés en dubte la possible eficàcia d'aquest tipus d'ofertament. Almenys pel que fa als professionals pràctics de l'educació ambiental.

Va haver de passar molt de temps, fins que es resolguessin alguns problemes funcionals, que abocaven irreversiblement al desgast personal i de retruc a l'envelliment de l'experiència. Em refereixo molt especialment al funcionament i eficàcia pedagògica de l'itinerari de la natura de Can Lleonart.

Calia, d'una banda, donar resposta a la forta demanda de visitants, no perquè això fos un objectiu de l'equipament —la seva massificació—, sinó que aquesta era una situació real de la Vall de Santa Fe. Com se sap, aquesta vall per les seves bones comunicacions i rellevància paisatgística, així com per la forta tradició de visitants excursionistes i l'elevada població escolar del país, és un dels espais naturals més visitats.

Amb aquesta realitat indefugible, fou aconsellable d'abdicar de plantejaments experimentals, necessàriament d'élite, i entrar de ple a donar alternatives a la realitat massiva, i com a tal fou necessària la incorporació d'elements tecnològics prou rigorosos i llaminers que permetessin afrontar reeixidament aquesta realitat.

Així passàvem de les artesanals introduccions personals, a la incorporació d'àudio-visuals i vídeos, que ens alliberaven, crec que globalment amb fortuna, d'aquesta reiterativa i sovint esgotadora funció.

Altrament, amb el nou plantejament hom deixava d'acompanyar el grup classe i aquesta feina passava a ésser assumida pel mateix mestre.

Però perquè això fos possible i rendible pedagògicament, el mestre havia de conèixer el plantejament metodològic, aplicat a l'experiència —valoració cromàtica, detecció dels ambients naturals, anàlisi i comprensió final d'aquests. Per a fer-ho possible, en el supòsit de no haver-ho fet ja abans, s'endegaren les sessions de dissabte per a mestres, amb l'objectiu de preparar-ho i documentar-ho, en la visita pedagògica a l'itinerari, per tal de poder conduir ell personalment el seu grup.

Els avantatges d'aquest funcionament rauen especialment en la implicació, a tots nivells, de l'ensenyant en l'experiència. Pensem que del curs 77/78 fins al 83/84, havien passat per l'itinerari de Can Lleonart un total de 2.844 ensenyants, a més d'alguns centenars d'estudiants de magisteri.

Actualment, en el cas de l'itinerari pedagògic de Can Lleonart, hom hi troba un equipament dotat de mitjans àudio-visuals, una exposició monogràfica sobre la fageda i l'avetosa de la Vall de Santa Fe, pensada per afavorir la comprensió d'aquells elements difícilment detectables en el treball de camp. Una persona que fa una benvinguda al grup, els situa en el context filosòfic d'un parc natural, i en l'avantsala d'una experiència absolutament lògica: l'observació i l'estudi de la natura en la mateixa natura. Aquesta persona és al servei de l'ensenyament, per assessorar-lo i informar-lo en tot allò que calgui sobre les activitats humanes i molt particularment sobre els aspectes diversos de l'estat i funcionament dels sistemes naturals de la contrada. Preliminarment, si hom vol aprofundir els recursos pedagògics de la visita, pot assistir, tal com s'ha dit anteriorment, a les sessions de camp, que a tal efecte és fan el primer i el tercer dissabte de cada mes.

El necessari reciclatge continu.

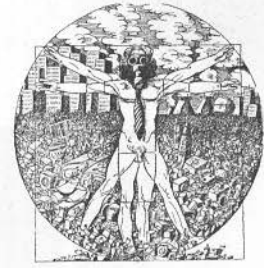
Sens dubte, al cap d'aquests deu anys de bellugar-me en un marc natural, relativament ple-tòric, com és el cas de la Vall de Santa Fe, a l'alt Montseny, una de les conclusions a què arribo amb més facilitat és que la gent que im-

parteixi pedagogia de la natura, de la manera que sigui, ha d'estar immersida en un reciclatge continu, en un bany de natura permanent. Anímicament embolcallada de frescor, no en el sentit cosmètic de l'expressió —per tant ortopèdic—, sinó naturalista —per tant, ben viu i actiu. I perquè tal cosa s'esdevingui, a més del desitjable pòsit de coneixements teòrics, caldrà el màxim d'informació possible, òbviament «in situ», sobre els densos i variats esdeveniments que es produeixen en *continuum* en els sistemes naturals on treballem.

La vivor natural que s'hi dona ha d'ésser cop-sada, tant com es pugui. No és desitjable la hiperinformació sectorial, almenys sense advertir-ho, perquè en un sistema natural no és més important, per exemple, l'aspecte fitosociològic, que el faunístic, o a l'inrevés, o bé el balanç de nutrients segons paràmetres físico-químics estrictes. Altra cosa ben diferent seria, que hom donés una preferent informació sectorial per raons d'especialitat personal, per tant de coneixements més amplis o per facilitat detectiva o d'observació. Raons ambdues de prou pes, però en tot cas advertint-ho. Tots sabem que hi ha una certa i fins en molts casos saludable tradició de donar una visió dels paisatges des d'una perspectiva de la seva vegetació, i molt particularment de la seva flora, perquè sovint l'evidència, la bellesa i la facilitat d'observació d'una planta és molt superior a la d'altres elements del signe que siguin: antròpics, zoològics, meteorològics, ecològics, i tants d'altres.

És tanmateix inobvia i notòriament difícil tota temptativa, destinada a fer fàcil la lectura de quelcom extraordinàriament complex. Tal és el cas de la realitat i funcionament dels sistemes naturals. Crec que no hem d'oblidar —i no voldria molestar ningú— que així com l'avançada dels coneixements en moltes disciplines, en alguns casos vingudes ja de lluny, i en d'altres més modernes, ha estat extraordinària, en el cas del coneixement del funcionament dels sistemes naturals, tot i que no cal dir que el seu progrés ha estat un fet, no passa el mateix. Atesa la seva gran complexitat i diversitat d'elements i factors que s'hi interaccionen, encara avui ens trobem en un estadi quasi alquimista del seu coneixement. O potser no tant d'aquest com de la possibilitat comprensiva, diguem-ne correcta, d'allò que és dona instantàniament i/o temporalment en l'espai natural.

Davant d'aquesta realitat, no és d'estranyar doncs, que el mestre, habituat lògicament al fet que en les diverses matèries que imparteix disposa d'unes claus metodològiques prou clares, quan hagi de treballar un paisatge se li amunteguin les dificultats a l'hora de trobar claus de lectura prou rigoroses i abastables que l'acostin a la realitat viva i integrada de l'espai escollit per a treballar.

L'aprenentatge real. Situacions i tendències.

Tota persona que desenvolupi tasques de pedagogia de la natura ha de fer tants esforços com pugui per a saber el màxim de coses possibles de l'espai natural on treballa. I per fer-ho possible ha d'estar-hi tant de temps com pugui. Se n'han d'amarar, no inundar. Res, ni cap instant viscut en ell, no és repetitiu: són il·limitades les percepcions primer i les informacions després que hom pot sentir i abastar. He dit diverses vegades que com més capaç hom és de «paisatgitzar-se», és a dir de fondre's en un paisatge, més et sents ell i per tant més el pots comprendre... Aquesta consideració tan aparentment senzilla no és tanmateix fàcil d'executar i de fer-ho en la mesura que ens sigui possible, el gradient de coneixement adquirit, serà proporcional al grau de fusió assolit. I ho as-

Itinerari del Parc Natural del Montseny

Can Leonart

Guia de l'alumne

Institut de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

solirem, sempre modestament, és clar, en la mesura que siguem capaços de dissimular els nostres hàbits socials, inevitablement i en alguns casos fins desitjablement urbans, almenys aquells més aparatosos i que més bé posen en evidència el caràcter naturalment agressiu i superdepredador de la nostra espècie: sorolls, fresses i sons, fortor d'olors i ferums artificials, colors dissonants amb el cromatisme natural, o portadors d'informació alarmant, per al poblament faunístic, especialment el blanc intens.

En el sentit més metodològic, cal tenir el màxim d'informació possible registrable i sistematitzable de pròpia mà en tot allò que sigui possible per a formació i/o interès personal, amb el conseqüent registre de dades, el seu posterior tractament, passat tot plegat pel sedàs analític emprant els paràmetres escaients.

Crec molt interessant el registre permanent de la fenomenologia dels animals i de les plantes. Les conseqüències que es deriven d'aquest tipus d'observacions són diverses i atractives. Estacionalitat, reproducció, diversitat i, sobretot, motivació sostinguda.

Així mateix, davant l'òbvia impossibilitat de conèixer-ho tot, allò que cal és, si més no, estar al corrent dels treballs realitzats a la zona, així com relacionar-se amb els diversos especialistes que duen, o han dut a terme activitats de recerca.

No per casolanisme intel·lectual, ni de bon tros, voldria referir que en certa manera, la per fortuna avui abundosa —i no per això excessiva— literatura naturalista que sol omplir els prestatges de les biblioteques de tota mena d'es-

tudiosos i interessats en el coneixement de la natura, en molts casos, lluny de cobrir aquests objectius, fins els pot haver destorbat.

No oblidem que moltes d'aquestes obres, majoritàriament guies de camp, d'indubtable qualitat científica, pedagògica i editorial, en el marc del país o regió natural de l'autor, quasi sempre, en els casos referits, centroeuropeus, situades en el nostre context natural, predominantment mediterrani, solen ser de limitada eficàcia, encara que el títol no ens ho faci pensar, ja que aquest sí que sol ésser modificat de l'original, cosa altrament comprensible en termes comercials.

Probablement ens sorprendria, de poder-ho verificar, el nombre d'ensenyants interessats a cercar elements d'apropament en el coneixement de la natura que han abandonat aquesta bona predisposició inicial, davant l'esmentat confusió bibliogràfic. Fins i tot segurament ens seria enormement revelador saber els que han abdicat d'aquest mateix interès davant l'escassa metodologia concreta.

Cal estar en contacte tant com es pugui amb els paisatges, seleccionar lectures, cercar claus aclaridores. No sigui que ens passi com a aquell grup de mestres, d'innegable voluntat d'aprenentatge, que vaig trobar davant d'una grossa alzina, a Fogars de Montclús, els quals amb una guia d'arbres a la mà, amb les escaients claus dicotòmiques, després d'una pregona observació de la morfologia de la fulla van veure que les mesures d'aquestes superaven les que s'indicaven en el llibre de camp. I mirant llibre i arbre, arribaren al resultat final que era l'arbre el que estava equivocat!

Per acabar, voldria dir, que allò que té sens dubte de més engrescador i més pedagògic la natura és que, en viure-la i sentir-la, de la manera que sigui, té sempre un pòsit de bellesa i d'agradabilitat que eixampla la sensibilitat i la finor humanes.

L'ECOLOGIA: UNA EXPOSICIÓ AL MUSEU DE ZOOLOGIA

15

per Rosario Nos*

L'exposició L'Ecologia ha estat preparada per la Diputació de Barcelona, segons la idea original i textos del Dr. Ramon Margalef, catedràtic d'Ecologia de la Universitat de Barcelona.

Va presentar-se al públic el mes de desembre de 1985 amb motiu de la inauguració de la «Sala de la Balena» del Museu de Zoologia de Barcelona, després de la seva actualització.

Durant els deu mesos de permanència al Museu l'han visitada unes 100.000 persones. A continuació ha estat presentada a diferents ciutats de Catalunya, i altres llocs, de fora, han sol·licitat la seva presència.

Síntesi de l'Exposició

Aquesta exposició descriu una part important dels plantejaments teòrics que el Dr. Ramon Margalef ha exposat en gran nombre d'assaigs científics, tesis, articles, llibres, conferències, i que ha impartit als seus alumnes al llarg d'aquests últims anys.

L'Exposició s'agrupa en vuit àmbits: 1. El planeta blau. 2. L'energia i la producció. 3. Riquesa i varietat de la vida. 4. El Joc de la selec-

ció. 5. El llenguatge de la naturalesa. 6. El ritme de la vida. 7. Un vell escenari: el bosc. 8. Un actor important: l'home.

La vida dels éssers vivents en totes les seves manifestacions i com a resultat de l'adaptació al medi, és el fil conductor de l'exposició. Descriu el planeta Terra, on a pesar dels canvis soferts al llarg de milions d'anys s'ha mantingut notablement estable la temperatura. Parla de l'energia solar com a font energètica captada per les plantes verdes gràcies a la clorofil·la. Diverses limitacions fan que la vida no aprofiti més que una petita part d'aquesta energia.

Les característiques de la vida fan que sigui rica i variada i que estigui en contínua renovació.

S'hi descriu la diversitat de les espècies i el grau de diversitat, definidor del caràcter estable o fluctuant de l'ecosistema.

Els canvis continus de la vida marcats en els ritmes i fluctuacions dels organismes tenen la seva plasmació en el fenomen de la successió en els ecosistemes.

Es descriu el bosc com l'ecosistema terrestre més complex en què la peça cabdal és l'arbre, així com l'actuació de l'home sobre la Natura manipulant l'energia externa, i desequilibrant les relacions entre els diferents països.

Tots aquests fenòmens es descriuen de forma inèdita i original a través de la pròpia visió de l'autor, que domina els recursos del llenguatge i de la imaginació per fer interessant la narra-

* Directora del Museu de Zoologia, Ajuntament de Barcelona.

16 ció del fet científic i per traduir-lo en un exemple visible de la vida dels organismes.

El text d'aquesta exposició flueix fàcil i entenedor clarificant conceptes molt complexos. A la seva comprensió, s'hi arriba gràcies a la facilitat de l'autor per exposar les seves reflexions amb gran riquesa d'exemples i de vivències, fruit d'un domini del tema i d'una recreació del seus plantejaments.

Els gràfics, fotografies, models, mecanismes i objectes ajuden a comprendre les relacions entre els organismes i el seu medi.

Els quadres expositors amb comandaments electrònics permeten a l'espectador o visitant seleccionar la resposta adequada al problema plantejat, cosa que facilita la interpretació i l'aprenentatge dels coneixements. Els jocs per ordinador permeten materialitzar el tractament estadístic i d'atzar en què es mouen les teories ecològiques.

L'aspecte lúdic i divulgatiu d'aquesta exposició contrasta amb la serietat del tema i ens causa la mateixa sorpresa que fa trenta anys em va proporcionar l'autor amb la lectura del capítol «La Zoologia» del volum «La Vida» de l'enciclopèdia Labor. En aquest capítol del llibre es descriuen els diferents grups zoològics en funció de l'ús de les estructures per la supervivència dels organismes. La forma d'exposar-ho ha estat molt lluny de la clàssica descripció morfològica a què ens tenien acostumats els llibres de text. No s'enumeren una successió de fets, sinó que s'exposen lligams en funció de la relació causa i efecte, fent més entenedor el fet de la Vida. Encara ara és suggeridor llegir trossos d'aquests textos.

Les Col·leccions del Museu en l'exposició «L'Ecologia».

L'aportació del Museu en aquesta exposició fou la presentació en unes grans vitrines d'una mostra dels grups zoològics amb més varietat de formes.

Les col·leccions del Museu més variades coincideixen també amb els grups zoològics de major diversitat. Són precisament el grau de diversitat i la possibilitat de conservar-se i manipular-se els factors decisius que motiven el col·leccionisme.

Tradicionalment les col·leccions més extenses

Museu de Zoologia de Barcelona.

dels Museus de Zoologia són les dels Insectes, Molluscs i Aus.

En els Insectes destaquen els Coleòpters i els Lèpidòpters seguits d'altres ordres com Hime-nòpters, Dípters i Ortòpters.

Dels Molluscs destaquen les formes terres-tres, que en general presenten un gran polimorfisme i les espècies marines distribuïdes al llarg de totes les costes del món.

Les Aus, en menor nombre, segueixen els grups abans esmentats. La seva diversificació —a l'igual que en altres grups— es dona també dintre d'ecosistemes molt complexos i la seva capacitat de vol els permet viure en ambients molt diversos.

Una selecció d'exemplars dels diferents grups d'aquestes col·leccions va permetre exposar un material zoològic adient al que necessitava l'exposició. Dels Insectes es va exposar una massa diversa de papallones en funció del color i de la forma. Com un desplegament cromàtic, la col·lecció de papallones traduïa l'espectre de la

llum i ajudava a entendre la riquesa de la vida.

El grup de Coleòpters exòtics amb els èlitres metallitzats i irisats de colors verds i blaus, i amb els complicats apèndixs aparentment inútils pel que tenen d'insòlit, representaven la fauna dels boscos tropicals. Aquest grup exemplificaria també les idees de complexitat de formes que creen els ecosistemes energèticament rics per mantenir la seva dinàmica. És el que s'anomena el «barroc de la Natura», i que en aquesta exposició d'insectes tropicals queda ben patent.

Una mostra dels diferents grups de mol·luscs marins d'arreu del món, així com una col·lecció de terrestres, mostrant el seu polimorfisme ajuden a entendre les possibilitats de variació i diversitat de les espècies.

Les aus tropicals amb els seus colors vius, producte també d'ecosistemes rics, capaços de mantenir espècies d'alt consum energètic, i les aus homocròmiques de llocs temperats mostren el contrast entre les possibilitats dels diferents ambients.

Aquestes col·leccions, presentades al públic per primera vegada per completar l'exposició «L'Ecologia», varen constituir elles soles una part monogràfica important.

Repercussió de l'exposició

Des del moment de la seva inauguració, l'afluència del públic al Museu va ser notòria. Els especialistes, professors i universitaris, interessats pel tema de l'Ecologia, i els escolars i pú-

blic en general per visitar també la nova sala i el nou accés al Museu.

L'afluència de visitants no va decaure en el temps que va durar l'Exposició. El punt més àlgid fou dos mesos després de la seva presentació i es mantingué durant els mesos següents.

Els horaris de visita per a escolars van restar coberts durant tot el període, i a l'estiu va tenir molta acceptació per part dels visitants de fora de l'estat espanyol.

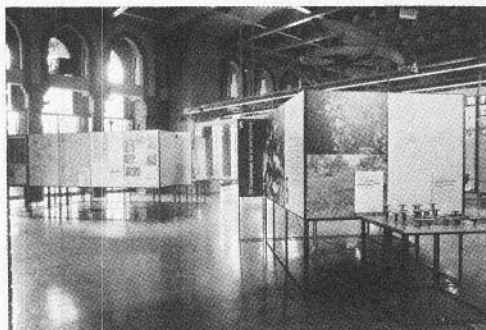
El públic procedia majoritàriament de diferents indrets de Catalunya, però es de remarcar que també va ser important l'interès d'altres llocs d'Espanya.

Els mestres dels diferents indrets de Catalunya van rebre la invitació per retirar del Museu gratuïtament el Catàleg de l'Exposició, que va ser editat per la Diputació de Barcelona. Aquesta informació va ajudar també a la divulgació de l'Exposició.

El Departament d'Educació del Museu va preparar un pla experimental per avaluar i quantificar l'efecte didàctic de l'Exposició. Els resultats de les enquestes d'una mostra significativa d'escolars estan donant una visió dels resultats reals.

Són significatius entre altres aspectes l'interès despertat per les vitrines zoològiques del Museu, abans ressenyades, en un sector de públic ampli i interessat també pels temes ecològics.

L'Exposició i el fet de la renovació i actualització del Museu va ser una feliç coincidència que va donar uns bons resultats i una experiència molt enriquidora.

1. Vista general de l'Exposició L'Ecologia en la «Sala de la Balena» del Museu de Zoologia.

2. Les Col·leccions del Museu, mostrant la diversitat dels organismes, complementen l'Exposició.

L'EDUCACIÓ AMBIENTAL EN MEDI URBÀ: ALGUNES PROPOSTES GENERALS

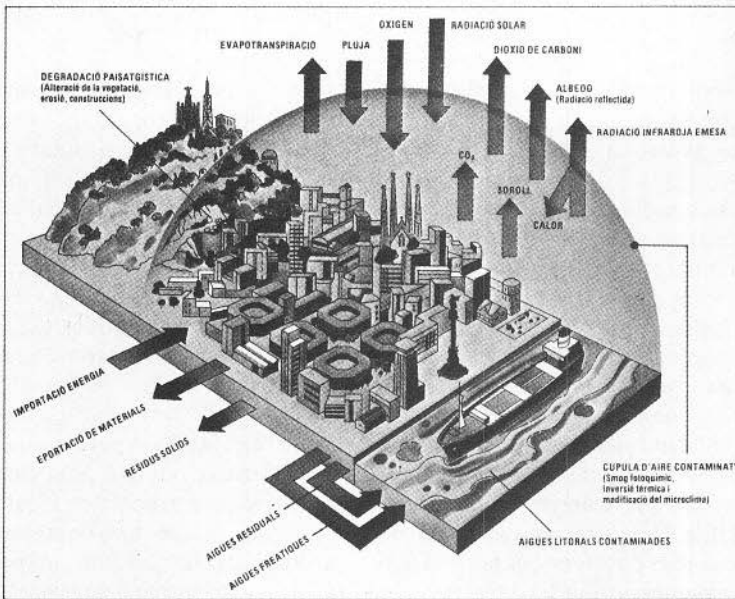
per Jaume Terradas

L'extraordinari salt quantitatiu que s'ha produït a casa nostra en matèria d'educació ambiental ha tingut com a escenaris sobretot el bosc i la muntanya, el mar i els aiguamolls. L'educació ambiental en el medi urbà malgrat alguns esforços pioners com el treball de CAPEL i MUNTAÑOLA (1978) havia rebut fins a primers dels vuitantes molt poca atenció. Els anys 80-81, per encàrrec del desaparegut «Centro Internacional de Formación en Ciencias Ambientales» realitzàrem amb estudiants de 5è curs de Biologia un treball destinat a produir materials per a l'educació en medi urbà, en una perspectiva ecològica. D'aquell treball, avui editat en forma de llibres (M.MONGE, M.PARÉS, G.POU i J.TERRADAS), nasqué una proposta a l'Ajuntament de Barcelona per crear un equipament, amb el nom de Centre del Medi Urbà, que pogués tenir entre altres activitats (de foment de la recerca interdisciplinària en matèria ambiental humana i de comunicació al voltant d'aquest tema a nivell de gran públic) una forta incidència en l'àmbit educatiu. El projecte CMU configurat en el marc del programa MAB de la Unesco, es posà en marxa i, els darrers tres anys, ha tingut algunes activitats significatives, des de l'organització de reunions internacionals d'experts a l'edició de materials informatius i pedagògics, passant per la creació d'un centre de documentació sobre la temàtica ambiental. L'activitat de llançament públic més important ha estat, sens dubte, l'exposició celebrada de final

d'octubre de 1986 a primers de gener d'enguany sobre el tema «Ecologia d'una ciutat». Entre les realitzacions relacionades més directament amb l'escola cal fer esment de l'itinerari publicat per M.Monge, les activitats entorn de Barcelona i el mar, i el vídeo «Ecosistemes urbans» (editat per Fundació Serveis de Cultura popular). Altres materials van orientats en bona mesura als ensenyants (vegeu la bibliografia).

El CMU és encara a l'espera de trobar una situació definitiva des d'on organitzar i projectar millor les seves activitats. Tal i com l'entendem, constitueix una iniciativa singular, d'una considerable originalitat a escala internacional, motiu pel qual ha despertat l'interès en molts altres països i, en particular, una considerable atenció per part de la Unesco. Centrant-nos només en els aspectes educatius, direm que l'estudi del medi urbà és ja, des de fa uns quants anys, un aspecte que les publicacions especialitzades per a ensenyants valoren de forma creixent. Algunes, com l'excel·lent revista anglesa BEE («Bulletin of Environmental Education»), hi estan quasi totalment centrades, i el «Journal of Biological Education» hi ha dedicat força planes. La realitat és, però, que l'aproximació no és la mateixa.

En efecte, les tendències dominants al Regne Unit i als EUA fins ara en matèria d'educació ambiental urbana eren dues. D'una banda, una aproximació decididament urbanista (BEE i tots els Urban Study Center anglesos actualment

El metabolisme urbà en un esquema que relaciona la ciutat amb el seu entorn. (Disseny Viola Paris, segons M. Parés, G. Pou, J. Terradas 1985.)

funcionant). De l'altra, una aproximació ecològica limitada a considerar els animals i les plantes que hom troba a les ciutats. En aquesta línia s'han publicat, sobretot en anglès, claus de determinació i propostes de treballs per a escolars aprofitant les comunitats que s'estableixen a les parets velles, sobre els carrers, etc. Alguna cosa d'aquest estil s'ha publicat a Espanya (F.PARRA, 1986).

El CMU apareix amb un enfoc més ambiciós, jugant fort en el sentit de la interdisciplinarietat. L'òptica ecològica inicial no fou la de l'estudi de les comunitats o unicomunitats naturals, sinó, més aviat, la de l'ecosistema urbà com a unitat funcional. L'èmfasi es desplaçava així cap a l'anàlisi dels intercanvis de matèria i energia i llurs implicacions en el «metabolisme» global del sistema i, en definitiva, en llurs repercussions en l'entorn. A la figura 1 podem veure esquematitzats alguns dels problemes ambientals derivats de les dificultats funcionals bàsiques. Així doncs, el model conceptual de partida era físic i biològic, i assimilava el sistema urbà a altres ecosistemes en els aspectes més bàsics del seu funcionament.

No cal dir, però, que el sistema urbà és incomplet si el nostre model conceptual no incorpora els elements de regulació dels fluxos materials i energètics. L'entrada i sortida d'electricitat, gas, carbó, aliments, aigua, materials, etc. està regulada en llocs precisos (com si es trac-

tés d'aixetes o vàlvules) per altres fluxos, de vegades determinats per factors físics, però, molt sovint, per factors socio-econòmics, polítics i culturals. Aquests fluxos reguladors són poc importants des del punt de vista material i energètic, però decisius per llur acció sobre els altres, com quan en tancar una aixeta gastem poca energia en aquest acte, però podem modificar un flux molt important d'energia. En els processos de regulació, allò que compta és la informació, més que no pas la matèria o l'energia. D'aquesta manera, el model de sistema s'ha d'eixamplar i incorporar altres punts de vista no estrictament físics i biològics. El pas cap a la interdisciplinarietat és, doncs, indispensable.

No hi cap dubte doncs que, per entendre el fenomen ciutat i sobretot els problemes ambientals relacionats amb el medi urbà, cal comprendre des d'allò que podem considerar el metabolisme bàsic que permet l'existència física del sistema, fins els processos essencialment socials que el controlen de forma més o menys conscient. Estic convençut que el paradigma de l'ecosistema ajuda a copsar la complexitat del fenomen de la xarxa d'interdependències que el constitueixen. Això, ara mateix, és positiu, ja que molts problemes de l'entorn rebrien millor atenció amb una visió més general i menys parcialitzada d'aquella que generalment es té. Després, les solucions caldrà cercar-les altre cop en la profundització en cada disciplina, però és es-

sencial conservar un model molt ampli de referència. I és convenient que els joves (i els grans) sàpiguen que existeixen aquestes interdependències.

Una manera senzilla de fer comprendre això és desenvolupar un centre d'interès al voltant d'un fet aparentment aïllat, com pot ser una nevada o una forta glaçada, una pluja intensa, etc., i mirar de descobrir les repercussions del fet allà on puguem trobar-les. És particularment interessant escollir un esdeveniment climàtic o un altre que mostri com persisteix la relació sovint oblidada entre la ciutat i el medi físic, i posi en relleu el paper de l'energia que s'afegeix al sistema per mantenir sota control aquest medi físic. Hom s'adonarà sense dificultat, per experiències directes o per notícies dels mitjans de comunicació, que les dites repercussions són molt més complicades que hom no hauria esperat, i incideixen en l'economia, l'activitat laboral, la salut, etc.

Anant més enllà del sistema urbà estricta, la ciutat és part d'un territori amb el qual sempre té relacions ben asimètriques. Els intercanvis de matèria, energia, informació i diners són sempre en benefici del funcionament, el creixement i l'acumulació de poder a la ciutat. Els problemes ambientals que genera la ciutat al seu entorn territorial són patits per la població rural però, sovint, ignorats per l'home urbà. Un dels objectius de la pedagogia ambiental haurà d'ésser el de fer un home urbà més conscient de les seves dependències respecte el medi rural, perquè entengui que la ciutat és un sistema heterotròfic que depèn necessàriament de fluxos energètics importants.

A l'exposició celebrada a l'hivernacle, ja vàrem mirar de posar de manifest constantment les idees de complexitat i relació entre elements múltiples i de dependència de la ciutat respecte a la resta del territori, pel que fa als recursos. El sosteniment d'aquests intercanvis mitjançant el transport horitzontal, d'una manera o altra és a l'origen de molts problemes ambientals, ja que tot transport porta associat un consum energètic i, per tant, una contaminació. D'altra banda, la contaminació pot ésser considerada com una disfunció en els sistemes de transport (un contaminant és, en definitiva, un material fora de lloc; vegeu TERRADAS, 1980). La ciutat «imposa» al país una xarxa de conducció que li permet xuclar-ne els recursos necessaris i, en

la mesura que la ciutat va incrementant aquesta demanda de recursos, molts problemes ambientals dins i fora de la ciutat s'agregen. Beneficiària, en principi, de l'explotació d'un ampli territori, amb el creixement excessiu la ciutat veu com els sistemes de transport es col·lapsen i esdevé aleshores no ja un ecosistema explotador, sinó un ecosistema sota «stress».

Però aquesta visió crítica del fenomen urbà no ha de servir per negar-ne la necessitat, sinó per clarificar l'origen dels problemes ambientals que se'n deriven i ajudar a combatre'ls. Per això, a l'esmentada exposició vàrem donar també una imatge positiva de la ciutat en la seva transcendència econòmica i cultural, de lloc d'encontre, motor i fons de creació. No es tracta, doncs, de crear un ambient contrari a la ciutat, de donar-ne una imatge negativa, ja que és ben cert que la ciutat, en el nom i en la realitat, és l'essència de la civilització. El que ens cal són ciutadans conscients dels problemes i capaçs de tenir opinions fonamentades a l'hora de les grans i petites opcions amb què ens enfrontem contínuament, des de les que tenen a veure amb l'evolució futura de la ciutat en conjunt a les molt modestes de l'entorn més proper a l'individu. Això, entre el creixement zero i la gran Barcelona de l'especulació sense límits, i per tant de l'increment il·limitat dels recursos necessaris, és a dir, del transport horitzontal i la degradació de l'entorn, cal que anem trobant la forma de valorar i promoure una ciutat de tots, culta i cultivada pels seus habitants, per fer-la créixer en qualitat i no només en xifres. L'educació ambiental hi pot contribuir.

Bibliografia

- CAPEL, H.; J. MUNTAÑOLA, *Aprender de la ciudad*, ETSAB, Barcelona 1978.
- MONGE, M., *Itinerari pels barris de la Sagrada Família i del Clot*, Ajuntament de Barcelona i Ketrés ed., Barcelona 1984.
- PARÉS, M.; G. POU, J. TERRADAS, *Ecología d'una ciutat: Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1985.
- PARRA, F., *El naturalista en la ciudad*, Tecnos, Madrid 1986.
- TERRADAS, J., *Disfuncions dels sistemes de transport*. XIe Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, Reus 1980.

EL MATERIAL ESCRIT COM A EINA DIDÀCTICA

21

per Jordi Pujol i Forn

El canvi d'una educació memorística a una altra centrada en l'aprenentatge de continguts, a partir de l'activitat, i en l'adquisició d'actituds, mitjançant una reflexió sobre aquesta activitat, ha estat un dels nuclis essencials de la reflexió pedagògica des que van irrompre els moviments de renovació.

Aquesta reflexió s'ha desglosat en alguns aspectes que s'han tingut per centrals, la consideració dels quals ha permès un aprofundiment de les inicials preses d'actitud; així, temes com la renovació de la metodologia docent, el replantejament de la funció dels programes, la recerca de canals alternatius que poguessin servir d'elements estructuradors de l'activitat a classe, el qüestionament de la funció del mestre, l'elaboració de materials nous, etc., han estat successivament i simultàniament analitzats i han originat un debat important que ha ajudat a perfilar una pràctica escolar, oposada a la tradicional manera d'ensenyar.

En el camp de l'ensenyament de les ciències d'experimentació també s'ha viscut aquest procés de renovació i hem assistit a diverses reformulacions d'objectius, reformulacions que s'han fet al voltant de nuclis principals de discussió, d'entre els quals assenyalam: metodologia científica, centres d'interès, educació integrada, descoberta del medi, projectes de recerca, educació ambiental.

No voldríem pas fer un repàs de l'especificat de l'aportació de cadascuna d'aquestes refor-

mulacions, tema que ens apartaria de la intenció que ens hem proposat en escriure aquest article, sinó únicament assenyalar com ha originat una abundant bibliografia, especialment concretada en articles i llibres de reflexió i en l'aparició al mercat d'una gran quantitat de recursos utilitzables per les escoles i els mestres. Aquesta diversitat de material bibliogràfic i didàctic potser hauria d'ésser la primera constatació a tenir en compte a l'hora de valorar la seva incidència en la pràctica de l'ensenyament de les ciències. Com s'assenyalarà més endavant, els mestres no sempre han gaudit d'elements per a integrar adequadament aquestes diferents propostes en el seu treball a classe.

Cercant la innovació

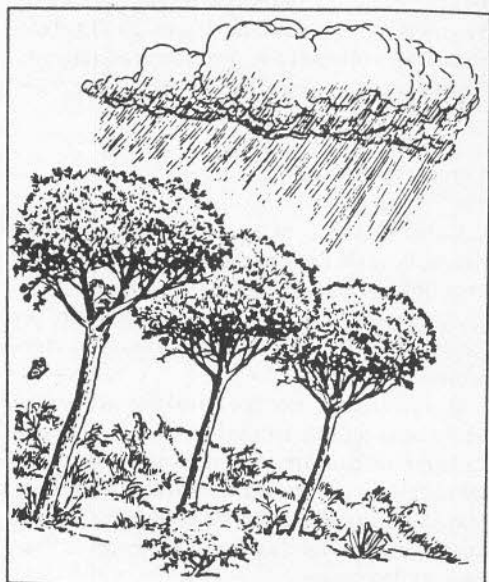
Cal constatar com aquesta preocupació per una millora de l'ensenyament de les ciències va cristal·litzar en diferents collectius i grups de treball, els quals van realitzar un valuós esforç per generalitzar aquesta inquietud entre els ensenyants.

Ben cert que la seva aportació s'anticipava en molts anys a l'actuació institucional. Ni l'esperada renovació curricular ni el no menys desitjat reciclatge institucional encara no havien entrat en joc i sovint el mestre es trobava atrapat entre una voluntat de renovació i les seves limitacions de sempre.

En aquests darrers quinze anys sovint s'ha donat una trajectòria pendular que, si més no, ens hauria de fer replantejar alguns dels esquemes excessivament simplistes amb què s'ha avaluat la manca de continuïtat de les experiències de renovació:

1. En un primer moment, els mestres més conscienciats per la temàtica abandonen els llibres de text, qüestionen els programes i es llencen a d'altres tipus de programació i d'estructuració del treball, més creatius i motivadors. Superen les mancances amb què es troben —manca de recursos, manca de preparació, manca de bibliografia...— a partir d'una gran dosi de voluntarisme i de l'intercanvi continuat d'experiències. Sobretot es cerca una altra manera d'ensenyar les ciències i la preocupació central és metodològica i didàctica.
2. En un segon moment, que coincideix d'altra banda amb una relativa generalització d'aquesta tendència, s'origina una crisi sobre la validesa i l'eficàcia d'aquesta via.

És un moment interessant en el camp de l'anàlisi crítica i del qüestionament d'una sèrie de puntals que havien orientat el treball de la fase anterior i que es consideraven com a intocables: l'inductisme inherent a moltes de les propostes, l'activisme, el dubte sobre

la universalitat del principi de la realitat immediata... En aquest moment l'interès se centra en primer lloc en l'adquisició de continguts i en la seva estructuració en un programa; aquesta preocupació anticipa la discussió al voltant del currículum, que va ésser objecte de la primera intervenció institucional.

3. Finalment, en molts casos s'observa una certa claudicació; el mestre abaixa el llistó de l'experimentació iniciada i cerca la seguretat perduda en programacions més o menys consensuades o bé torna als programes oficials o bé fonamenta el seu treball en un llibre de text.

La segona evidència que voldríem establir és el caràcter concret, voluntariós i molt poc institucionalitzat d'aquesta renovació de les ciències a l'escola. Sovint s'interpreta més com a episodis esporàdics que no pas com a línies de treball amb suficients garanties de continuïtat.

Aquesta precarietat de plantejaments ha tingut les seves conseqüències en dos camps, el polític i l'editorial. Mentre que el món editorial és reaci a tirar endavant material alternatiu al llibre de text perquè no troba un mercat adequat, les diverses entitats administratives no dubten pas a l'hora de bombardejar l'escola amb una gran varietat d'ofertes sobre programes i campanyes de sensibilització al voltant dels temes més diversos relatius al cos humà, als sistemes naturals o a les actituds solidàries envers ells. Aquestes propostes sovint han trobat el ressò esperat, precisament per la dificultat dels mestres a l'hora d'integrar-les a les seves programacions i a les línies de treball dels seus departaments.

El que tenim i el que necessitem

És dintre d'aquest context general que caldria valorar l'aparició d'aquest gran volum de material sobre les ciències, escrit per a ésser consumit directament a classe. Sense ànim de voler ésser exhaustius, citem:

1. Llibres de text «clàssics», segons programes oficials, en què es desenvolupen els continguts de manera magistral, sovint amb po-bríssimes propostes de treball.

Granota nedant

Del llibre de Jordi Pujol i Margarida Nadal, *La descoberta del medi*, Ed. Blume, Barcelona 1983, p. 91.

2. Llibres de text «renovats», sovint traduccions o adaptacions d'obres estrangeres, en les quals té un pes important la proposta metodològica i el plantejament integrador del treball escolar.
3. Llibres de text «alternatius» o «programacions alternatives al programa», sovint fruit del treball de seminaris de mestres; incorporen unitats de treball, amb un minucios desenvolupament de les propostes i de l'organització del treball.
4. Col·leccions de llibres o dossiers encaminats a transmetre una metodologia de treball, amb independència de la programació; de caire molt didàctic, incideixen sobretot en el plantejament de tècniques concretes d'observació, experimentació i treball de camp.
5. Llibres de consulta, bé que el seu nombre i qualitat sigui un dels buits bibliogràfics més importants, als diferents nivells escolars.
6. Materials molt diversos —jocs, pòsters, fulletons...— que arriben a les escoles com a suport d'activitats realitzades en un lloc concret —guies per a museus o itineraris de natura, per exemple— o com a material de treball previst en el desenvolupament d'una determinada campanya —la de la neteja de la ciutat, posem per cas.

Cadascun d'aquests grups seria mereixedor d'una caracterització, que no fem per no desviar-nos massa del tema central de l'article. Si

anotem, però, alguns dels seus trets més reiteratius, tindrem més o menys explicitat el perfil de mestre i de treball escolar, implícits en moltes de les seves propostes (a excepció dels llibres de text més clàssics).

En la major part d'aquest material trobem una preocupació epistemològica i processual, una reiteració metodològica, un interès per l'adquisició d'hàbits i actituds, un pes més gran de l'activisme que no pas de la reflexió sobre les activitats, una certa relativització de la importància dels continguts...

El perfil del destinatari que es desprèn de l'anàlisi d'aquests llibres i materials correspon al d'un mestre que ha rebut un ensenyament bàsic i professional molt deficient, amb grans llacunes metodològiques i de continguts. Aquestes potser eren algunes de les grans mancances compartides i sofertes per molts dels mestres que vam protagonitzar el procés de renovació que hem descrit anteriorment.

Hom pot denunciar, i aquesta seria la tercera constatació, un desfasament entre les actuals ofertes de materials escrits i les necessitats reals de recursos de les generacions de mestres que o bé a les Normals o bé personalment s'han introduït ja en aquella metodologia de treball, fonamentada en l'activitat dels alumnes i recolzada en una correcta organització de la classe.

Aquest desfasament es palesa en la reiteració metodològica, en la poca agilitat en la relació de temes i en la manca, ja comentada, de llibres de consulta i de sistematització de conceptes.

Alguns dèficits a constatar

En els apartats anteriors s'ha insinuat la desconexió existent entre els mecanismes de producció de material escrit per a l'ensenyament de les ciències i la realitat quotidiana del mestre; aquesta desconexió s'ha analitzat des de dos aspectes:

1. Des de la poca institucionalització del reciclatge i de la renovació de les ciències;
2. Des de les necessitats reals a classe.

La inèrcia del món editorial, el conservadorisme de moltes de les iniciatives comercials al voltant del llibre escolar, la manca d'anàlisis de

24 resultats i de valoració de moltes de les actuacions institucionals, el mimetisme respecte d'experiències realitzades en d'altres àmbits geogràfics i culturals, la poca experimentació de molts dels materials publicats..., podrien apuntar-se entre les causes que expliquen el hiatus existent entre els centres de producció i de consum d'aquest tipus de material.

Aquesta separació, però, no és sinó un reflex d'una situació més general de desvinculació entre Escola i Universitat i entre sistema educatiu i sistema productiu. Quan els únics controls de la qualitat de la producció escrita són les lleis del mercat, en el cas dels llibres escolars, o bé de les intencions polítiques en d'altres materials, es troba a faltar l'actuació d'organismes que reflexionin al voltant del material escrit i puguin orientar sobre noves publicacions o iniciatives institucionals. És prou significativa la manca d'estudis sobre llibres publicats.

Aspectes positius

La cinquena i última constatació no és sinó la del reconeixement de l'interessant paper que tot aquest material escrit ha fet en la creació d'un ambient favorable al canvi i a la renovació.

A grans trets, podríem assajar de caracteritzar la seva acció positiva en els següents termes:

1. Oferir exemples d'unitats de treball, tancades, que el mestre ha pogut traslladar a d'altres punts de la programació;
2. Presentar metodologies de treball, alternatives i complementàries, a la tradicional manera d'ensenyar;
3. Desenvolupar tècniques específiques d'investigació i d'organització del treball escolar;
4. Oferir activitats de suport a determinades activitats;
5. Donar alternatives de globalització o de relació de conceptes;
6. Resoldre aspectes infraestructurals referents a l'equip bàsic de treball o d'assortiment de materials;
7. Aportar bibliografia específica;
8. Aportar contactes d'institucions i equipaments que poden prestar recursos o realitzar programes, que podrien integrar-se al treball escolar.

Roquerol

Del llibre de Jordi Pujol i Margarida Nadal, Els animals i el medi, E. Blume, Barcelona 1983, p. 78.

Tot i les limitacions que s'han apuntat, creiem que aquest material ha contribuït al fet que el mestre adquirís seguretat en el seu treball material i es familiaritzés amb l'experimentació d'una metodologia més activa i centrada en l'activitat dels nois. Aquesta identificació s'ha vist afavorida en aquells materials que contenen propostes globalitzadores, en què s'ha tingut en compte el mestre i on s'ha deixat entreveure el procés de creació del llibre.

Conclusió

Les conclusions que voldríem posar a la vostra consideració són referides a tres camps diferents, però incidents en la problemàtica presentada: l'anàlisi dels materials produïts, l'actitud del mestre enfront de tots aquests materials i, finalment, el sentit del treball escolar.

1. L'anàlisi dels materials produïts.

Voldríem cridar l'atenció sobre la necessitat d'estudis sobre els materials produïts, valorant especialment l'adequació de les seves propostes a la realitat social i escolar del país i avaluant el grau d'assoliment dels objectius plantejats.

Estudis com els que plantegem ajudarien a detectar les discordances entre les necessitats reals del sistema educatiu i les ofertes més o menys estandarditzades, al mateix temps que orientarien sobre la conveniència d'actuacions institucionals o privades per a omplir els buits descoberts.

Un aspecte sobre el qual al nostre entendre s'hauria d'incidir de manera prioritària és el referent a l'experimentació del material i a la participació de la institució escolar i del col·lectiu de mestres en el disseny de les grans línies d'acció al voltant del llibre escolar.

2. *L'actitud del mestre.*

La gran quantitat i diversitat de materials que actualment hi ha a disposició de les escoles fa que haguem d'ésser especialment cauts a l'hora de fer algunes recomanacions al voltant de l'actitud a prendre envers ells.

D'entrada, cal demanar una inquietud per al material escrit, que es pot resseguir a les revistes i llibreries, contrastant-lo amb el produït en d'altres països.

Procurar fer una lectura crítica i intel·ligent dels diferents materials, considerant-los no tancats en ells mateixos, sinó susceptibles de la seva integració parcial o global dintre de la pròpia programació i plantejament de la classe.

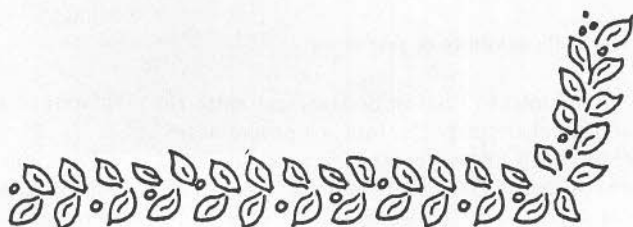
Finalment, ésser conscients dels aspectes que més ens poden aportar els diversos materials, per tal d'organitzar el treball precisament d'acord amb allò que més ens poden resoldre.

3. *El sentit del treball escolar*

Aquesta utilització creativa i personal del material escrit ens aproxima a la darrera reflexió que únicament voldríem introduir: ¿És necessàriament l'escola un centre consumidor de material escrit? ¿Fins a quin punt l'escola no és o pot esdevenir en la seva mesura un centre productor de part del material que li cal?

En la mesura que l'escola vagi creant els seus materials anirà introduint també un nou element que pot donar més realisme a la política de publicacions al voltant del món escolar. Creiem que és interessant l'esforç que fan els mestres en adaptar els diferents materials a les peculiaritats de l'entorn immediat o bé a les característiques dels diferents grups d'alumnes.

Aquesta consideració ens fa entrar en una reflexió final sobre el sentit del treball escolar que, en cap cas, no s'ha de limitar al consum acrític de material produït fora de l'escola: que el treball escolar entri com un procés d'anàlisi d'informació i generador de continguts, a partir de l'activitat dels nois.

LA SITUACIÓ DEL MESTRE

per Anna Ajenjo

Si poguéssim donar un cop d'ull a una biblioteca equipada amb tot el que avui hi ha publicat sobre el tema de l'ensenyament de les ciències naturals, restaríem sorpresos de la quantitat i varietat de llibres editats al respecte.

Si, a més, hi afegim un inventari d'equipaments com les aules de natura, escoles de natura, granges-escoles, centres d'interpretació, centres d'estudis del mar, escoles del mar, museus especialitzats, etc., i no ens oblidem d'altres recursos didàctics com els itineraris de natura, àudio-visuals, vídeos, jocs didàctics, pósters, fulletons, exposicions itinerants, etc., ens trobarem amb una important oferta de material, idees i recursos a l'abast del mestre per a utilitzar en l'ensenyament de les ciències de la natura.

Però aquesta oferta està infrautilitzada pels mestres i encara poc incorporada a les programacions escolars; tot i que moltes escoles ho han fet, ha estat d'una forma esporàdica i poc aprofundida i en molts casos com a complement o justificació d'una sortida.

Més enllà del llibre de text

Actualment hi ha un desfasament entre tot allò que el mestre pot fer fora dels programes escolars i dels llibres de text i allò amb què es veu en cor de fer. Generalment, llevat d'alguns casos aïllats, el mestre acostuma a seguir un lli-

bre de text. Alguns ho fan al peu de la lletra, altres el tenen com a punt de referència.

Si donem una ullada als llibres de text que avui hi ha al mercat comprovarem que la majoria parteixen d'un excés de continguts, que en alguns casos són gairabé enciclopèdics.

La utilització del llibre de text, per una banda, dóna seguretat al mestre, però per l'altra l'impedeix mostrar tot allò que de creatiu i innovador té la seva professió. Des del punt de vista de l'alumne molts llibres de text esdevenen monòtons, avorrits i allunyats de la seva realitat. Per despertar l'interès dels nois per la natura cal que prenguin contacte directe amb ella, fent-los tenir un paper actiu i desenvolupant un programa que estigui relacionat amb el medi on viuen i es desenvolupen. Aquesta és una tasca en principi més difícil que la de seguir un llibre de text, però si es fa a poc a poc, sense cremar etapes, començant plantejant-se objectius senzills i sortides de curta durada, al voltant de l'escola, al mateix pati o jardí, o al mateix carrer, aviat l'interès superarà les dificultats.

Informació i mètode

Per a dur a terme un programa d'aquest tipus necessitem dos elements: la informació i el mètode.

És lloable la tasca realitzada pels Ajuntaments pel que fa a publicacions (en citem alguns exemples a continuació); totes elles són una ajuda que ens permet conèixer millor el medi natural de molts municipis.

Així, iniciatives com la publicació de fulletons i pósters descriptius dels arbres de la ciutat i el poble, com els de l'Hospitalet, Mataró, Barcelona, etc., o altres referents als ocells, com els de Terrassa i Badalona, o itineraris per parcs urbans com els d'Esplugues, Terrassa, Mataró, Barcelona, etc., o amb itineraris amb recorreguts molt propers al casc urbà, com és el cas dels de Sta. Coloma, St. Just Desvern, Sabadell, etc., i ja com a publicació més completa la col·lecció «El medi natural del Prat», són tots ells de gran ajuda, ja que donen una informació molt concreta del medi on es viu.

Altres llocs on es pot anar a cercar informació i que aviat formaran una extensa xarxa són els Centres de Recursos Pedagògics, els Casals dels mestres i les Ponències de Dinàmica Educativa.

Però, en tot cas, a l'hora de realitzar una sortida no és tracta de fer un inventari de tot allò que podem trobar, sinó més bé d'emprar un mètode adequat. Sovint el mestre es queda a l'escola temerós de no conèixer prou noms d'animals o plantes per poder fer una sortida reeixida, i això no hauria d'ésser cap obstacle.

L'adquisició d'un mètode de treball és un element important per poder desenvolupar una pedagogia activa centrada en l'adquisició de

continguts a través de l'observació directa i l'experimentació.

Si no hi esteu avesats, us recomanem fer algun curs a l'Escola d'Estiu; també us pot ser útil consultar els llibres publicats sobre el tema; per exemple, les col·leccions «Quaderns de natura» i «Bivac», de les editorials Blume i Teide respectivament són prou descriptives en el mètode emprat.

No oblidem, però, que ens cal definir els objectius que volem assolir; el mètode no és més que el sistema utilitzat per aconseguir els objectius.

Les sortides acompanyades de monitor

Una de les activitats exteriors a l'escola amb més demanda per part dels mestres és la visita a un equipament o la realització d'un itinerari que va acompanyat d'un guia o monitor.

En aquest cas l'especialista assumeix una part del paper del mestre per tal com és la persona que disposa de més informació en el medi on es troben. Però és tasca del mestre situar aquesta informació al nivell adient als seus alumnes, tot referint-se a aquells coneixements que hagin adquirit amb anterioritat i que els permetrà relacionar-los amb allò que estan observant.

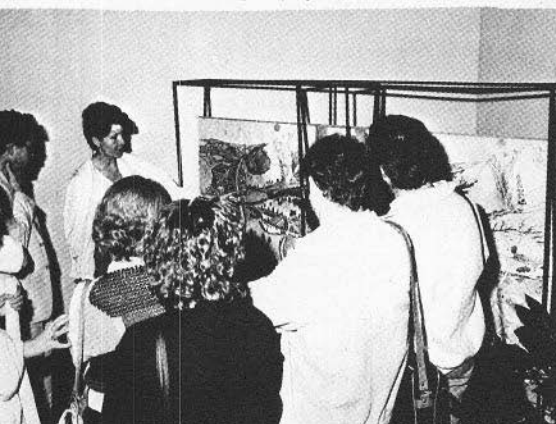
Així, temes més abstractes que s'han tractat a classe, com per exemple l'adaptació dels vegetals al medi, es poden concretar al camp en alguns vegetals determinats, però cercar aquesta relació és tasca del mestre que ha de fer de pont entre el que exposa el monitor i el que han estudiat els alumnes. No cal oblidar aquest aspecte, ja que sovint el mestre s'inhibeix davant l'especialista i queda al marge, perquè considera que ha traspasat el seu paper.

Les sortides d'un dia fora de l'escola han d'ésser preparades amb els alumnes amb anterioritat (cal saber on és va i que es farà) i recollir els resultats amb posterioritat; en cas contrari seran de poca utilitat i poden arribar a distorsionar la programació.

L'estructura escolar

Potser el màxim inconvenient que trobem a l'hora de voler renovar l'ensenyament de les ciències a l'escola és la mateixa estructura d'a-

Exposició sobre el medi, de la Diputació de Barcelona, a l'Ajuntament de Ripoll, juny 1984.

28 questa institució. La rigidesa dels horaris tant en la distribució com en la durada de les classes és un handicap que cal superar; també ho és la manca de personal per acompanyar el mestre a la sortida o per suplir-lo en una altra classe, i el problema més destacable és haver d'assumir tota la responsabilitat dels accidents que

es puguin produir en una sortida. Creiem que l'administració hauria d'ajudar a resoldre aquests problemes, cosa que facilitaria la tasca del mestre i l'encoratjaria a tenir més iniciatives.

Sols així podem avançar en el camp de la renovació pedagògica sense desànim.

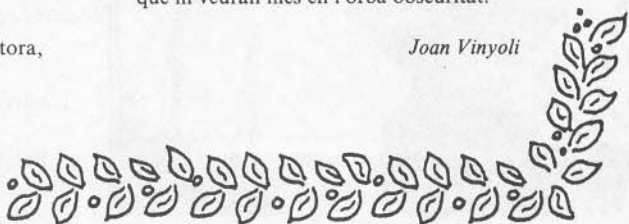
El Dalmau, Sant Llorenç de Munt. (Foto Biel Dalmau)

II

Anem ara, en silenci, recobrant
pel riu del temps quiet totes les coses.
Redescobrim els camps: observa la masia,
els ànecs i les oques al bassal,
el safareig a un angle sovellós
del pati: roba estesa regalima,
la masovera surt i crida l'aviram,
mentre al bladar transita la recolectora,

que escampa al seu redol
bales de palla ben atapeïda,
i va perdent-se en l'aire la fressa del tractor,
que llaura ja el guaret; són els penats
encara vius: és per això que dormen
les bèsties a l'estable i un recolliment
s'estén pertot. Aclucarem els ulls:
se'ns n'obriran uns altres en el somni
que hi veuran més en l'orba obscuritat.

Joan Vinyoli

L'ESCOLA DE NATURA «ANGELETA FERRER» DE BADALONA

29

per Angeleta Ferrer

A la base de la Serra Litoral en el Maresme, sobre Badalona, en el barri de Pomar de Dalt, s'alça, elegant i austera, la masia de Can Miravitges. Un espai obert al davant amb dos portals als extrems, l'encerclen i la guarden. Al seu entorn els horts, la bassa i els conreus l'aïllen del bosc mediterrani de la serra. És l'Escola de Natura «Angeleta Ferrer».

Els ciutadans de Badalona, gent de mar i de muntanya alhora, inquieta, ardida i emprenedora, ha comprès i significat que l'escola dels seus fills ha d'ésser, forçosament, el seu magnífic entorn determinant del seu caràcter, del seu sentit, de la seva manera de viure, de la seva personalitat col·lectiva. Antic poble pescador i agricultor a la vegada, en créixer s'ha industrialitzat i canviat de fesomia; però té encara a l'orient la muralla de les ones i a l'occident la dels camps i boscos de la serra que fan la ciutat dolça i suau i olorosa. Gent oberta, que s'estimen la terra i els seus fills, volen per a ells una escola de qualitat, activa, humana; que doni esperits forts i dignes. L'Ajuntament de Badalona, l'any 1979, recollint els suggeriments i iniciatives d'un grup privat d'amants de la Natura —TALLER DE NATURA— que treballaven activament per portar a l'Escola l'afecció i l'estudi de l'entorn, i la seva acció orientadora i eficaç als mestres per introduir-ho com a element essencial en la tasca de formació dels infants, creà una Escola de Natura al servei de tots els centres d'ensenyament primari i secundari de la localitat i

Can Miravitges, seu de l'Escola de Natura "Angeleta Ferrer".

també al de tots els ciutadans que volguessin interessar-se per aquest tema del medi ambient i l'ecologia, d'importància primordial en l'evolució del món.

Cercant el lloc per instal·lar-la comprà la Masia de Can Miravitges, magnífica casa pairal del segle XVIII, la qual fou un centre vinícola on es trepitjaven els raïms i s'obtenien els mostos de totes les masies circumdants. A part del cos central de l'edifici —habitatge dels amos— tenia cellers, quadres, corrals, la bassa i els horts i vinya que la voltaven.

De moment, la Corporació Municipal deixà la casa tal com era i s'organitzaven visites comentades a càrrec del museu d'Història i Art de Badalona.

Nois treballant a l'Escola de Natura "Angeleta Ferrer".

L'Escola de Natura es muntà en els espais exteriors utilitzant, en primer lloc, les hortes i els tallers. Inicià les activitats amb les escoles, Jordi Pujol i Forn, que era qui portava el taller de Natura. Més tard, amb els anys s'han construït aules de treball modernes, departaments d'investigació i tallers de manipulació de productes. El primer que s'instal·là fou un apiari com el del Museu de Zoologia del Parc de la Ciutadella de Barcelona, on es pot observar la vida de les abelles a través de cristalls gruixuts, que descobreixen l'activitat d'aquests insectes socials en totes les èpoques de l'any. És una visita molt adient per als infants l'observació de l'apiari; i s'han editat fascicles d'orientació per als nens i per als mestres.

L'Escola de Natura funciona per a totes les escoles d'EGB i de secundària que vulguin beneficiar-se dels seus serveis, i en les seves activitats ha tingut dues èpoques: en la primera es dedicà, directament, al treball dels nois i noies dels centres docents, els quals assistien —un cop a la setmana— a l'Escola de Natura acompanyats dels seus mestres. Allà, tots junts, aprenien les tècniques per a l'elaboració de format-

ges, mermelades i confitures i altres coses. A més, cada escola tenia assignat un hort on els nens treballaven la terra i conreaven les espècies hortícoles, les quals, en collir-les, preparaven i menjaven allà mateix, o bé s'enduien a la seva escola per fer-ho amb els altres companys. El mestratge de cultiu dels horts el portaven pràcticament els pagesos que ocupen la casa i són els antics masovers, que coneixen les condicions dels conreus perquè ho han fet sempre. La Sra. Anna, excellent mestressa de casa rural amb la saviesa del pagès que coneix tots els secrets de l'art, ensenyava els nens i mestres a cavar, sembrar i plantar, regar i collir les verdures, mantenint l'hort ben conreat, fresc i ufanós. També els ensenyava a preparar-les a la cuina, acollint-los a la masoveria pels àpats.

Més tard, en la segona època, l'Escola de Natura compregué que, a part d'aquest primer assaig, havia de fer atenció a la preparació dels mestres perquè poguessin portar a la seva escola els ensenyaments a nivell científic i pràctic, multiplicant així l'acció de l'Escola de Natura i l'extensió de nous nuclis d'interès i ensenyament. Es prepararen, meticulosament, itinera-

ris per la muntanya amb grups de mestres a fi que adquirissin un coneixement de l'entorn natural i de la seva ecologia, i s'organitzaren seminaris de treball, facilitant-los documentació, material i la indicació de la metodologia a seguir en els treballs de recerca. Es tracta de posar els mestres en condicions de portar els estudis de la Natura d'una manera viva i activa a l'escola, incorporant-los al pla de formació dels nois i noies del nostre país. I també obrir les portes de l'ensenyament als ciutadans de Badalona, i fer que l'interès, la inquietud i el respecte pel món natural entri a totes les cases per l'escola i la conducta unànime del poble.

La regidoria d'ensenyament i l'IME de Badalona han posat molta il·lusió en l'Escola de Natura i l'equip professoral responsable de l'escola intenta seguir tres línies de treball:

1. *Coneixement del medi i investigació:* Treball científic i d'experimentació en el camp i els laboratoris fet a l'Escola i també encarregant estudis a altres naturalistes. S'han fet recerques sobre: a) estudi de les rieres, b) estudi d'ecologia del bosc, c) insectes, d) estudi de la població d'amfibis de Badalona.
2. *Projecció pedagògica d'atenció formativa a l'Escola d'EGB i d'Ensenyament Mitjà:* Han funcionat seminaris i tallers: *Seminaris:* a) del bosc, b) d'insectes, c) d'horta, d) de basca, e) de rieres.

Tallers: Adreçats a professors i a la gent de Badalona que s'hi apunta, a) melmelades i conserves, b) botifarres i «patés», c) formatges, d) tints de fibres amb productes naturals, e) licors, f) sabons.

A part, s'han fet cursos adreçats, exclusivament, als ciutadans sobre: a) coneixement del medi, b) abelles i apicultura, c) horta, d) herbes remeieres, e) jardineria, f) estudi del mar, g) construcció d'aquaris.

3. *Intervenció en la protecció del medi natural:* Educació dels infants i de la gent per al respecte de l'ambient: a) reforestació, plantar arbres per recuperar la vegetació. b) recuperació de la vegetació autòctona de torrent (treure canyes i esbarzers i plantar pollancrecs vora el camí de l'aigua).

Publicacions: S'han fet publicacions amb l'intent de produir *material didàctic i d'investigació* per al compliment del Pla de treball de l'Es-

Un noi de l'Institut-Escola llaurant durant una estada a Can Surell.

cola; i també que treballs inèdits d'altra gent vegin la llum, incorporant-los a l'Escola.

En col·laboració amb l'IME de Badalona i el Museu de Zoologia de Barcelona s'editaren els *fascicles sobre l'Apiari*.

Llibre *La brolla:* estudi d'aquesta vegetació, a base d'un itinerari per Badalona.

Pòsters d'ocells, en diferents hàbitats.

Dossiers de treball, un per cada taller organitzat i altres sobre ecologia del bosc, els boscos del nostre planeta, meteorologia, insectes, horta.

Escola del mar.

De l'Escola de Natura, neix la idea de crear una secció d'estudis de la mar i fer-ne un departament a part, que ja funciona a la Rambla, vora la platja. S'hi han fet seminaris, secció de materials i també una exposició itinerant molt completa sobre el mar, que recorre Catalunya. A més, la secció marítima de l'Escola de Natura ha editat tres pòsters (*fons marí, entre aigua i l'esquitxada*) i també ha iniciat la Col·lecció de mar NORAI, que té ja editats tres llibrets sobre *Molluscs, Algues i Ocells marins* i en preparació uns altres sobre *Plàncton i Crustacis*.

L'Escola de Natura de Badalona funciona regularment i amb entusiasme des del 1979; el setembre de 1982 l'Ajuntament de la ciutat acordà donar-li el meu nom i el desembre de 1983 es féu l'acte oficial a Can Miravitges. És una distinció que crec immerescuda però que agraeixo fonament. Molta gent de Badalona em coneix de sempre, com a mestra i per amiatat, car he

tingut relacions molt afectives amb els de Badalona: a l'Institut-Escola, deixebles molt estimats eren nois i noies de Badalona, i més tard vaig tenir molta relació amb els professors de l'Escola Secundària Municipal d'aquella població. Ja de gran he conegut el món amb els amics entranyables de Badalona. Per això el 1982 vaig acceptar la proposta amb emoció perquè el desig i la il·lusió de crear un Centre de Natura com una cosa molt important en la formació dels escolars els he portat sempre a dins amb convicció, i l'estreta relació actual amb l'Escola de Can Miravitges em satisfà i m'omple de goig. Perquè això ha estat el retorn a una il·lusió profundament acariciada—que els atzarosos dies de la nostra guerra civil no feren possible— quan l'any 1934 (fa 53 anys) col·laborant en l'obra renovadora de l'ensenyament secundari a l'Institut-Escola de la Generalitat de Catalunya tinguérem el propòsit de portar la nostra escola al camp i d'incorporar l'estudi, el coneixement i les tècniques naturals com a elements fonamentals en els sistemes educatius que estàvem assajant.

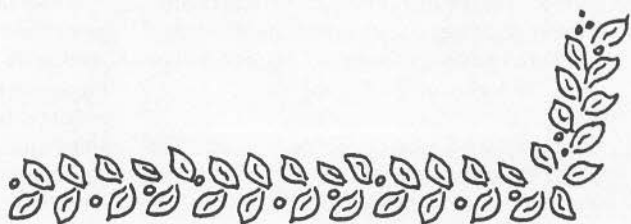
El Dr. Estalella, ànima i director del Centre, creia indispensable utilitzar les possibilitats i ensenyances que ens dona l'entorn i tot el que es pot aprendre del contacte amb el medi natural, per a la tasca formativa dels nostres deixebles, en considerar-ho element essencial bàsic per a la seva formació integral humana. Pensava que no era possible fer una feina ben feta ni poder reeixir, sense que la dinàmica del món natural constituís el primer pla formatiu no solament en l'aspecte científic sinó també en el tècnic, espiritual, humà... No se li acudí batejar aquest projecte com a «escola de natura» a part, afegida, sobreposada a la nostra; pensava que, per força, la nostra escola, per reeixir totalment en els seus propòsits havia d'introduir en les seves activitats una aula de Natura. Com concebé aquesta idea el Dr. Estalella? El mateix any 1934, volent organitzar unes estades al camp per als nostres nois i noies que no sortien de

Barcelona a l'estiu, llogà una masia al Montseny —Can Surell— sobre Sant Pere de Vilamajor. Preparàrem aquestes convivències de nois i noies amb molta il·lusió, en estades d'una vintena de dies. Totes les activitats, com preparació del material de casa i de treball i manteniment col·lectiu de totes les feines de subsistència i millorament, les organitzàrem nosaltres mateixos, mestres i deixebles, aïllats dalt de la muntanya sense elements estranys, i a més ens incorporàrem tots plegats a les feines de la terra i cria de bestiar dels pagesos, dels pastors i ramaders, dels carboners, dels paletes i arquitectes que intervingueren en la nostra realització.

L'estudi de l'entorn, geologia de la muntanya, espècies vives vegetals i animals, manipulació dels productes del camp, i altres recursos que ofereix el medi, donaven un ventall extensíssim de qüestions formadores i de treball, saturaven tots els programes i feien aptes els deixebles, nois i noies en comú, per enfrontar-se a la vida, i estimar i respectar profundament la gent i l'àmbit. Fou un fet meravellós i confortant, culminació de la nostra tasca, el comportament dels nostres deixebles.

El Dr. Estalella, el segon any de l'assaig, proposà al Conseller Gassol adquirir la finca de Can Surell i fer-ne, amb permanència, una aula més de l'Institut-Escola perquè els alumnes, per torns, passessin quinzenes de vida a la masia, amb els seus professors, els masovers i especialistes de les ciències de la Natura i l'Ecologia... El projecte fou acceptat per la Generalitat i el preu, irrisori, també... Però les incidències de la guerra ho anul·laren... Teníem tots una il·lusió tan gran d'aconseguir-ho!

És per això que després de 50 anys, cada Escola de Natura —i són moltes— que floreix a Catalunya m'omple el cor d'esperança, car renova aquesta convicció ferma que tinguérem en aquells moments tan enyorats. Ens vam quedar sense assolir el nostre somni, però el temps i els fets ens donen la raó. Gràcies, moltes gràcies als qui ho compreguin i ho facin.

Novetats

Preu de cada volum: 495 ptes.

pau i pepa

Una col·lecció per a nens i nenes que encara no saben llegir.
Llibres en cartó, pensats i il·lustrats per Marta Balaguer i Montserrat Ginesta.

- Al país dels contes
- Festa major

Volums anteriors:

- Un dia de cada dia
- Fan vacances
- És Nadal!
- Es disfressen
- Una nit estelada
- Al fons del mar
- I el cavaller Sant Jordi
- Fan el pallasso

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Novetat

LES ARRELS, L'AVENTURA I LA HISTÒRIA

Oriol Vergés La colla dels bandolers

Les extraordinàries aventures de Perot Rocaguinarda, un bandoler històric dels segles XVI-XVII, esmentat al *Quijote* i amic del rector de Vallfogona. Al final del llibre, com a la resta de la col·lecció, hi ha una explicació de l'època i indicacions per destriar les situacions i els personatges històrics d'aquells que són fruit de la fantasia.

altres títols publicats:

Els tres pergamins de Ripoll

Cavallers i pagesos

La crida de la mar

Desperta ferro! Els almogàvers

La gran venjança

La ciutat enmurallada

Els pagesos revoltats I o les tres monedes de l'amistat

Els pagesos revoltats II o les tres monedes de l'odi

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Distribució: L'Arc de Berà - Centre Distribució Edicions Catalanes
Lluís, 10, 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 - 08005 Barcelona

EGB

editorial cruïlla

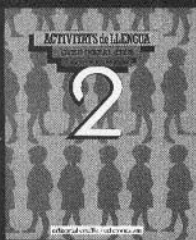
Material
complementari per a
l'ensenyament
del Català

Activitats de Llengua cicle inicial

(2 quaderns)

Mercè Seix / Alicia Massip
/ Teresa Mayor
Il·lustracions de Fina Rifà

Quaderns d'Ortografia cicle inicial

(9 quaderns)

Margarida Canonge / Antònia Colom
Il·lustracions de Montse Ginesta

Quaderns d'Ortografia cicle mitjà

(20 quaderns)

Margarida Canonge / Antònia Colom
Il·lustracions de Roser Capdevila

Contes Escolars cicle superior

(15 quaderns)

Francesc Sales
Il·lustracions d'Eulàlia Sariola

Distribuïdor exclusiu: **CESMA S.A.**
C/ Progrés 294-296 / 08912 Badalona
T. 383 10 11

IMMERSIÓ A CIUTAT BADIA: REFLEXIONS AL CAP DE CINC ANYS

1. Ciutat Badia: característiques socials

Badia és una localitat creada fa tretze anys. Actualment hi ha 21.500 habitants dels quals la gran majoria son castellano-parlants (per sobre del 90 %). D'un 4 a un 5 % de la població és gitana. El nivell econòmic i cultural és baix i l'índex d'atur molt alt.

Un petit percentatge de la població és format per treballadors de serveis (correus, telèfons, policia, Renfe) que en la majoria dels casos estan esperant una altra destinació; aquestes persones, juntament amb les que volen tornar al seu país d'origen, fa que Badia tingui una població en constant mobilitat.

Hi ha dues guarderies que atenen de 300 a 400 nens, vuit escoles públiques i no n'hi ha cap de privada.

2. L'experiència de la «immersió»: inici, suports i difusió

A Badia, els primers interessats a començar a fer l'ensenyament en català van ser els pares. A mitjan curs 81-82, un grup de pares va expressar el seu desig a la comissió municipal de matriculació. Es va informar els directores de les escoles i es va iniciar un debat per decidir a quins centres s'obriria la matrícula per fer ensenyament en català.

Dues escoles, L'Empordà i La Sardana,

van decidir iniciar l'experiència, tot i que en el nostre cas, els mestres disposats a tirar-la endavant no van ser la totalitat del claustre.

Com a escola vàrem prendre dues decisions.

1. Dels dos cursos que hi havia per nivell, només començaria un d'ells fins que totes les escoles de Badia haguessin iniciat el procés; això va ser pensat així per tal de no crear dins la mateixa localitat escoles castellanes i escoles catalanes.

2. A conseqüència de la decisió anterior, els cursos paral·lels haurien d'anar més coordinats que mai i fer moltes activitats conjuntes per tal de no crear el grupet català i el grupet castellà dins de l'escola. Aquesta coordinació ens facilitaria també poder comparar resultats d'aprenentages.

Des del primer moment formàrem un equip de treball les quatre mestres dels nivells de P-4 i les especialistes de català del cicle inicial, equip que posteriorment es va obrir a la resta de mestres parvulistes de la localitat.

Vàrem comptar amb l'assessorament de l'escola Pau Casals de Sant Joan Despí, que ja feia dos anys que havia començat una experiència semblant, i de la Roser Ripoll, que setmanalment venia a escoltar els molts interrogants que se'ns plantejaven i ens oferia material i idees per treballar. Altres anys aquesta ajuda ens l'ha donada en Josep Tió

i des de fa tres cursos comptem amb el servei que ofereix el SEDEC. Aquests assessoraments ens els va facilitar l'inspector de zona, Camil Fortuny, que des del començament es va fer seu el cas i hi va ajudar tant com va poder.

Molt aviat ens vàrem plantejar estendre l'experiència a la resta de la població i amb aquesta finalitat s'han dut a terme activitats informatives. Aquestes activitats han estat: xerrades informatives dirigides als pares que sol·liciten matrícula, xerrades amb pares i personal docent de les guarderies, edició d'un tríptic informatiu; elaboració d'un vídeo explicatiu de com es duu a terme la immersió i dels resultats.

Donat que cada curs augmenten les sol·licituds per fer ensenyament en català, s'han anat obrint cada curs més aules. Actualment a Badia hi ha obertes: 6 aules de P-4, 5 aules de P-5, 5 aules de 1er. curs, 5 aules de 2on. i 2 aules de 3er que van ser les promocions pioneres.

3. Treball amb els pares

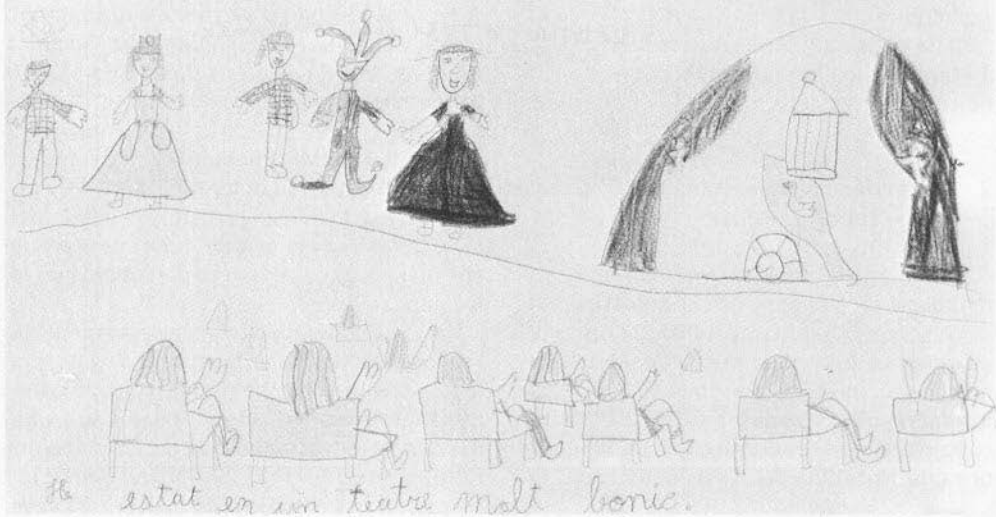
Els pares que fan l'opció d'un ensenyament en català per als seus fills, han de rebre una atenció especial, tant en el moment d'acollir els nens a l'escola com en diferents moments de la trajectòria escolar: cal un acolliment adequat, molta informació i un aclariment constant de dubtes i angoixes tal com es detalla a continuació.

Acolliment

Cal explicar força bé com seran els primers dies d'escola, quins recursos utilitzarà el mestre per fer-se entendre i a la vegada com es tindrà cura de la proximitat afectiva amb el nen, tot i que s'utilitzi una llengua totalment nova per a la majoria dels nous alumnes.

Si això està ben explicat, els pares en parlen a casa i el nen ve més informat i més preparat per escoltar el mestre parlant en català.

Nom: Lúcia
Data: dijous, 12 de febrer

Què són? Quin servei ofereixen? On són?

SERVEIS
EDUCATIUS DEL
DEPARTAMENT
D'ENSENYAMENT
FEBRER 1987

 Generalitat de Catalunya
Departament
d'Ensenyament

Els fullets, els trobareu a tots els Serveis Territorials, als Centres de Recursos, a l'oficina d'informació del Departament d'Ensenyament i al Servei d'Informació i Comunicació de la Generalitat.

El Departament d'Ensenyament desplega un conjunt d'iniciatives i suports tècnics adreçats a les escoles **per millorar la qualitat de l'ensenyament.**

Els serveis educatius posen a l'abast dels professors un fons de documentació pedagògica, recursos i materials didàctics, i els ofereixen assessorament i orientació.

Els serveis educatius donen suport al desenvolupament dels nous programes, portats per equips de professors i especialistes.

Centres de Recursos Pedagògics, Camps d'Aprenentatge, Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica, i d'altres.

PER A PINTAR MÉS I MILLOR

Colors de plàstic
per a l'ús escolar.
Amb la garantia de:

c/. Sant Gervasi de Cassoles, 75.
Tel. (93) 417 84 75.
08022 Barcelona. (Espanya).

Fabricant i distribuïdor de:

CERES DACS, PINTURA A DIT ROSAL, TEMPERA DECANIN i PINTURA CREATIVA GATS.

Tracte especial per a cada família

Donat que la situació cultural i lingüística és diferent en cada família, cal un tracte de comprensió i un apropament a cada manera de pensar i de viure. És bo crear un clima de confiança i respecte, de manera que en cap moment puguin tenir un sentiment d'imposició d'uns valors culturals diferents dels seus.

Informació

Cal una informació preventiva, és a dir, explicar-se molt bé abans d'iniciar qualsevol cosa on es puguin preveure dificultats de comprensió.

És convenient, a més de les reunions informatives de classe, facilitar canals de comunicació on la llengua sigui present d'alguna manera: fer arribar a casa les lletres de les cançons i cantarelles, informar del centre d'interès a treballar juntament amb el vocabulari específic corresponent, explicar el procés o mètodes d'algun aprenentatge concret, etc. És important situar el lloc que ocupa el llenguatge en cada cas i com els pares poden participar-hi.

Aclariment de dubtes i angixes

És fàcil per part dels pares atribuir al fet d'aprendre en català la causa d'algun problema d'aprenentatge que pugui sorgir. És convenient que aquestes dubtes siguin ben aclarits, sobretot durant el temps en què es fa l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Normalment un retard o una encallada durant aquest període és degut a altres motius aliens a la llengua d'aprenentatge.

4. Procès d'assimilació de la llengua catalana

Primer curs de parvulari: classe de quatre anys

Durant els primers dies la verbalització sempre ha d'anar acompanyada d'accions i suports visuals prou significatius per tal d'assegurar la comprensió. Cal oferir un ambient acollidor, afectiu i alegre de tal mane-

ra que l'esforç de sentir constantment una llengua nova no sigui feixuc per als nens.

Al cap dels dos primers mesos, els nens ja entenen bé les ordres bàsiques de funcionament de classe. Són capaços de seguir petites narracions amb suports visuals i gestuals.

De mica en mica van utilitzant paraules catalanes en mig d'expressions castellanes: «Quiero el coixí», «El conillet come mucho». Hem observat que aquestes paraules o expressions que van incorporant, van vinculades a una relació afectiva especial. El coixí l'han portat de casa i és un element molt íntim i personal, el conillet és un conillet real que tenim a l'escola i que està integrat a la convivència diària.

A la vegada memoritzen cantarelles, cançons i dites utilitzades freqüentment en la mateixa dinàmica de classe: cançó per saludar, cançó per pujar al tren a l'hora de sortir, cançó de dormir per fer silenci, etc.

Segon curs de parvulari: classe de cinc anys

Durant aquest curs, poden comprendre narracions amb fils argumentals senzills sense suports visuals, tot i que els continuem utilitzant ja que permeten complicar les històries o contes i segueixen ajudant la comprensió de noves paraules i expressions.

Gradualment es va utilitzant el català a la vida de classe. Aproximadament un terç dels alumnes s'expressen en català al començament de curs i cap el final són ja la majoria els que s'expressen en català, cosa que fa

possible iniciar l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Per escrit reconeixen el nom i algunes paraules i frases senzilles.

Primer curs d'EGB

La conversa en català mestre-nens, nens-mestre es fa habitual. Sempre hi ha algun nen que tot i haver avançat el curs no parla en català (sempre coincideix amb nens amb alguna problemàtica especial).

S'entra de ple en l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura.

En finalitzar el primer curs, més de les dues tercers parts de la classe llegeixen i escriuen en català.

Segon curs d'EGB

Es normalitza l'ús oral i escrit del català a la classe, tant pel que fa a l'expressió com a la comprensió. El seu domini oral i escrit permet anar avançant sense dificultats l'aprenentatge en català en totes les àrees.

5. Valoracions positives

Hi ha una colla d'elements que ens fan valorar positivament l'experiència d'immersió, tot i que trobem dubtes i entrebancs que detallarem en el següent apartat. Aquests aspectes positius serien els següents:

El millor moment: com més petits millor

Veiem que els nens petits tenen una gran facilitat per adquirir nous sons i incorporar elements d'una nova llengua, en aquest cas

la catalana, amb molta més rapidesa que el nen gran o l'adult. El fet de començar al parlar fa que en el moment de fer l'aprenentatge escrit ja tingui el domini oral que li serveix de base.

Recerca de recursos didàctics

El compromís de l'escola en general i del mestre de la classe en particular, a tirar endavant aquesta experiència fa que es busquin constantment recursos didàctics que ajudin a la comprensió de la llengua i que fomentin l'atenció.

Normalització en els processos d'aprenentatges

Sembla que la incorporació d'una llengua que no es la materna hagi d'alentir o dificultar els aprenentatges. Hem comprovat que el ritme en què es va avançant és pràcticament el mateix, tot i que es dedica una especial atenció a l'àrea de llenguatge en les aules d'immersió.

Catalanització de l'escola

També ens hem adonat que a mesura que els cursos d'immersió van pujant s'accelera el ritme de catalanització de l'escola. Malgrat que els nens parlin i juguin entre ells en castellà, la relació amb els mestres i amb l'escola la fan en català. S'han augmentat les retolacions i els murals en català i l'equip de mestres també ha hagut d'anar-se adaptant a les necessitats de l'escola pel que fa a la pràctica oral del català.

6. Llistat de greuges

Bo i que pensem que la immersió és un projecte possible i que afavoreix en gran manera la catalanització a les escoles, no podem deixar d'anomenar un seguit de dificultats i deficiències que ens trobem quotidianament i que fan difícil portar a terme un bon procés d'immersió.

Pensem també que aquest projecte, del qual l'Administració assumeix la realització i extensió, es fa possible gràcies a la volun-

Editorial Casals

Al servei de tots.
Del més petit al més gran.

POT DE PINTURA

Fernanda Cuadrado,
M. Jesús Espelt
i M. Ginesta.
Quadern de treball i guia
didàctica.
A partir dels 5 anys.

Col·lecció QUADERNS DE LÒGICA

M. Jesús Espelt
i M. Ginesta.
● LA SABATA
De 5 a 6 anys.

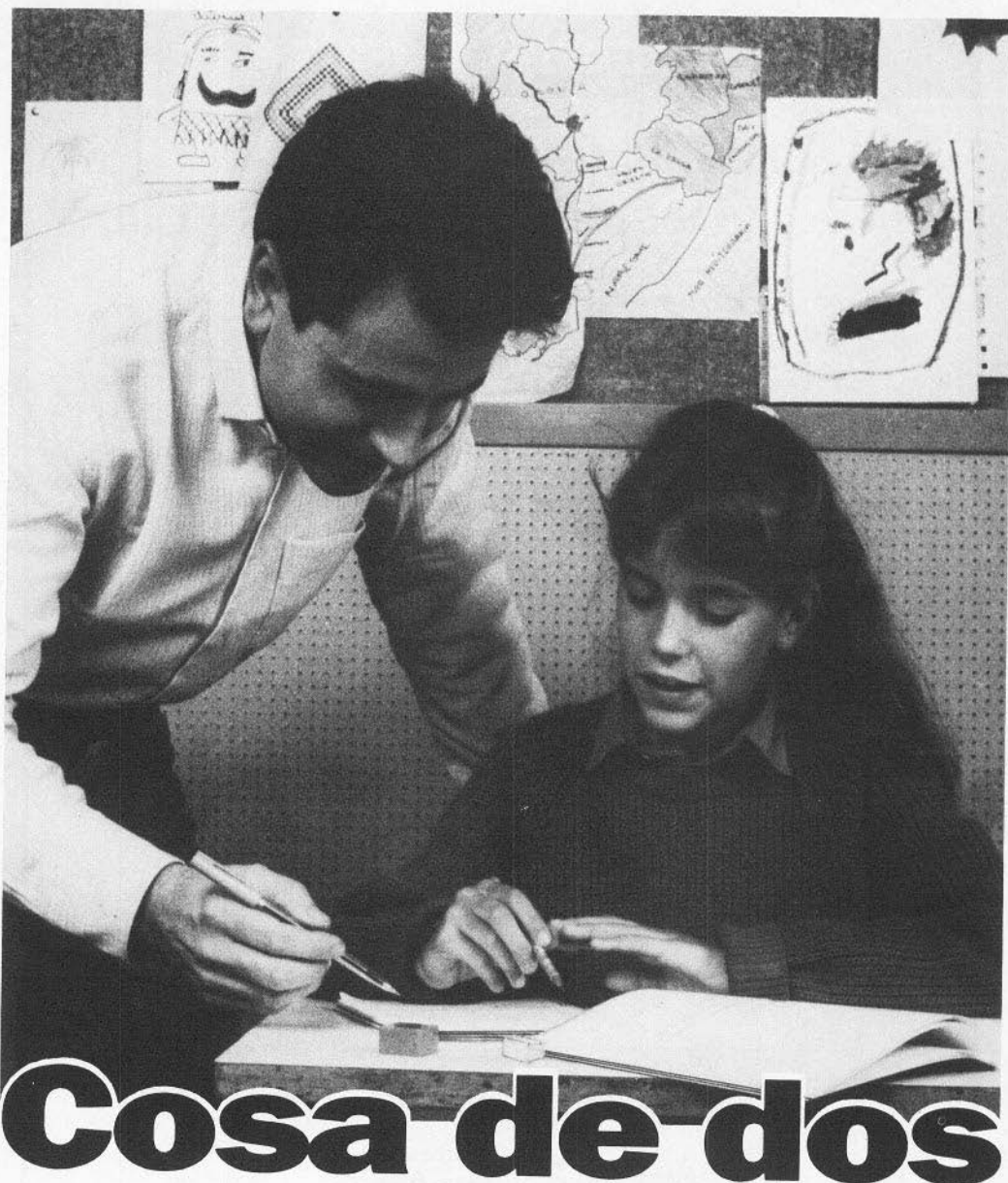
GATET MIXET 2

Mercè Abeyà, Àngels Prat i
Fina Rifà.
Cartereta per a l'alumne amb
fitxes de treball i guia didàctica.
De 4 a 5 anys.

MATERNAL - PRE-ESCOLAR - EGB - BUP

Editorial Casals, S. A. Casp, 79. 08013 Barcelona. Tel. 232 37 13

Cosa de dos

Nosaltres ja fa temps que juguem a favor d'una escola participativa.
Una escola que ensenyi a aprendre.

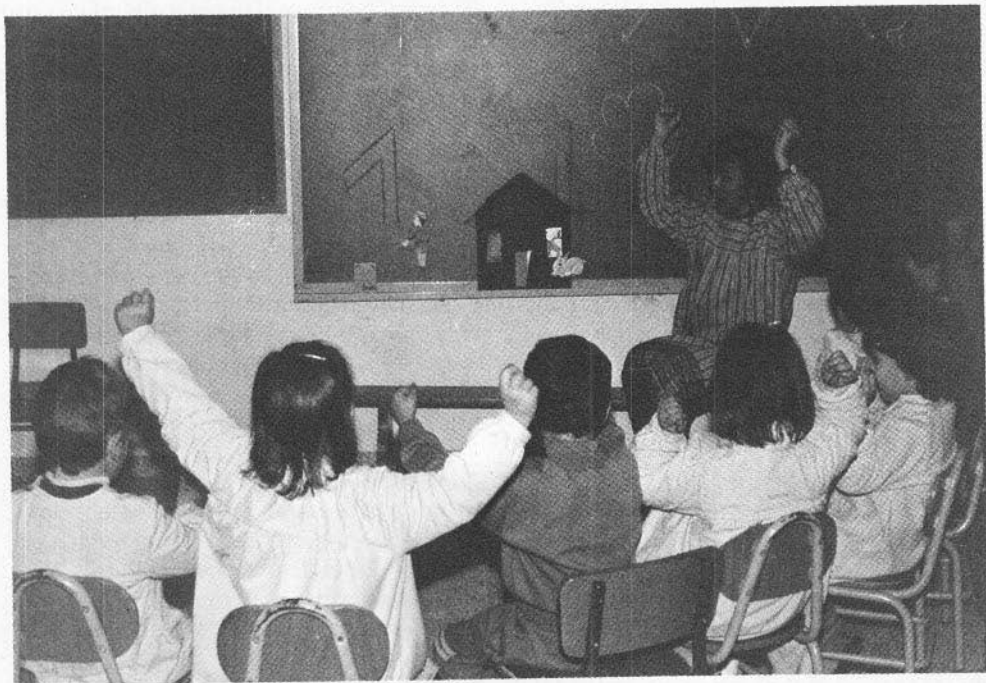
A Teide ja fa temps que sabem que aquesta escola és un joc de dos. De
l'alumne i del mestre. Per això només proporcionem l'eina.

Llibres per a no quedar mai fora de joc. Perquè no us falti l'orientació
precisa. La proposta didàctica més adequada.

Llibres de text que fan del nen protagonista, no l'artista invitat.
Només eines. Això sí, indispensables.

EDITORIAL
TEIDE

tat dels pares i mestres que pateixen les dificultats que comporta tirar-ho endavant.

Mecanisme de provisió de places

Cada curs necessitem ampliar la plantilla com a mínim amb un mestre que pugui agafar la tutoria d'una aula d'immersió. Aquesta necessitat no es considera en el mecanisme de provisió de places dels concursos de trasllats. Cada curs hem d'esperar assistir al concurs de poble i exposar les necessitats de l'escola. En el cas de trobar una entesa entre els participants podem anar continuant, però en el moment que no es desplaça ningú de l'escola o bé que els nous integrants de la plantilla no tinguin suficient domini del català haurem de reestructurar els cicles amb els consegüents perjudicis per a tots i ni així tenim la seguretat de poder continuar.

Manca de material

Creiem que la manipulació i l'experimentació són bàsiques per a la comprensió de la

nova llengua, per tant les activitats han d'estar relacionades i presentades amb suports visuals i reals que ajudin el nen en el procés d'assimilació. Això fa que les necessitats de material augmentin i les dotacions per a les aules d'immersió siguin totalment insuficients. Hem de recórrer a equipar aquestes aules amb material fet pels mestres o bé amb les aportacions dels alumnes i, donada la composició socio-econòmica de les famílies que componen l'escola, aquestes ajudes són molt minses.

Parvulari a 3 anys

En diverses ocasions hem sol·licitat poder començar el parvulari a 3 anys, amb la qual cosa avançaríem el procés d'habitació a l'escola i podríem millorar la comunicació oral durant tres anys abans d'iniciar l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Les peticions que hem fet al respecte no representaven ampliació de plantilla de mestres ni creació de noves aules, ja que amb el descens de la natalitat, tan sols en aquest dar-

rer curs han deixat de pertànyer a Badia de l'Empordà i de les places de mestres. Cada vegada que hem fet les peticions, tot i ser ben vistes per l'inspector, no s'han satisfet.

Catalanització de les guarderies

Hem demanat també moltes vegades que les dues guarderies de l'ICASS, que pertanyen a la Generalitat i que són les úniques que hi ha a Badia, fessin una breu introducció a la llengua catalana i que incloguessin cançons, jocs i expressions en català en els seus programes. Aquestes propostes no han estat acollides amb interès, i si en alguna classe es fa, és per voluntat de l'educadora, però a les guarderies no s'ha plantejat el tema de la catalanització d'una manera col·lectiva.

L'Administració Local (Mancomunitat)

Un altre factor bastant advers en moltes ocasions ha estat l'actitud de la Mancomunitat davant de les aules d'immersió. La Mancomunitat inicia cada primavera la campanya de matriculació i si els mestres no estan a l'aguait sobre els termes de la informació que es dona als pares, pot resultar que ningú no sol·liciti matricular el seu fill a l'aula on es fa immersió, amb la qual cosa les línies en català que estan obertes a les escoles podrien quedar tallades.

Aquesta actitud de poca valoració també es reflecteix cada vegada que hem anat a la Mancomunitat a demanar espectacles en català per a les escoles, cosa que no ha estat mai acollida per part dels regidors competents.

El SEDEC

Fa tres cursos que el SEDEC ens ofereix

assessorament. Tot i que els materials i recursos que ens arriben per mitjà dels seus assessors ens són útils per treballar aspectes concrets, pensem que aquests assessoraments són quantitativament insuficients i van per darrera de les necessitats dels mestres.

El nombre d'assessors no augmenta proporcionalment a les aules noves que cada curs es van obrint. Les escoles estan escampades i cal diversificar molt les trobades. Per altra banda trobem a faltar unes programacions generals amb objectius clars per a cada nivell i unes directrius de formació per als mestres que inicien l'experiència.

Ajuts compensatoris

Des de la Generalitat es presenta l'adquisició de la llengua catalana com a mitjà per anivellar diferències socials i culturals. Nosaltres creiem que si bé és cert que és necessari el coneixement del català per estar plenament integrat a la societat catalana, aquest no és l'únic factor de diferenciació social i cultural. Calen uns ajuts compensatoris que millorin el medi de manera que l'esforç que fem des de l'escola tingui certa rendibilitat. Si no millora la situació econòmica i cultural dels ciutadans, el català no serà utilitzat, perquè dins la ciutat no serà necessari utilitzar-lo. Sovint ens preguntem: valdrà la pena?

Teresa Reverter

Maria Soliva

Montserrat Torruella

Mestres de l'E.P. La Sardana

(Ciutat Badia)

PAM i TOC

UN TOC D'ENCERT PER COMENÇAR

Una nova sèrie de Pre-escolar per començar be.
Per aprendre jugant. Per jugar aprenent.
Coordinada amb *El Pont*, el nou cicle inicial
de Grup Promotor-Santillana

Grup Promotor/Santillana

Quaderns d'estiu

Per refrescar els coneixements.

*5 quaderns.
Un per a cada
curs de l'EGB.*

Així són els Quaderns d'estiu:
un repàs complet al curs anterior.

Sense esforç. Amb divertiment. Amb temes que interessin.

Uns quaderns per a donar un bon repàs i, de passada, guanyar un premi. Perquè hi ha un concurs amb més de mil premis.

l'un d'extraordinari:

UN VIATGE A MÈXIC PER A TRES PERSONES

GRUP PROMOTOR/SANTILLANA

VISITA AL POBLAT IBÈRIC D'ANSERESA (SOLSONÈS)

Suposem que ja han quedat molt enrera aquelles explicacions sobre els ibers que ens donaven quan anàvem a l'escola en el sentit que eren unes «tribus» de gent baixa i morena que, procedents de l'Àfrica, s'instal·laren en la part meridional i llewantina de la península i que més tard es fongueren, formant el poble «celtibèric», amb unes altres «tribus» que, originàries del nord d'Europa —i per això alts i rossos— s'havien instal·lat prèviament en la zona septentrional peninsular.

Però malgrat aquests «avenços» en la investigació històrica, creiem que el món ibèric, entès com el substrat indígena del nostre país que fou colonitzat pels romans, però que ja vivia de l'agricultura i la ramaderia, que ja coneixia la manufactura del ferro —entre d'altres processos artesanals—, i que ja construïa poblats concentrats, és encara poc treballat a l'Escola.

I això ho podem constatar molts mestres de C.Socials, si fem repàs de la nostra experiència en aquest tema, com també es pot comprovar si revisem les principals revistes pedagògiques, perquè llavors ens adonarem de la pràctica inexistència d'articles que tractin sobre els ibers. I si ens endinsem en el món editorial, el resultat és gairebé idèntic. Com que la majoria dels llibrets d'història més o menys pensats per als nens són traduccions o estan inspirats en llibres homònims de França, Gran Bretanya o altres països europeus i com que en aquests llocs no es va donar el fenomen ibèric, ja podem

endevinar la resposta: trobarem a les nostres llibreries diferents volums que tractin dels pobles pre-romans (grecs, fenicis, gals, etruscs, celtes), però cap sobre els ibers.

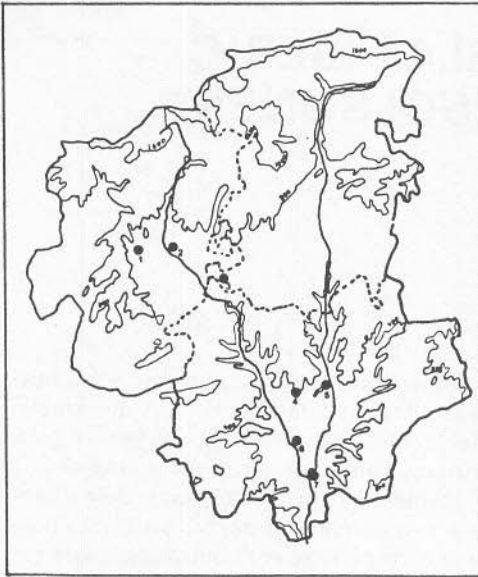
I temem que la situació no tendeix a canviar ni a normalitzar-se; per això, a les nostres escoles, si volem utilitzar llibres de suport d'història del món antic, haurem de continuar «saltant» dels de la Prehistòria als de l'esplendorós món romà. De moment, ens haurem d'espavilar nosaltres «sols» muntant activitats didàctiques, si volem donar a conèixer millor aquells avantpassats que a més de patir, a l'Antiguitat, la «Pax Romana», tanta mala sort han tingut en el món editorial modern.

L'excursió que proposem està en aquesta línia: conèixer un poblat ibèric de l'interior, el d'Anseresa, Olius (Solsonès), molt típic i modèlic pel que fa a la seva estructura, que ens pot ajudar a comprendre millor com vivia aquella gent. A més, la sortida es pot completar amb la visita al Museu Diocesà de Solsona, de recent reestructuració, on s'exposen adequadament molts materials arqueològics de l'època.

Localització

El jaciment d'Anseresa és situat en el terme municipal d'Olius, Solsonès, a uns 200 m del mas Vilaró Vell. Per arribar-hi cal anar per la carretera de Solsona a Berga (mapa 1) i en el quilòmetre 7,4 es troba un indica-

MAPA 1

Jaciments amb els primers materials d'influència mediterrània:

1. Castellvell, Olius.
2. Anseresa, Olius
3. Sorba, Montmajor.
4. Costa de la Vila, Santpedor
5. Cogulló, Sallent.
6. Puig Cardener, Manresa
7. Boades, Castellgalí

dor, a mà esquerra, que ens assenya la casa o mirant en direcció SE es distingeix molt bé el tossalet on està localitzat el poblat d'Anseresa.

El turó acaba amb un petit altiplà de dos nivells (esquema 1). El més elevat (B) de forma ovalada, és on s'aixeca l'*oppidum*; l'inferior (A), més extens i allargassat, és on es troba una necròpolis d'inhumació (C) que el seu excavador, Joan Serra Vilaró, va relacionar amb el poblat, malgrat que durant l'època ibèrica estava més generalitzada la incineració.

La seva estructura urbana és molt senzilla; una trentena d'habitacles de forma rectangular que per la paret posterior aprofiten

la mateixa muralla i totes les entrades donen a una plaça central que és on es devien desenvolupar les activitats col·lectives.

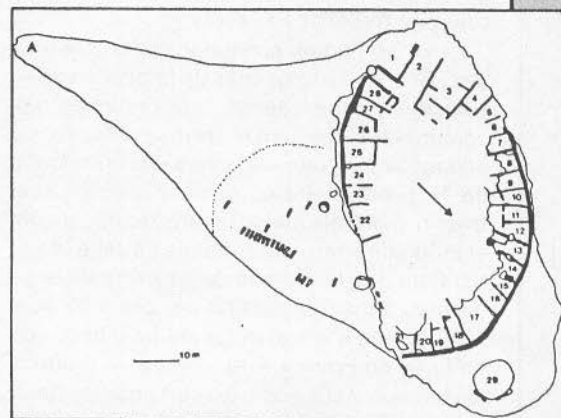
Objectius i continguts

L'excursió al poblat d'Anseresa es pot incloure, bàsicament, dins de la programació de segona etapa, BUP o FP, però també en la dels últims cursos de cicle mitjà.

Si l'objectiu específic de la sortida és molt directe: observació de l'emplaçament i les restes arqueològiques d'un poblat ibèric del segle VI al IV abans de la nostra era, els treballs i continguts que es poden suggerir amb la visita són més variats. Podem destacar:

1. El poblament pre-romà al nostre país.
2. L'origen de l'agricultura: els primers pagesos a Catalunya.
3. L'origen de les ciutats: els primers poblats concentrats.
4. Tècnica i energia en el món antic: Els orígens del processos de transformació: el tèxtil, la ceràmica i la metal·lúrgia.
5. Els orígens del comerç i el bescanvi: fenicis, grecs i romans a la descoberta del món.

ESQUEMA 1

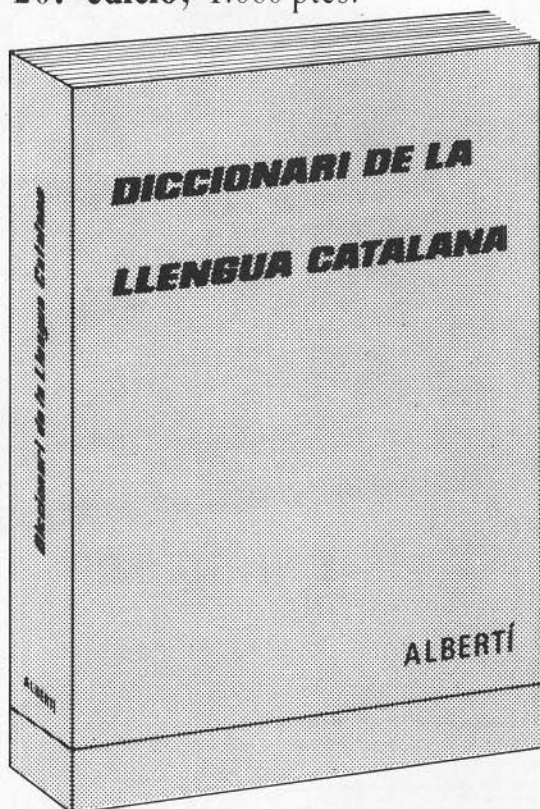

D I C C I O N A R I S

A L B E R T Í

**DICCIONARI DE LA
LLENGUA CATALANA**

20.ª edició, 1.060 ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Gros**

14.ª edició, 2.970,- ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Mitjà**

6.ª edició, 1.060,- ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Petit**

7.ª edició, 820,- ptes.

ALBERTÍ • Editor / Trafalgar, 76 - 08010 Barcelona

PARAULES

Aquest mètode és bàsicament global, aprofitant les onomatopeies i els avantatges que ofereix la graduació de dificultats del sistema sil·làbic. El mètode és concebut per a treballar simultàniament el so, la lectura i l'escriptura, car si li manqués aquesta última, podria esdevenir que el nen, necessitat de fixació, memoritzés les paraules sense arribar a assolir-les.

PRE-LECTURA

2 quaderns de 32 pàgines amb exercicis per a treballar la mecànica de la lectura d'una manera globalitzada.

PRE-PARAULES

5 quaderns d'exercicis grafomotors graduats per a treballar la direccionalitat, lateralitat, sentit rítmic, seguretat en el traç i situació espacial.

ESCRITURA

7 quaderns de 32 pàgines del núm. 0 al 6.

CARTILLA

3 cartilles, la 1a. part de 20 pàgines, la 2a. i 3a. de 32 pàgines.

ELS CONTES DE LES LLETRES

Lletres publicades: a, é, è, i, ó, ò, u, c, d, f, g, l, m, n, ny, p, r, s, t, v.

RETALLAR

Un retallable per a cada setmana del curs escolar.

- n.º 1 Pre-escolar 1.º (4 a 5 anys)
- n.º 2 Cicle Inicial 1.º (5 a 6 anys)
- n.º 3 Cicle Inicial 2.º (6 a 7 anys)
- n.º 4 Cicle Inicial 3.º (7 a 8 anys)

EDITORIAL
MIQUEL A. SALVATELLA S.A.
C. SANT DOMÈNEC, 5 · BARCELONA 08012

A més, el context geogràfic de la zona és prou estimulator per completar el dia, si no es ve de gaire lluny, amb l'esmentada visita del Museu Diocesà, a la mateixa capital comarcal, Solsona, a l'embassament de Sant Ponç i al poblet d'Olius, que compta amb una església i cripta romànica del s. XI interessantíssima i amb un cementiri sorprenent, ideat per un arquitecte de l'escola gaudiniana.

DIDÀCTICA

A. Aspectes teòrics que ha de tenir en compte el mestre

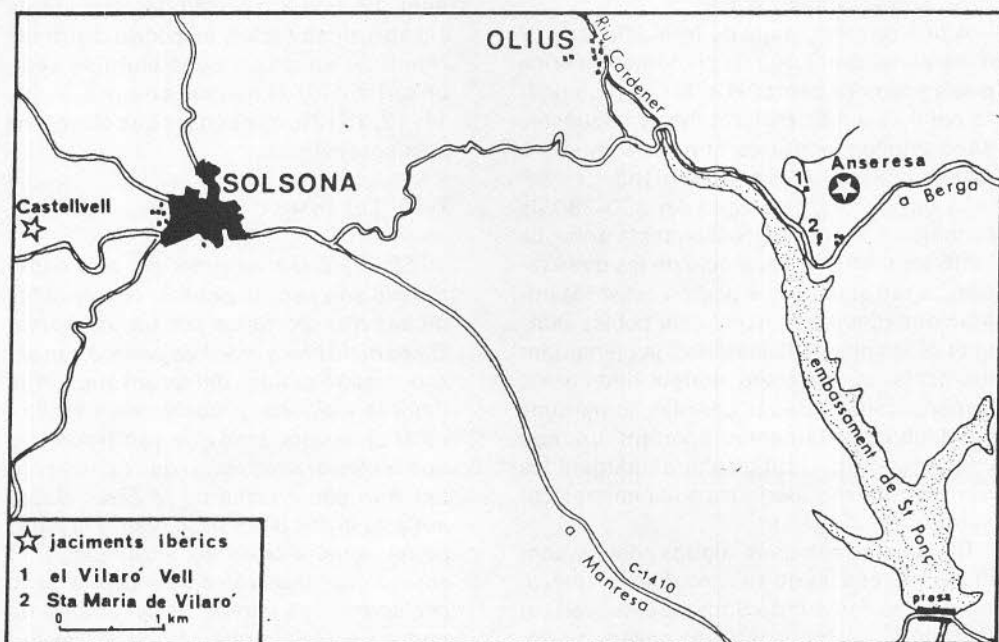
Sobre el substract indígena de Catalunya incidiran, des de final del segle VII a.n.e. els primers colonitzadors mediterranis, els

quals, o bé directament, o bé mitjançant colònies establertes a la costa (cas d'Empòria) desenvoluparan tota una sèrie d'activitats comercials que arribaran fins a l'interior, segurament per la via natural del Llobregat-Cardener, fenomen que es pot comprovar arqueològicament amb els materials ceràmics trobats a la majoria de poblats preromans d'aquestes contrades de la Catalunya Central Interior (mapa 2).

Els recursos metalífers, considerats actualment com inapreciables (modestos jaciments locals de ferro i algun de coure distribuïts per llocs diversos del Pre-pirineu i Pirineu), devien rebre en aquells temps una valoració més positiva.

Un altre article apreciat per aquells marxants devia ésser la sal de Cardona, la qual ja s'explotava des d'èpoques prehistòriques. A canvi de tots aquests productes, als quals potser s'hi podia afegir algun excedent de cereal i, ocasionalment, mel, esclaus i pells,

MAPA 2

els firaires mediterranis introduïren un mostrari divers de peces de ceràmica i utilatge de ferro que és el que ha aparegut en les diverses excavacions arqueològiques.

Amb tots aquests contactes comercials, accentuats en els segles V i IV a.n.e., els pobles de la Catalunya interior conegueren una sèrie de novetats que, assimilades o reelaborades, van originar un procés ampli d'aculturació que fou la base del món ibèric.

A més de les importants transformacions socio-econòmiques que es produïren a les nostres contrades, un dels canvis més espectaculars fou l'elecció de llocs enlairats per establir els nuclis de població. Segurament, l'augment de la inestabilitat política causada per relacions hostils amb grups tribals veïns va fer abandonar els llocs del pla, reduïts i dispersos, i buscar punts alterosos de fàcil defensa i bona observació. Això havia de comportar, paral·lelament, una certa concentració de la població i una distribució racional del poc espai edificable que oferien aquells punts encimbellats, o en altres paraules, havia de comportar l'aparició d'un incipient urbanisme. Aquest és el cas d'Anseresa, entre d'altres.

A una primera etapa de formació (s. V-IV a.n.e.) li succeirà una de plenament ibèrica que s'estendrà per tot el s. III i es prolongarà pel II i I a.n.e., malgrat que en aquestes dues últimes centúries el procés es veurà distorsionat per l'ocupació romana.

La destrucció, pels volts del 300-280 de la majoria dels poblats d'aquesta zona de l'interior marca la separació de les dues fases. La raó sembla que podien ésser les migracions, des de ponent, dels pobles ilergetes de les planes lleidatanes, ja plenament iberitzats, que pel seu mateix dinamisme transhumant devien ocupar les comarques del Llobregat-Cardener, aportant un nou contingut ètnic i fent arrelar plenament les formes culturals ibèriques a les nostres comarques.

D'aquests trasbalsos, alguns poblats, com el d'Anseresa, ja no se'n refaran; en canvi, en d'altres com els de Sorba, Castellvell i el Cogulló, s'hi sobreposarà una nova població.

B. Treball que ha de fer l'alumne

1. La primera activitat és la visita al poblat i observar, des de Can Vilaró Vell, el turó. Aleshores cal fer un esquema de la seva situació i una descripció del lloc, pel que fa al relleu i la vegetació. Tot seguit ens hem de disposar a pujar pel vessant est, que és el més suau, i quan siguem a dalt cal recórrer molt detingudament els dos petits altiplans per fer-nos una idea del conjunt. D'aquesta observació s'ha de fer un comentari sobre les avantatges que ofereix l'*oppidum* considerant la defensa i les possibilitats agropecuàries.
2. Caldrà, a continuació, analitzar la forma urbana del poblat, fent observar la seva figura ovalada i la disposició dels habitatges.
  - 2.1. Quines característiques té la disposició de les cases a Anseresa?
  - 2.2. A què devien dedicar la part central del poblat?
3. Un altre aspecte a estudiar és la manera de construir les cases. Partint de la núm. 13, que ens pot ajudar a localitzar els altres habitatges, es podria distribuir l'alumnat en grups, concretant-se cada un en l'anàlisi de les cases núm. 8, 9, 10, 11, 12, 25 i 26, que són les que ofereixen més possibilitats.

Text: *Les cases d'Anseresa*

«Els materials emprats per a la construcció són pedres petites, susceptibles de ser transportades per un sol home. Quan hi ha blocs grans és perquè són arrencats allà mateix, del rocam que forma l'altiplà i alguns probablement ni han estat arrencats, sinó que van treure els que tenien al seu costat i que estorbaven per a la construcció de la casa. Sobre aquests grans blocs descansava la paret petita, igual a la de les altres cases. El sortint que deixaven servia com a banc per seure. Les parets, construïdes amb pedra i potser també amb fang, devien

ser d'escassa elevació, poc més d'un metre, continuant-les amb tàpia i cobrint-les amb bigues, branques i argila. La muralla devia ser més alta.»

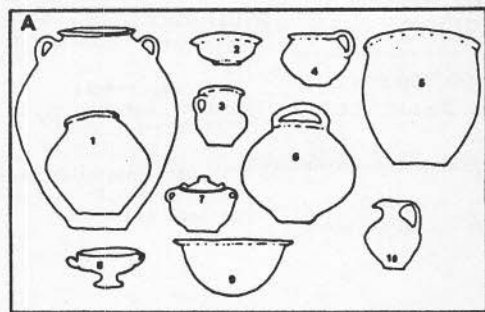
(Adaptació i traducció de J. Serra Vilaró, Poblado ibérico...)

- 3.1. Fer un esquema de la forma de la casa que ha estudiat cada grup. Cal prendre les mesures i anotar-les a l'esquema.
- 3.2. Les parets laterals, ¿presenten algunes de les particularitats que es citen al text? Comparar-les amb les de la muralla. Quines diferències hi ha en la seva construcció?
4. Malgrat tenir les cases una superfície tan reduïda, l'arqueòleg J. Serra Vilaró afirma que l'aixovar ceràmic de cada una devia estar format d'una trentena de peces, algunes importades de terres llunyanes, i altres fabricades en els tallers terrisers d'aquí.

A continuació presentem la llista i el dibuix (esquema 2) de les peces que formaven l'aixovar d'una de les cases excavades a Anseresa:

- Deu gerres de grandàries diferents fetes a torn (1).
- Vint plats fetes a torn (2).
- Tres olles petites fetes a mà (3).
- Tres olles petites fetes a torn (4).
- Tres olles grans, a mà (5).
- Una gerra amb nansa de cistell (6).
- Tres urnes (7).

ESQUEMA 2

- Un «kylix» (8).
- Un colador (9).
- Un «oenochoe» (10)
- 4.2. Quina diferència observes en la forma de les peces fetes a mà i les fetes a torn?
- 4.2. Raonar quina utilitat podien tenir les peces de l'aixovar d'Anseresa.
- 4.3. Quines d'aquestes peces de ceràmica són semblants a objectes de les cuines actuals?*

Bibliografia

ARRIBAS, A., *Los íberos*, Aymà, Barcelona 1965.

COMAS, F., *Els retallables: una eina didàctica més*. «Dovella», núm. 14, Manresa 1984. (Hi ha el retallable d'una casa ibèrica.)

COMAS, F.; SERRA, J.A., *El Cogulló, un exemple didàctic de poblament ibèric*, «Dovella», núm. 20, Manresa 1986.

CURA, M., *Aportaciones al conocimiento del proceso de iberización en el interior de Cataluña*, «Ampurias» núm.38-39, Barcelona 1981.

SALRACH, J.M. *Historia de Catalunya*, Salvat, Barcelona 1978.

SÁNCHEZ, E., *El poblament pre-romà a les valls mitjanes del Llobregat i del Cardener. El Cogulló com a principal exponent*. «Dovella», núm.20, Manresa 1986.

SERRA VILARÓ, J., *Poblado ibérico de Anseresa. Olius*. Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades, Madrid 1921

TARADELL, M., «Prehistòria i Antiguitat» a *Història dels Catalans*, Ariel, Barcelona 1968.

Josep Antoni Serra Santallusia
E.P. Monsenyor Gibert de St. Fruitós
de Bages

* Les activitats didàctiques exposades en aquest article s'han extret dels exercicis «El poblament ibèric d'Anseresa» i «Les sitges i els recipients ibèrics», de SERRA, J.M., i SERRA, J.A., *L'evolució del poblament al Bages. Elements didàctics per a l'ensenyament de la Història*, en procés de redacció.

FUNDACIÓ
JAUME I

IX Premis BALDIRI REXACH

D'ESTÍMUL A L'ESCOLA CATALANA

VEREDICTE 1986-87

Dotació total: 9.300.000 pts.

PREMIS A LES ESCOLES

**12 premis de 500.000 pts.
cadascun**

C.P. Clemència Berdiell,
d'Almenar (Segrià)

Col·legi Sant Josep,
de Tàrraga (Urgell)

**Institut de Formació Professional
Bernat el Ferrer,**
de Molins de Rei (Baix Llobregat)

C.P. Josep Pous i Pagès,
de Figueres (Alt Empordà)

C.P. Les Palmeres,
de Santa Coloma de Gramenet
(Barcelonès)

C.P. de Les Cases d'Alcanar
(Montsià)

Escola Mestral,
de Sant Feliu de Llobregat (Baix
Llobregat)

C.P. Mestre Guillem Galmés,
de Sant Llorenç des Cardassar
(Llevant)

C.P. Gil Cristià,
de la Selva del Camp (Baix Camp)

Centre d'Estudis Voramar,
de Barcelona (Barcelonès)

C.P. Joanot Martorell,
de Xeraco (La Safor)

C.P. Guillem de Balsareny,
de Balsareny (Bages)

PREMI A MESTRES I PROFESSORS

**1 premi de 400.000 pts.
i 400.000 pts. de subvenció
a l'edició.**

**L'activitat física i el funcionament
del cos humà.**
Joan Rius i Sant i Carles Jardí i Pinyol,
de l'Institut Camp Clar, de Tarragona

PREMIS ALS ALUMNES

**50 lots de llibres catalans
per valor de 50.000 pts.
cadascun.**

PARVULARI I CICLE INICIAL

- 1. Bon dia! Estimada Balena.**
Alumnes de preescolar C.P.
Graduat Mixt, de Sant Bartomeu
del Grau.
- 2. La música.** Alumnes de 2n. de
parvulari C.P. Enxaneta, de
Valls.
- 3. Cançons, contes i
endevinalles.** Alumnes de 1r.
C.P. Mare de Déu del Carme, de
Sant Joan de Vilatorrada.
- 4. El nostre amic Pipus, el drac.**
Alumnes de 1r. Escola Galceran
de Pinós, de Bagà.

- Els nostres bolets.** Alumnes de 1r. i 2n. C.P. Mare de Déu de Talló, de Bellver de Cerdanya.
- Les vinyes de Vilamari.** Alumnes de 1r. i 2n. Escola Edumar, de Castelldefels.
- Els tallers en el Cicle Inicial.** Alumnes de 1r. i 2n. C.P. Príncep de Viana 2, de Barcelona.
- La història d'en Quim. Entreteniments.** Alumnes de 2n. Escola Salesiana Mare de Déu dels Dolors, de Sant Boi de Llobregat
- El nostre barri.** Alumnes de 2n. C.P. Camí del Cros, de Mataró.
- Racones de Joc.** Alumnes de 2n. C.P. Benivure, de Sant Boi de Llobregat
- L'aigua.** Alumnes de 2n. C.P. Josep M. Xandri, de Sant Pere de Torelló.
- Els bolets del Moianès.** Alumnes de 2n. i 3r. C.P. Josep Orriols i Roca, de Moia.
- La nostra escola. Més de 100 anys d'història.** Alumnes de 5è. i 6è. Escola Bressol de Mn. Cinto, de Folgueroles.
- L'hort de l'escola.** Alumnes de 6è. Escola l'Espill, de Manresa.
- Els molins de Borredà.** Alumnes de 5è., 6è., 7è. i 8è. C.P. Graduat Mixt, de Borredà.
- Òdena té mil anys.** Alumnes de 6è., 7è. i 8è. Escola Castell d'Òdena, d'Òdena.
- Treball sobre els oficis.** Alumnes de 7è. C.P., de Sant Hilari Sacalm.
- El dia de Sant Jordi.** Alumnes de 7è. Escola Ntra. Sra. del Carme, d'Artés.
- La poesia.** Alumnes de 8è. C.P. Enxaneta, de Valls.
- Els colors segons Mercè Rodoreda, a la plaça del Diamant.** Alumnes de 8è. C.P. Dr. Fortià Solà, de Torelló.
- Un Nadal amb els autors catalans.** Alumnes de 8è. C.P. Enric Granados, de Barcelona.
- La pesca a Palamós.** Alumnes de 8è. Escola Vedruna, de Palamós.
- Treballs d'història contemporània.** Alumnes de 8è. Escola Montessori, de l'Hospitalet de Llobregat.
- Treballs de Demografia (4 treballs).** Alumnes de 2n. BUP Institut de Batxillerat Sant Josep de Calassanç, de Barcelona.
- El que hem conegut de La Bisbal.** Alumnes de 1r. BUP Institut I.E.S. del Vallès, de Sabadell.
- Estudi de l'explotació agrària de Cabrianes.** Alumna de 2n. BUP Institut de Batxillerat Emperador Carles, de Barcelona.
- Vint-i-set poemes en tres temps d'en Miquel Martí i Pol.** Alumnes de 2n. BUP Escola El Casal, de Castellar del Vallès.
- Estudi dels polígons residencials de Terrassa.** Alumnes de 2n. BUP Escola Pia, de Terrassa.
- Coneixem El Bages?.** Alumnes de 2n. BUP. Agricultura i Ramaderia. Alumnes de BUP Institut de Batxillerat Lluís de Peguera, de Manresa.
- Arquitectura i Manresa.** Alumnes de 1r. BUP. Mas Les Coromines. Alumnes de 2n. BUP Institut de Batxillerat Lluís de Peguera, de Manresa.
- L'aigua, treball interdisciplinari.** Alumnes de 3r. BUP Institut de Batxillerat Puig Castellar, de Santa Coloma de Gramenet.
- La Vall de Ribes.** Alumnes de 3r. BUP Escola Ntra. Sra. del Carme, de Ripoll.
- Verdaguer.** Alumnes de 3r. BUP Instituts de Batxillerat Alexandre Satorras i Damià Campeny, de Mataró.
- Presons.** Alumnes de 3r. BUP Institut de Batxillerat, d'Amer.
- El procés estadístic. Estudi comparatiu sobre l'ocupació dels joves a Sabadell.** Alumnes de 2n. F.P. Revista Nou Impacte. Alumnes de F.P. Centre de Formació Professional Taulé-Viñas, de Sabadell.
- Revista Curolles.** Alumnes de 1r., 2n. i 3r. de BUP i COU Institut Batxillerat Maria Antònia Salvà, de Lluçmajor.
- Diagnòstic del càncer de mama.** Alumne de COU. Escola Pia, de Terrassa.
- Revista Full Couetani de Literatura.** Alumnes de COU Institut de Batxillerat Mixt Màrius Torres, de Lleida.

CICLE MITJÀ

- La tradició popular a l'escola.** Alumnes de 4rt. C.P. Sant Bernat Calbó, de Vila-seca.
- Al voltant de la gota freda de 1986.** Alumnes de 4rt. C.P., de Sumacàrcer.
- El nostre hort i els escarabats de la patata.** Alumnes de 4rt. Escola de Fibracolor, de Tordera.
- Sortida a Sant Llorenç de Munt.** Alumnes de 5è. Escola Sant Gregori, de Sabadell.
- La llegenda de Sant Nicolau.** Alumnes de 5è. C.P. Rocafonda, de Mataró.
- Fem teatre en català.** Alumnes de 5è. Escola Espai 3, de Sant Joan Despí.
- Ses matances.** Alumnes de 3r., 4rt. i 5è. C.P., de Deià.

CICLE SUPERIOR

- El món del terrisser.** Alumnes de 5è. i 6è. C.P. Tomàs Albert, de Sant Julià de Vilatorrada.

CICLES DIVERSOS

- Sant Ponç. Herbari casolà.** Alumnes d'educació especial. Escola Educació Especial Àngel de la Guarda, de Mollet del Vallès.
- Revista Llampec.** Alumnes de tots els nivells. Escola Cooperativa El Puig, d'Esparreguera.

BUP, FP i COU

- Recorregut escultòric per carrers i places de Reus.** Alumne de BUP Institut de Batxillerat Gaudi, de Reus.
- Àrea de Ciències Naturals (4 treballs).** Alumnes de 1r. i 3r. BUP Institut de Batxillerat Sant Josep de Calassanç, de Barcelona.

NOVETATS

Joventut

COL·LECCIÓ: JUVENIL NOVEL·LES

LITERATURA BRASILEIRA EN CATALÀ

EDY LIMA

LA VACA VOLADORA
LA VACA A LA SELVA

LYGIA
BOJUNGA
NUNES

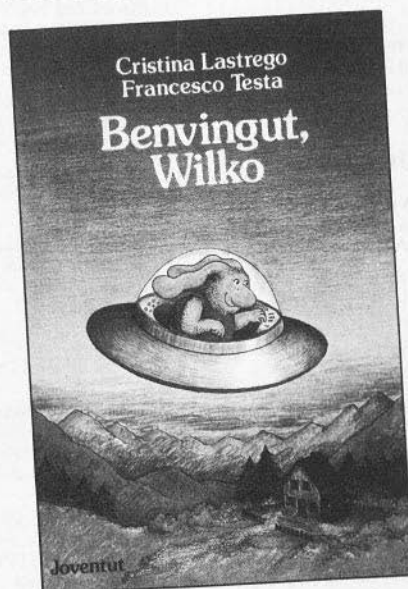
LA BOSSA GROGA
CORDA FLUIXA
LA CASA DE LA PADRINA
ELS COMPANYYS

PREMI
ANDERSEN

BENVINGUT, WILKO

CRISTINA LASTREGO I
FRANCESCO TESTA

Premi d'il·lustració de la Biennial
de Bratislava.
Premi a la Fantasia «Gianni
Rodari»

Aquesta història, a partir del personatge,
suggereix als nens idees originals per a
desenrotllar la seva imaginació.

Editorial Joventut

TEMA GENERAL DE L'ESCOLA D'ESTIU

Com ja hem avançat en números anteriors de la revista el Tema General de l'Escola d'Estiu d'enguany és el «Tractament integrador de la diversitat», tema que també estan treballant altres MRPs de l'Estat.

N'hem fet el disseny pensant no només en aquells alumnes considerats «d'integració», sinó en tots els factors que fan de cada nen, de cada persona, un individu diferent.

Els mestres sabem que el grup-classe no és homogeni, que hi ha diferències socio-econòmiques, socio-culturals i psicofísiques que es tradueixen en una sèrie de trets diferenciadors que cal tenir en compte.

L'escola ha d'afavorir el que la diversitat suposa d'enriquiment col·lectiu, sense que això vulgui dir acceptar passivament les diferències fruit d'una situació de desigualtat. En el document treballat pels MRPs de l'Estat a Calvià es defineix que: «L'escola, en una

societat democràtica, també ha d'assumir i valorar les diferències dels qui componen la seva comunitat, perquè l'escola ha de comprometre's amb la creació d'un marc de relacions similar al que s'exigeix per a la generalitat de la societat: un marc on es respectin les diferències sense culpabilitzar; on es valori la riquesa que porten dins; on es suprimeixin, mitjançant la reforma o la compensació, les que siguin font de discriminació».

Les xerrades de les tardes ens aporten elements de reflexió sobre el marc social en el qual ens plantejem aquesta escola: tendències i mitjans homogeneïtzadors; factors, com per exemple l'ètnia, que són causa de discriminació.

Al llarg de l'Escola d'Estiu els grups que treballin aquest tema, a més d'analitzar la situació actual de l'escola, caldrà que es plantegin les modificacions a introduir a nivell didàctic i de projecte educatiu i en les actuacions prioritàries per apropar-nos a un model d'escola integradora.

LA NOVA ESTRUCTURA DEL DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT

La recent reestructuració del Departament d'Ensenyament de la Generalitat* respon fonamentalment a una adequació de l'organització interna del Departament per tal de donar una resposta eficaç a les transformacions constants de la demanda educativa. Des de l'assumpció dels traspassos de competències (gener del 1981) el Departament d'Ensenyament ha anat adaptant la seva estructura organitzativa i ha efectuat uns canvis parcials de funcionament intern, tot mantenint, però, les direccions generals de nivell d'acord amb l'actual ordenació del sistema educatiu. Les previsions d'un futur a mitjà termini en la relació oferta-demanda educativa, marcades sobretot per la necessària renovació i adequació del sistema escolar als canvis que s'estan produint en els camps socio-cultural, econòmic i tecnològic fan convenient que també l'Administració adequi la seva organització interna per fer-la més funcional i operativa al servei dels ciutadans i, en el nostre cas, de l'escola de Catalunya.

Amb aquesta finalitat, s'ha volgut estructurar una línia funcional que distingeixi els aspectes d'ordenació acadèmica i educativa de formació i de renovació pedagògica, amb vista a una innovació continuada de l'oferta

educativa, d'aquells altres aspectes que conformen la infraestructura i la gestió dels recursos i efectius humans i materials i que possibiliten l'acció educativa. La correcta coordinació i complementació d'ambdós nivells ha d'assegurar l'harmonia i l'eficàcia en la prestació dels serveis d'ensenyament.

La nova estructura (vegeu annex adjunt) consta bàsicament d'una Secretaria General i de quatre Direccions Generals organitzades funcionalment per atendre l'ensenyament no universitari en els seus diversos nivells, graus, cicles i modalitats i amb competències definides i complementades interactuant a l'entorn de l'àmbit normatiu, d'ordenació i innovació, de gestió de professorat i centres docents i de promoció i serveis escolars. En l'àmbit de l'ensenyament i la recerca universitària, hi trobem la Direcció General d'Universitats que agrupa els serveis de planificació i programació universitària, recerca científica i de formació i perfeccionament del professorat.

Un dels criteris rectors de la nova estructura departamental se centra en l'objectiu de definir les àrees d'estudi, anàlisi, renovació, recerca i prospecció educativa delimitant-les i coordinant-les amb les d'actuació més immediata en els camps de la planificació, gestió i supervisió escolar. Això passa, també, per potenciar la descentralització a través dels Serveis Territorials i Sectors educatius, la participació de la comunitat edu-

* Decrets 12/1987 i 13/1987, de 29 de gener, DOCG núm. 799, de 4 de febrer de 1987.

cativa mitjançant els Consells Escolars i la formació permanent amb la col·laboració de les institucions i entitats.

El procés de reestructuració del Departament d'Ensenyament seguirà una línia de continuïtat qualitativa en ordre a atendre la realització dels projectes en curs: pla quadriennal, normalització lingüística, programes de reforma dels ensenyaments, informàtica educativa, llengües estrangeres i mitjans àudio-visuals així com a potenciar l'oferta de serveis i recursos educatius que donin suport a les necessitats professionals dels ensenyants i a l'orientació i assessorament escolar, personal i professional dels alumnes.

En la nova estructura, també hi troben el seu marc de relació amb l'Administració

educativa tot el camp de les innovacions tecnològiques a les branques industrials de la formació professional, els programes de connexió entre l'escola i l'empresa, l'escola situada en el medi rural, l'educació compensatòria, la formació permanent d'adults i el tractament dels alumnes susceptibles d'educació especial.

El proper pas serà la regulació de la funció inspectora que asseguri la supervisió escolar i, en conseqüència, quedi garantit el control, avaluació i assessorament dels centres docents i dels serveis educatius en els aspectes legals, organitzatius i metodològics.

Ramon Juncosa i Ferret

ELS CLÀSSICS CATALANS, EN VERSIÓ ACTUAL

NOVA
COLECCIÓ

TORSIMANY

- Núm. 1 Ramon Llull, **Llibre de les bèsties / Llibre del cel**
Núm. 2 Jaume I, **La Conquesta de Mallorca**
(fragment del Llibre dels Feys)
Núm. 3 Ausiàs March, **Poesies** (Antologia)
Núm. 4 **Blandín de Cornualla**

COMANDES I INFORMACIÓ:

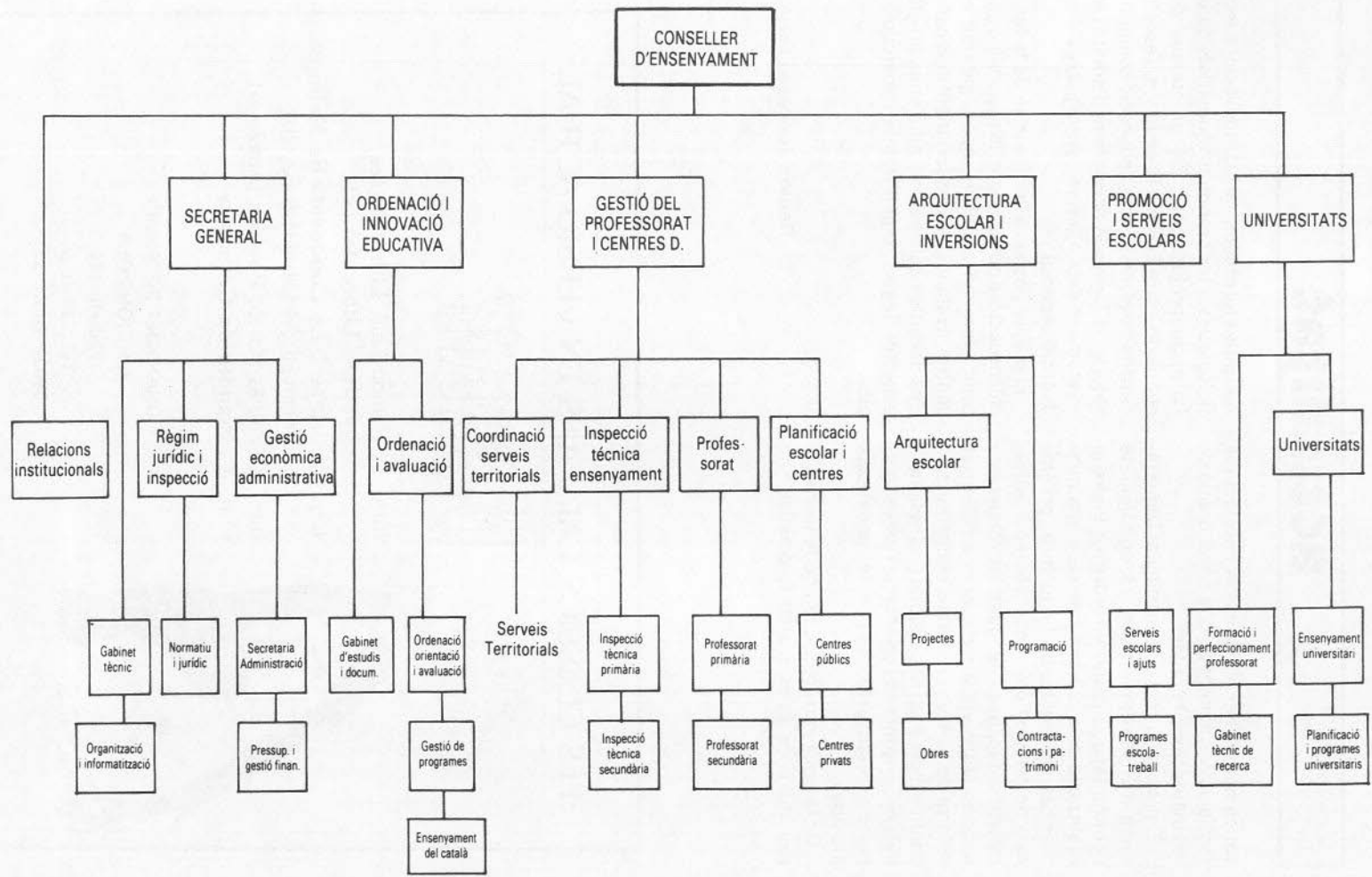
EDICIONS GEA

Pedrell, 124

Tel. 229 16 60

08032 BARCELONA

DIRECCIONS GENERALS
SUBDIRECCIONS GENERALS
SERVEIS

ALAIN-FOURNIER // BERTRANA // BRECHT
// CANETTI // CAPMANY // D'ORS // DAHL //
DICKENS // DOSTOIEVSKI // FLAUBERT //
GAZIEL // GOMBROWICZ // GRAVES //
GUIMERA // HARDY // HESSE // JANER
MANILA // JOYCE // MANN // MARAGALL //
MESTRES // MUSIL // OLIVER // OLLER //
PASOLINI // PLA // PONS I PAGÈS // PUIG I
FERRATER // RENARD // RUSIÑOL // SAGA-
RA // SALINGER // SAROYAN // SHARPE //
SHAW // THACKERAY // TWAIN // PUIG //
VITTORINI

Els grans autors i l'escola

A cura de:

Jaume Carbonell

Ricard Torrents

Toni Tort

Jaume Trilla

Interseccions

5

Eumo Editorial

L'alternativa renovadora i pedagògica

Llibres Barcanova

Preescolar

Jardí d'infància

SOL I

Parvulari I

SOL II

Parvulari II

SOL III

Aprentatge de l'escriptura

INICIS

Aprentatge de la lectura

CENT

PARAULES

Cicle Inicial

Llengua Catalana

PA DE RAL
ESTORNELL

ARBRES
SALTAMARTÍ

Llengua Catalana
per a no-catalanoparlants

XIULET

Ciències Naturals i Socials

EXPERIÈNCIES

Llengua Castellana

ZUMBEL
ALAMEDA

Matemàtiques

DAU
CENTPEUS

Cicle Mitjà

Llengua Catalana

PA DE RAL
ESTORNELL
ARBRES

SALTAMARTÍ

Llengua Catalana
per a no-catalanoparlants

XIULET

Ciències Naturals

NATURÀLIA

Ciències Socials

ETNOS

Matemàtiques

DAU
CENTPEUS

Llengua Castellana

ZUMBEL
ALAMEDA

6e, 7e i 8^e

Llengua Catalana

ATZAVARA
ARBRES

Ciències Naturals

NATURÀLIA

Ciències Socials

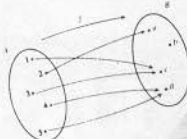
ETNOS

Matemàtiques

ÀBAC

Llengua Castellana

ZUMBEL
ALAMEDA

Magda Fernàndez
Lurdes Garcia

LA FUNCIO CREA L'ORGAN

Darrera de qualsevol canvi d'estructura orgànica d'un departament de l'Administració —central, autonòmica o municipal— hi ha sempre raons polítiques de pes. Però encara més quan es tracta —com és el cas— del Ministeri d'Educació i Ciència, al qual pertoca tirar endavant quelcom tan complex i controvertit ara mateix, com és el Sistema Educatiu Espanyol: A cavall del passat i del futur; en una cruïlla històrica on es produeix el «co-habitatge» d'elements innovadors amb d'altres de signe totalment contrari, atès que el desenvolupament de l'article 27 de la Constitució —LRU i LODE— està tot just en fase inicial de desplegament normatiu i aplicació a la pràctica. Conjuntura marcada per diverses reformes en marxa que generen inevitables pressions oposidores que tenen de rerefons l'aferrissada defensa del privilegi, el manteniment del dret adquirit o el greuge comparatiu.

Així doncs, amb aquesta situació tan fluïda i atesos els objectius del Govern per a aquesta legislatura en matèria educativa, resultava de tot punt necessari adaptar l'organigrama del MEC per tal de fer front al repte de futur que suposa posar l'educació a l'hora europea.

Els objectius del Govern per a l'actual legislatura

Primerament, completar plenament la constitucionalització del sistema educatiu. Dins l'àmbit de l'ensenyament no universitari aquest objectiu fa referència òbviament al procés de desenvolupament de la LODE i de l'efectiva aplicació dels seus principis bà-

sics: Fer possible la gratuïtat de l'ensenyament en els nivells obligatoris, gratuïtat que els poders públics ofereixen mitjançant una xarxa integrada de tipus mixt —centres públics i centres concertats— que constitueix el servei públic de l'educació. Establiment d'un sistema d'admissió d'alumnes que eviti tota mena de discriminació i que permeti que siguin els pares i els alumnes qui triïn l'escola i no pas a l'inrevés, i que sigui aplicat indistintament per centres públics i concertats. Utilització racional dels recursos públics i esmerçats per l'educació, mitjançant la programació de l'ensenyament i d'una oferta de llocs escolars adequadament repartida amb l'ajuda del mapa escolar, així com també a través del control dels fons econòmics dels centres escolars exercit pels consells escolars. Aquesta participació en la gestió dels centres, cal fer-la extensiva als altres aspectes importants com poden ser l'elecció del director, l'aprovació del pressupost del centre, l'aprovació de la programació general del centre, resoldre problemes de tipus disciplinari, etc. Finalment, emparar i promoure les llibertats constitucionals de no discriminació (articles 9 i 14 de la C.E.), de consciència (art. 16) i de càtedra (art. 20.1.c), tot garantint que, en el sistema educatiu i en els centres escolars, el pluralisme i la tolerància siguin la tònica habituals de convivència.

El segon gran objectiu per a aquest quadrienni és el de millorar el servei públic de l'educació augmentant els recursos i la seva capacitat per fer extensiu l'exercici del dret a l'educació. A l'anterior legislatura els pressupostos conjunts del Ministeri d'Educació i de les conselleries d'educació de les sis Co-

munitats Autònomes que han anat obtenint les competències en matèria d'ensenyament i els corresponents recursos, han passat de la xifra de 535.087 milions de ptes. (any 82) a 965.548 milions de ptes. (any 86), que suposa un increment del 80 %. A efectes comparatius, la despesa del Ministeri de Defensa, ha estat del 54 % en el mateix període. Tanmateix, tothom està d'acord que els recursos destinats a l'educació són encara insatisfactoris, però també és indubtable que l'esforç realitzat ha estat notable. Així, mentre que el 1982 la despesa pública en educació (incloent-hi la xifra estimada esmerçada per les corporacions locals) era del 3,3 % del PIB, el 1986 ha estat del 3,9 %. Que ningú no menysvalori el que suposa esgarrapar unes quantes dècimes del PIB, sobretot tenint en compte que —a efectes comparatius amb d'altres països europeus— hi ha un factor determinant en aquest percentatge de la despesa pública respecte del PIB, que és obviament la fiscalitat respecte del PIB, així com les diferències del mateix PIB per habitant. En qualsevol cas, la tendència dels anteriors quatre anys permet clarament continuar extrapolant-la i, previsiblement, a ritmes més accelerats, si més no això és el que està passant ja en l'actual exercici pressupostari de 1987.

El tercer objectiu fa referència a continuar promovent la política d'igualtat d'oportunitats i de l'equitat en l'exercici del dret a l'educació. A l'anterior legislatura van ser iniciats un conjunt de programes per compensar desigualtats d'acord amb el principi de tractar desigualment els desiguals oferint més a qui més ho necessita. Les necessitats educatives no es reparteixen equitativament a casa nostra, ni socialment ni geogràficament. Es tracta, doncs, d'atendre els sectors socials i les zones geogràfiques més desfavorides. Aquesta política compensadora respon a un doble principi: en els nivells obligatoris de l'ensenyament es tracta d'aconseguir una igualtat de resultats, per tal que ningú no quedi exclòs d'una educació que és obligatòria i universal i que cal que si-

gui el comú denominador de tots els ciutadans. En els nivells postobligatoris es tracta que cada jove arribi, a través d'una autèntica igualtat d'oportunitats, el més enllà possible del que la seva capacitat i esforç personal permeten, independentment del seu origen familiar. Aquests objectius d'equitat i igualtat d'oportunitats configuren tota l'oferta del servei públic de l'educació i la política de dotació de recursos. Tanmateix, en els darrers anys s'han dissenyat i desenvolupat diverses polítiques que pretenen reforçar l'acció compensadora a través de programes dirigits a grups particularment desfavorits: centres de recursos i serveis de suport al medi rural, cursos ocupacionals per a joves escolarment desarrelats, alfabetització d'adults, programes per a col·lectius marginals (comunitat gitana, població penitenciària, etc.). Cal incloure-hi també el programa d'integració escolar de nens amb minusvàlues i la reforma del sistema de beques i ajudes a l'estudi que en els quatre anys anteriors ha sofert una transformació important pel que fa al procediment, informació al públic, control per evitar el frau en les beques, millora notable de les quanties i del nombre de becaris, etc.

El quart objectiu de la política educativa del Govern per a l'actual legislatura té a veure amb la millora del rendiment dels recursos educatius. Es tracta d'eleva la qualitat del sistema educatiu. Lògicament, conflueixen aquí les altres línies d'actuació apuntades, ja que la qualitat esdevé en certa manera la resultant. Cal, per tant, millorar el rendiment dels recursos educatius —personals i materials— assegurant una major satisfacció de les necessitats. Aquí caldria destacar, atesa la importància determinant dels recursos humans, la decidida voluntat de vincular molt més la gestió de recursos de professorat amb els imperatius del reciclatge i la formació permanent dels educadors en exercici. Sovint ambdós aspectes —gestió de personal i formació— han anat cadascú al seu aire, minvant així els resultats obtinguts. Es tracta, doncs, de donar

L'alternativa renovadora i pedagògica del BUP en Català

BUP

Llengua Catalana
TORNAVEU
1er., 2on., 3er. i Cou

Ciències Naturals
ÀMBIT
1er.

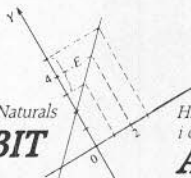
Matemàtiques
PARÀMETRE
1er., 2on. i 3er.
Física i Química

GAMMA
2on.

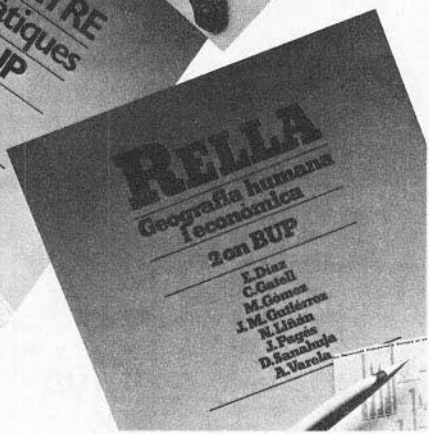
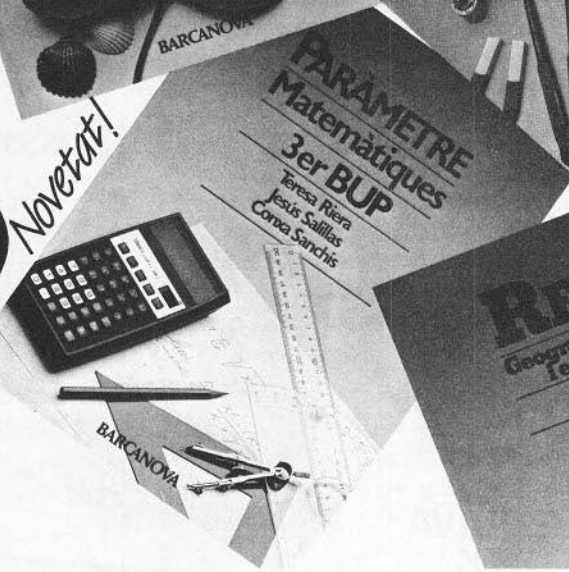
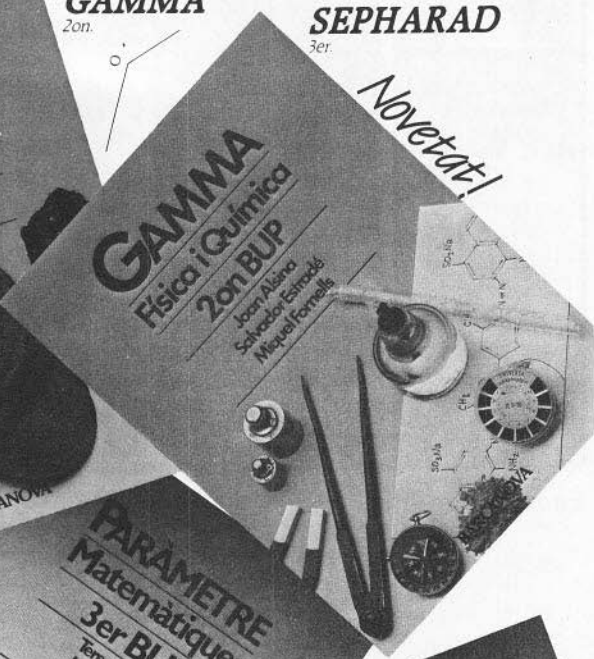
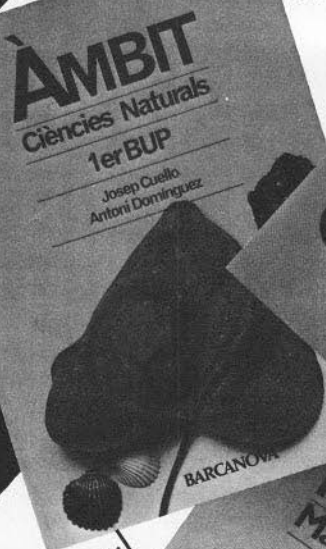
Història de les civilitzacions
i de l'art
ALBADA
1er.

Geografia humana i econòmica
RELLA
2on.

Geografia i història d'Espanya
SEPHARAD
3er.

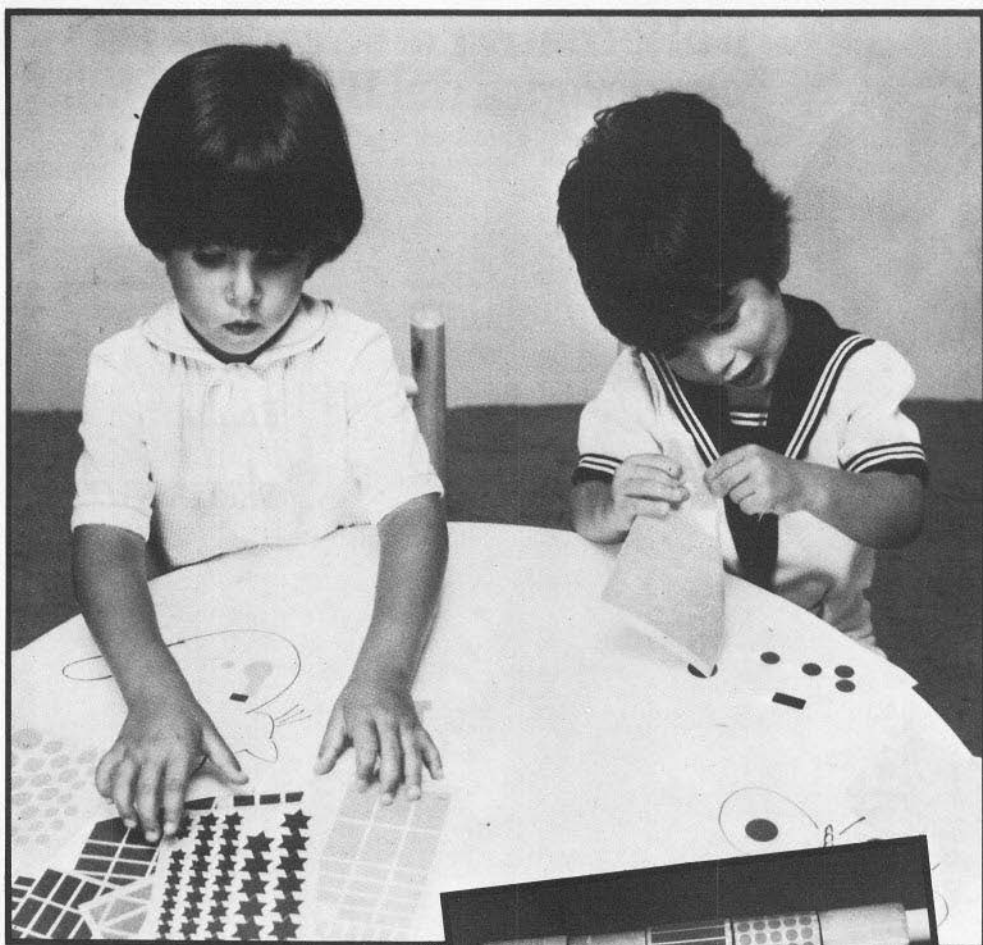

Libres Barcanova

CONTINENT

Editorial
BARCANOVA
La renovació pedagògica en marxa

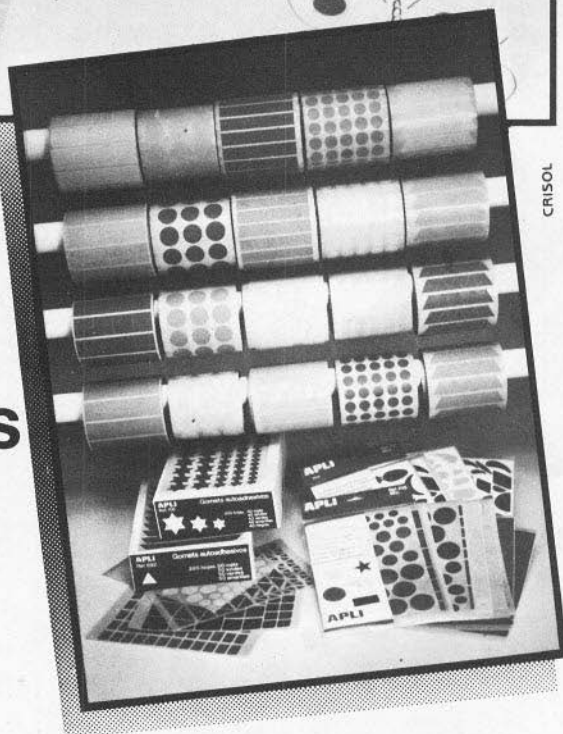

És un producte CAPOSA

Gomets Autoadhesius

® APLI

VENDA EXCLUSIVA
EN PAPERERIES

CRISOL

més coherència a l'administració d'aquests recursos, atesa la forta incidència que el professorat haurà de tenir en el cinquè i darrer gran objectiu.

Aquest cinquè objectiu no és altre que dissenyar una nova ordenació del sistema educatiu espanyol, superant l'establert amb Llei General d'Educació de l'any 70. Aquest cinquè objectiu tindrà, en aquesta legislatura, un especial relleu. La nova normativa que reordeni el sistema educatiu caldrà que estableixi una oferta universal d'educació fins als 16 anys. Aquesta oferta incorporarà els dos primers anys dels actuals BUP i FP 1 i tindrà caràcter comprensiu i polivalent, contràriament al caràcter dual i selectiu de l'oferta actual. Qui no superi els cursos romanirà, en qualsevol cas, escolaritzat fins als 16 anys. La generalització de l'educació fins aquesta edat exigirà canvis de currículum i de mètodes, ja que l'extensió de l'escolaritzat no pot —de cap manera— incrementar el refús de l'escola. Aquest tram únic i polivalent, ha de tenir essencialment un contingut formatiu i, en acabar, els nois podran seguir els seus estudis a l'ensenyament post-obligatori o bé estudiar un mòdul ocupacional abans d'entrar al mercat del treball. La reforma continuarà també a l'ensenyament postobligatori on caldrà que hi hagi una certa diversificació d'opcions i una correcta articulació del sistema reglat amb el no-reglat, a fi i efecte de facilitar el trasvàs de l'un a l'altre. En definitiva, es tracta de compaginar la polivalència i la diferenciació i això serà possible si s'aconsegueix adequar l'oferta educativa a les diferents capacitats per tal que l'oferta de «més educació» sigui acceptada i no rebutjada per una part important de joves.

El nou organigrama del MEC i el seu caràcter funcional

A l'exposició de motius del R. Decret 2352/86 de 7-11-86 (BOE, 8-11-86), es parla de les innovacions substantives que

en les àrees competencials del Ministeri d'Educació i Ciència ha suposat —durant la legislatura anterior— l'aprovació per les Corts Generals de la LRU, la LODE i l'anomenada Llei de la Ciència («Ley de fomento y coordinación general de la investigación científica y técnica»). Per tant, ha calgut introduir modificacions en la seva estructura orgànica per tal d'assolir una administració que respongui millor als principis de racionalitat i d'eficàcia. Es parla també de la incidència que la incorporació a les comunitats europees suposarà per al sistema educatiu espanyol i de la perspectiva de generalitzar el procés d'experimentació educativa endegat en els darrers anys, com a motius addicionals.

Entrant a l'articulat del R. Decret i centrant el tema entorn a l'àmbit no universitari, cal destacar les següents novetats. Desaparició de les dues direccions generals de nivell —Educació Bàsica i Ensenyances Mitjanes— i substitució per altres dues de tipus funcional, D.G. de Renovació Pedagògica —ordenació, innovació— i D.G. de Centres escolars —gestió de recursos i règim jurídic dels centres— ocupant-se ambdues de tots els nivells educatius no universitaris, de Pre-escolar a COU, dins l'àmbit funcional respectiu. Aquest plantejament internivells va ser iniciat anteriorment a la reorganització de les direccions provincials del Ministeri i de la Inspecció Tècnica d'Educació —tant en el servei central com en els provincials— unificant les anteriors inspeccions de nivell.

Aquest servei, unificat, de la inspecció tècnica d'Educació, queda incorporat a l'àmbit de la D.G. de Coordinació i de l'Alta Inspecció, on s'apleguen també les qüestions relacionades amb la cooperació del Ministeri amb les Comunitats Autònomes i les Corporacions Locals, així com la coordinació amb les direccions provincials i tot el que fa referència a l'exercici de les facultats de l'Alta Inspecció de l'Estat a les CCAA. També li correspon l'assistència i suport a la Conferència Sectorial d'Educació prevista a

l'article 28 de la LODE, constituïda pels consellers d'educació de les sis CCAA amb competències transferides i el Ministeri d'Educació i Ciència.

Entorn al desplegament i aplicació de la LODE, que correspon al primer gran objectiu abans esmentat del programa del govern per a l'actual legislatura, cal destacar també la creació d'una oficina de planificació, depenent directament de la sots-secretaria, a fi de desenvolupar tota la important temàtica conceptual que gira a l'entorn de la Programació General de l'Ensenyament. És aquest un nucli de treball que s'està ja engegant amb les sis CCAA, entorn del marc de l'esmentada Conferència Sectorial. La importància d'aquest primer objectiu es fa extensible lògicament a d'altres centres directius del Ministeri, destacant la funció atorgada a la D.G. de Centres Escolars, sobre el foment de la participació dels diferents sectors de la comunitat educativa en la vida escolar i també la de col·laborar amb la D.G. de Programació i Inversions en el tema de la gratuïtat i el règim econòmic de concerts, un dels principals cavalls de batalla de la LODE.

A aquesta D.G. de Programació i Inversions, li correspon també un paper important en el segon gran objectiu, el de millorar quantitativament el servei públic de l'educació, per tal que el dret a l'educació pugui ser degudament servit, però considerant també el principi de l'escassetat de recursos i la ineludible necessitat d'optimitzar-los mitjançant una assignació acurada i rigorosa en l'aplicació dels criteris de prioritat.

El tercer objectiu, promoció de la igualtat d'oportunitats i de l'equitat, afecta en general tota la política del Ministeri, si bé en programes específics correspon, com fins ara, a la D.G. de Promoció Educativa i en concret el que fa referència al sistema de beques, programes de transició de l'escola al treball, educació compensatòria, educació integral d'adults, etc.

El quart objectiu, millora de la qualitat del sistema educatiu, està clar que apareix com la confluència de les diferents actuacions del conjunt del Ministeri, però caldria insistir en la importància veritablement estratègica que té la política de professorat en la doble vessant de gestió de recursos humans i formació permanent, ja que una i altra apareixen com dues condicions «sine qua non» perquè el cinquè i darrer gran objectiu de la política educativa del govern en aquesta legislatura pugui reeixir plenament.

És evident que la principal raó d'haver creat la nova D.G. de Renovació Pedagògica, obeeix a l'important repte de dissenyar i posar en marxa la reforma generalitzada del sistema educatiu espanyol. Algunes de les atribucions encomanades i la mateixa denominació de les seves quatre sots-direccions generals —ordenació acadèmica; programes experimentals i formació del professorat; investigació i documentació educatives— són força il·lustratives. Quant a les atribucions, cal esmentar: disseny, promoció i difusió d'innovacions educatives; avaluació de les experiències realitzades a les escoles; avaluació del rendiment escolar; selecció i promoció del professorat; proposta i execució de programes i activitats de formació continuada i de reciclatge per a professors i equips directius d'escoles; impulsar la introducció de les noves tecnologies; investigació educativa i difusió dels seus resultats, etc.

Resumint, es tracta d'una estructura pensada en funció d'uns objectius orientats a modernitzar un sistema que arrossega moltes inèrcies i que s'estrena en un moment particularment difícil, com tots els moments en què hom s'hi juga la renovació o el retrocés.

Josep M. Bas

OSTRES TU, QUIN CACAU!

L'Esparver, 47

Premi Crítica Serra d'Or Juvenil de creació 1987. «White Raben» Múnic 1987.

CINC SETMANES EN GLOBUS

L'Esparver, 56

Finalment al català un dels clàssics de la literatura universal; un altra obra mestra de Jules Verne, sempre emocionant.

LA INSÒLITA CAMPANYA

L'Esparver, 57

En Ventura Bonet, jove promesa del marketing, s'ha d'enfrontar amb la campanya més insòlita de tota la seva carrera: promocionar els empolgats personatges de les llegendes.

LES FESTES DE TOT L'ANY

Esparver / Poesia, 4

Poemes de Garcés, Brossa, Verdaguer, Maragall, La Trinca, Sagarra, Riba, Foix, etc. En una antologia dedicada a les nostres festes de tot l'any.

EN BERNAT I EL NÚVOL

El Petit Esparver, 22

Un dia en Bernat es va trobar un núvol perdut a la ciutat, se'l va emportar a casa i es van fer amics. Però el núvol va créixer tant que no hi cabia enlloc. Una bella història que descobreix un nou autor.

LA BANDERA

El Petit Esparver, 23

Mentre totes les fulles d'un cirerer ja havien caigut, una seguia volejant al cim de la branca més alta.

JACINT VERDAGUER, Antologia

L'Esparver. Llegir, 6

Aquesta antologia ha d'esdevenir una llança de la reivindicació Verdagueriana. Encara que només sigui perquè Jacint Verdaguer fou el poeta més vigorós de la renaixença, un escriptor mal conegut, i, sovint, oblidat.

EDICIONS
DE LA MAGRANA

EL SECRETARIAT DE LA CAMPANYA EN CONVERSES AMB LA CONSELLERIA

En el primer document del Secretariat d'enguany, adreçat a totes les escoles de Catalunya, es feia esment principalment de la necessitat que l'escola pública es dotés d'un projecte educatiu consensuat entre tots els sectors de la Comunitat Escolar, s'analitzaven les dificultats que hi havia hagut en aquest inici del curs i es formulaven unes sol·licituds als Parlaments de l'Estat i autonòmic en la línia de demanar un increment pressupostari a l'ensenyament per arribar a la mitjana europea.

En els debats parlamentaris no es van reflectir aquestes inquietuds i el Secretariat va iniciar un procés de reflexió sobre els pressupostos d'ensenyament i adoptà la decisió de centrar-nos prioritàriament en aquest punt.

El Pressupost ordinari que la Generalitat de Catalunya ha destinat l'any 1987 a l'ensenyament, públic i privat, és de 137.722.262.253 pessetes.

Aquesta xifra significa que la proporció de recursos públics educatius continuarà estancada al nivell del 3% del Producte Interior Brut, la més baixa d'Europa, i molt lluny del 6% que hi destina la majoria de països.

Per aquest motiu, el Secretariat de la Campanya DEFENSEM L'ENSENYAMENT PÚBLIC I LA SEVA QUALITAT ha dirigit a la Generalitat de Catalunya la sol·licitud d'un pressupost extraordinari de 34.000 milions de pessetes destinat, aquest mateix any, a la millora de l'ensenyament públic.

Amb aquest pressupost extraordinari, que suposa un 25% de l'ordinari, i uns augments anuals del mateix ordre en els pressupostos

d'ensenyament, durant els 4 anys vinents, i a part dels augments que corresponguin per la taxa d'inflació, l'any 1990 s'arribaria a la fita del 6%, imprescindible per atendre les necessitats reals de l'ensenyament.

L'augment dels pressupostos d'ensenyament és indispensable per tal de posar el sistema educatiu a l'alçada que es mereix, i per a fer possible:

1. La gratuïtat real, que suposa un increment de les dotacions econòmiques per despeses de finançament, ampliació de les plantilles per atendre especialitats com música i educació física —actualment finançades per AAPP i ajuntaments— entre d'altres qüestions.
2. Uns locals adients i dignes, la qual cosa demana el compliment del Pla Quatrienal, la recuperació i dignificació d'espais alliberats a l'EGB per causa del descens demogràfic.
3. Un ensenyament públic de qualitat a l'abast de tothom, que significa un augment dels llocs escolars públics de BUP i FP, una atenció especial a l'escola rural, mitjançant subvencions i ajuts al mestre per atendre la integració de les persones disminuïdes, i més recursos per a la catalanització.
4. Un nombre suficient de mestres, «professors, amb una bona formació permanent», augment del nombre de mestres als centres per a tasques de suport, coordinació,... Dotació de personal administratiu als centres d'EGB i increment de

ESCOLA CATALANA

L'escola trobarà, en aquesta col·lecció, un mitjà d'activitat insuperable; l'educador, un recurs magnífic per mantenir l'interès i l'alegria en els infants, i l'educació, una forma intel·ligent de realitzar-se.

TÍTOLS PUBLICATS

FESTES I TRADICIONS: TARDOR, HIVERN (I)

Gairin / Ibáñez / Ortega / Peiron. Dia de l'arbre. Sant Jordi. Sant Antoni Abad. El Carnaval. Sant Josep. Origen de les festes. 168 pàgines / 64 il·lustracions.

FESTES I TRADICIONS: PRIMAVERA, ESTIU (II)

Gairin / Ibáñez / Ortega / Peiron. Dia de l'arbre. Sant Jordi. Sant Ponç. Sant Joan. Festes Majors. La Diada. Origen de les festes. 174 pàgines / 62 il·lustracions.

EINES PER A L'ACCIÓ TUTORIAL

Arnaiz / Gil / De las Heras / Navarro. Objectius, incidència i programació de la tutoria. Valoració de l'alumne. Gestió del tutor. Sessions pràctiques. 140 pàgines.

- * Format 16x21
- * Cobertes a 4 tintes
- Rústica plastificada

EDUCACIÓ SEXUAL A PREESCOLAR I EGB

F. Ferrer. La coeducació a l'escola. L'educació sexual a Europa i Catalunya. Normativa general de la sexualitat a l'escola. Experiències. Prospectiva. 190 pàgines.

COM ORIENTAR I EDUCAR PROFESSIONALMENT

M. Ll. Rodríguez. Teories de l'elecció professional. L'orientació vocacional. Estratègies i mètodes. Planificació i organització. 112 pàgines.

50 ITINERARIS HISTÒRICS PER L'ART CATALÀ

J. Masegosa / J. Trepal. Situació en el mapa i estudi de la zona. Museus i centres d'interès. 134 pàgines / 58 il·lustracions.

25 ITINERARIS COMARCALS PER L'ART CATALÀ

J. Masegosa / J. Trepal. Plantejament de l'itinerari. Estudi de la zona. Museus i centres d'interès. 118 pàgines / 48 il·lustracions.

* PARA SU PEDIDO: Utilice este cupón o escriba o telefonee a nuestra Editorial.

ediciones
ceaac

Perú 164
Tel. 307 17 78
08020 Barcelona

BO DE RESERVA / ESCOLA CATALANA

Sí. Desitjo m'enviï, a reemborsament, els llibres que senyalo amb x:

☐ Festes i tradicions I	☐ Educació sexual	☐ 25 itineraris
☐ Festes i tradicions II	☐ 50 Itineraris	☐ Com orientar
☐ Eines acció tutorial		

Cada llibre 815 pts. / Carreguem 160 pts. per despeses de tramesa i embalatge.

Nom .....

Domicili .....

Població ..... C.P. .... Prov. ....

PE-87

¡Estratègies, objectius didàctics i activitats pedagògiques!

mitjans i oportunitats per a la formació permanent dels mestres.

En formular aquestes demandes, el Secretariat és conscient que la qualitat no és només una qüestió de pressupost, però solament amb un pressupost digne és possible la millora de l'Escola Pública.

Amb aquestes demandes ens vam adreçar a la Conselleria d'Ensenyament i aconseguírem que el mateix Sr. Guitart rebés el Secretariat.

En aquesta entrevista el Sr. Conseller manifestà la coincidència amb la necessitat d'incrementar el pressupost fins arribar al 6% del PIB i ens proposà crear una comissió mixta, Departament d'Ensenyament/Secretariat de Campanya, que dibuixi el model d'escola pública de qualitat i el quantifiqui.

Aquesta hauria de ser la base per justificar davant de la societat representada pel Parlament aquesta necessitat d'augment pressupostari.

El Secretariat recull i valora aquesta darrera proposta i resol participar en aquest disseny sempre i quan es garanteixi que el treball d'aquesta comissió servirà per marcar les línies del Departament i de la seva actuació, evitant caure en el que podria ser una utilització del Secretariat per frenar possibles mobilitzacions.

Amb aquesta base el Secretariat elabora unes pre-propostes, amb l'acceptació de la qual el Departament d'Ensenyament garanteix que la seva actuació, en aquest moment, no és contradiu amb el model que aquesta comissió pugui definir.

Aquestes pre-propostes eren:

1. Compromís escrit de compliment del Pla Quatriennal. Temporalització de la supressió d'aules habilitades.
2. Congelació de les mesures que s'apliquen pel descens de natalitat; això suposa possibilitar un increment de professors per claustre i la recuperació d'espais per l'escola.

3. Concreció de la quota que pensa esmerçar el Departament en el pressupost extraordinari.
4. Que les persones del Departament que seguïn a les negociacions tinguin capacitat decisòria.
5. Fi de l'estudi el 1er. de maig; en cada reunió es demana un comunicat per escrit de la feina feta.

La comissió està formada per quatre representants de l'Administració i quatre del Secretariat —dos pares i dos mestres.

En les primeres trobades d'aquesta comissió, l'Administració ha manifestat la seva actitud positiva respecte a la finalitat de la comissió i, pel que fa a les pre-propostes, es passa a treballar-les una per una. El termini de treball s'ha ampliat fins el 30 de juny. En el fons queda encara per veure si hi haurà una sortida pactava als temes més punyents de les nostres pre-propostes.

Des del nostre punt de vista s'ha de mantenir el diàleg amb el Departament però aquest haurà de traduir-se en actuacions concretes ja, ara. Seria ridícul acabar el disseny de l'Escola Pública que demana un increment del nombre de mestres per centre mentre per «política demogràfica» es justifiquen els trasllats de mestres, és evident que la reivindicació de les noves especialitats reivindicades no es preveuen en l'actual integració de les escoles de CEPEC (xarxa pública) al igual que succeix amb el personal administratiu. No ens podem posar a treballar amb el disseny d'aquestes E.P. de qualitat si les mesures que s'apliquen ara es contradiuen frontalment amb aquesta qualitat.

El Secretariat tindria raons per suposar que no es vol modificar la política del Departament, per la qual cosa aquesta Comissió faria un treball en va.

Jaume Aguilar
Fernando Lezcano

(Membres del Secretariat en la Comissió Mixta en representació del professorat)

GREC 19

29

86

TEATRE GREC DE MONTJUIC

MERCAT DE LES FLORS
c/ Lleida 59

Exposició del 9 d'abril
al 30 de juny de 1987
de 10 a 14 h i de 17 a 21 h

Ajuntament de Barcelona

ABACUS®

servei a l'ensenyament

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

parells científics

bicicletes

boles

caixes

expressió plàstica

guitarres

gimnàstica

harmòniques

instruments musicals

jugues

carnavals

llibres

material didàctic

mapes

mapes

papereria

química

retoladors

robes

material didàctic escolar

lleres de llarga vista

idees didàctics

magner, discs de

matxes

ring-zings

Administració i comandes per telèfon:
 Paris, 204 pral. 08008 BARCELONA, Telf. 217.81.66
 Establiments:
 BARCELONA: Ausias March 16-18, Telf. 302.21.08
 Corsega 269 baixos, Telfs. 217.44.54 - 217.45.56
 SABADELL: Forn 8, Telf. 725.16.74
 STA. COLOMA DE G.: Illandà 90-92, Telf. 386.31.70
 BADALONA: Temple 9, Telf. 384.19.19